

T.C.

ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI

Çalışma Genel Müdürlüğü

**TÜRK ÇALIŞMA HAYATINDA YABANCI UYRUKLU KADINLAR:
ÇALIŞMA İZİNİ VERİLERİ IŞIĞINDA MEVCUT DURUM VE SEKTÖREL
DEĞERLENDİRMELER**

UZMANLIK TEZİ

HAZIRLAYAN

Ceylan ÇİFÇİ

Tez Danışmanı

Nurcan ÖNDER

Çalışma Genel Müdür Yardımcısı

ANKARA 2014

ÖZET

Türkiye'nin son yıllarda ekonomik ve sosyal açıdan gösterdiği kalkınma, yerli işgücünün olduğu kadar yabancı işgücünün sayısının da artmasına neden olmuştur. Bu tez çalışmasında, ülkemize çalışma amacıyla gelen yabancı uyruklu kişilerin yasal olarak işgücü piyasalarına giriş yolu olan çalışma izinlerine ilişkin verilerden yola çıkılarak yabancı kadın çalışanlarla ilgili ayrıntılı inceleme ve değerlendirmelere yer verilmiştir. Ayrıca, yabancı kadın çalışanlar için düzenlenen çalışma izinlerine ilişkin veriler, çeşitli unsurlara göre sınıflandırılarak ele alınmakta olup böylece yasal yollarla gerçekleşen yabancı kadın istihdamının genel yapısı ortaya konmaktadır.

ABSTRACT

Turkey's economic and social development in recent years has caused to increase in the number of foreign workforce as well as number of domestic workforce. In this study, detailed analyses and evaluations about foreign woman workers are given by using data of work permits which is the way of legal entrance to labour markets for foreign people who come to our country with the aim of working. Moreover, data of work permits for foreign woman workers are classified by various elements and in this way, general framework of legal foreign woman employment is put forth.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vi
TABLolar LİSTESİ	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Yabancı ve Göçmen Kavramları	5
1.1.1. Ulusal Mevzuat.....	5
1.1.2. Uluslararası Mevzuat.....	6
1.2. Türkiye ve İşgücü Göçü İlişkisi	8

İKİNCİ BÖLÜM

YABANCILARIN TÜRK ÇALIŞMA HAYATINDA YER ALMA BİÇİMLERİ

2.1. Yasal Yollar	15
2.1.1. 4817 Sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanuna Göre Çalışma İzni Alma Yükümlülüğü	16
2.1.2. 4817 Sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanununun Kapsamı	16
2.1.3. Çalışma İzni Türleri	17
2.1.3.1. Süreli Çalışma İzni.....	17
2.1.3.2. Süresiz Çalışma İzni	19
2.1.3.3. Bağımsız Çalışma İzni	20
2.1.3.4. İstisnai Çalışma İzni.....	21
2.1.4. Çalışma İzinlerinin Verilmesi	22
2.1.5. Çalışma İzinlerinin Uzatılması	25
2.1.6. Çalışma İzninin Reddi	26

2.1.7. Çalışma İzninin İptali	26
2.1.8. Çalışma İzninin Geçerliliğini Kaybetmesi	27
2.1.9. Yabancıya veya İşverenin Bildirim Yükümlülüğü	27
2.1.10. Denetim ve Yaptırımlar	27
2.1.11. Yabancı Çalışanların Sosyal Güvenlikleri.....	28
2.2. Yasa Dışı Yollar	30
2.2.1. Yabancı Kaçak İşçilik.....	30
2.2.2. Yabancı Kaçak İşçilikle Mücadele	32

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK ÇALIŞMA HAYATINDA YASAL OLARAK YER ALAN YABANCILARA İLİŞKİN İSTATİSTİKLER

3.1. Genel Durum.....	35
3.1.1. Çalışma İzni Türleri.....	36
3.1.2. Çalışma İzni Başvurularının Sonuçları.....	39
3.1.3. Cinsiyet.....	40
3.1.4. Sektörler	41
3.1.5. Uyruk.....	42
3.1.6. Eğitim Düzeyi.....	46
3.2. Yabancı Kadın Çalışanlar	47
3.2.1. Sektörler	48
3.2.2. Eğitim Düzeyi.....	50
3.2.3. Uyruk.....	52

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE YASAL OLARAK ÇALIŞAN YABANCI UYRUKLU KADINLARA İLİŞKİN SEKTÖREL İSTATİSTİKLER

4.1. Ev Hizmetleri Sektörü.....	55
4.1.1. Genel Bakış	55
4.1.2. Uyruk.....	59
4.1.3. Eğitim Düzeyi.....	61
4.1.4. Meslek Grubu	62
4.1.5. Yaş Aralığı.....	64

4.1.6. Çalışılan Bölge	65
4.1.7. Aylık Veriler.....	66
4.2. Turizm Sektörü.....	68
4.2.1. Genel Bakış	68
4.2.2. Uyruk	71
4.2.3. Eğitim Düzeyi.....	72
4.2.4. Meslek Grubu	73
4.2.5. Çalışılan Bölge	75
4.2.6. Yaş Aralığı.....	76
4.2.7. Aylık Veriler.....	77
4.3. Tekstil Sektörü	79
4.3.1. Genel Bakış	79
4.3.2. Uyruk	80
4.3.3. Eğitim Düzeyi.....	82
4.3.4. Meslek Grubu	83
4.3.5. Çalışılan Bölge	84
4.3.6. Yaş Aralığı.....	85
4.3.7. Aylık Veriler.....	86
SONUÇ	88
YARARLANILAN KAYNAKLAR	94
ÖZGEÇMİŞ	100

KISALTMALAR LİSTESİ

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

a.g.e.: Adı Geçen Eser

a.g.r.: Adı Geçen Rapor

BDT: Bağımsız Devletler Topluluğu

BM: Birleşmiş Milletler

ÇİBS: Çalışma İstatistikleri Bilgi Sistemi

ÇSGB: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

EUROSTAT: Avrupa Komisyonu İstatistik Veri Tabanı

GDP/GSYİH: Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla

KKTC: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

IOM: Uluslararası Göç Örgütü

ILO: Uluslararası Çalışma Örgütü

İBBS: İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması

İŞKUR: Türkiye İş Kurumu

İTKİB: İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri

SGK: Sosyal Güvenlik Kurumu

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

TC: Türkiye Cumhuriyeti

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

UNWTO: Dünya Turizm Örgütü

vb.: ve benzeri / benzerleri

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Ülkeler İtibariyle Vatandaşlarımıza İlişkin Sayısal Veriler.....	12
Tablo 2. Dünya ve Türkiye’de Bulunan Göçmenlerin Yıl ve Cinsiyet İtibariyle Dağılımı.....	14
Tablo 3. Türkiye’de Çalışma ve Diğer Nedenlerle İkamet İzni Verilen Yabancıların Yıllara Göre Dağılımı.....	31
Tablo 4. Ülkemizde Yakalanan Yasadışı Göçmenlerin Yıllar İtibariyle Dağılımı.....	32
Tablo 5. 4817 Sayılı Kanun Kapsamında Yapılan Denetimlerde İdari Para Cezalarının Yıllar ve Ceza Kesilenlere Göre Dağılımı.....	34
Tablo 6. Yabancı Çalışma İzni Başvurularının Yıllara ve Türe Göre Dağılımı.....	36
Tablo 7. Çalışma İzni Başvurularının Sonuçlarına Göre Dağılımı.....	39
Tablo 8. Yabancılara Verilen Çalışma İzinlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	40
Tablo 9. Yabancılara Verilen Çalışma İzinlerinin Sektörler İtibariyle Dağılımı.....	41
Tablo 10. Yabancılara Verilen Çalışma İzinlerinin Uyuğa Göre Dağılımı.....	43
Tablo 11. Yabancılara Verilen Çalışma İzinlerinin Yabancıнын Eğitim Düzeyi İtibariyle Dağılımı.....	47
Tablo 12. Yabancı Kadınlara Verilen Çalışma İzinlerinin Sektörler İtibariyle Dağılımı.....	49
Tablo 13. Eğitim Düzeyi İtibariyle Yabancı Kadınlara Verilen İzinlerin Yıllara Göre Dağılımı.....	50
Tablo 14. Türkiye’de İstihdam Edilen Kadınların Eğitim Düzeyi İtibariyle Yıllara Göre Dağılımı.....	51
Tablo 15. Yabancı Kadınlara Verilen Çalışma İzinlerinin Uyuğa Göre Dağılımı.....	52

Tablo 16. Ev Hizmetleri Alanında Yabancı Kadınlara Verilen Çalışma İzinlerinin Uyuğa Göre Dağılımı.....	59
Tablo 17. Ev Hizmetleri Sektöründe Ön Plana Çıkan Ülkeler İle Türkiye'ye İlişkin Nüfus, Gelir ve İşgücü İstatistikleri.....	60
Tablo 18. Ev Hizmetleri Sektöründe Yabancı Kadınlara Verilen İzinlerin Eğitim Düzeyi İtibariyle Yıllara Göre Dağılımı.....	62
Tablo 19. Ev Hizmetleri Sektöründe Yabancı Kadınlara Verilen İzinlerin Meslek Grupları İtibariyle Yıllara Göre Dağılımı.....	63
Tablo 20. Ev Hizmetleri Sektöründe Yabancı Kadınlara Verilen İzinlerin Yaş Aralığı İtibariyle Yıllara Göre Dağılımı.....	64
Tablo 21. Ev Hizmetleri Sektöründe Yabancı Kadınlara Verilen İzinlerin Çalışılan Bölge İtibariyle Yıllara Göre Dağılımı.....	65
Tablo 22. Ev Hizmetleri Alanında Yabancı Kadınlara Verilen Çalışma İzinlerinin Aylar İtibariyle Dağılımı.....	67
Tablo 23. Türkiye'nin Yıllara Göre Turizm Geliri ve Ziyaretçi Sayısı.....	69
Tablo 24. Ülkemize Gelen Yabancı Ziyaretçilerin Milliyetlerinin Yıllara Göre Oransal Dağılımı.....	70
Tablo 25. Turizm Sektöründe Yabancı Kadınlara Verilen Çalışma İzinlerinin Uyuğa Göre Dağılımı.....	71
Tablo 26. Turizm Sektöründe Yabancı Kadınlara Verilen İzinlerin Eğitim Düzeyi İtibariyle Yıllara Göre Dağılımı.....	72
Tablo 27. Turizm Sektöründe Yabancı Kadınlara Verilen İzinlerin Meslek Grupları İtibariyle Yıllara Göre Dağılımı.....	73

Tablo 28. Turizm Sektöründe Yabancı Kadınlara Verilen İzinlerin Çalışılan Bölge İtibariyle Yıllara Göre Dağılımı.....	75
Tablo 29. Turizm Sektöründe Yabancı Kadınlara Verilen İzinlerin Yaş Aralığı İtibariyle Yıllara Göre Dağılımı.....	77
Tablo 30. Turizm Sektöründe Yabancı Kadınlara Verilen Çalışma İzinlerinin Aylar İtibariyle Dağılımı.....	78
Tablo 31. Tekstil Sektöründe Yabancı Kadınlara Verilen Çalışma İzinlerinin Uyuğu Göre Dağılımı.....	81
Tablo 32. Tekstil Sektöründe Yabancı Kadınlara Verilen İzinlerin Eğitim Düzeyi İtibariyle Yıllara Göre Dağılımı.....	82
Tablo 33. Tekstil Sektöründe Yabancı Kadınlara Verilen İzinlerin Meslek Grupları İtibariyle Yıllara Göre Dağılımı.....	83
Tablo 34. Tekstil Sektöründe Yabancı Kadınlara Verilen İzinlerin Çalışılan Bölge İtibariyle Yıllara Göre Dağılımı.....	84
Tablo 35. Turizm Sektöründe Yabancı Kadınlara Verilen İzinlerin Yaş Aralığı İtibariyle Yıllara Göre Dağılımı.....	85
Tablo 36. Tekstil Sektöründe Yabancı Kadınlara Verilen Çalışma İzinlerinin Aylar İtibariyle Dağılımı.....	86

GİRİŞ

Türkiye, yabancı istihdamı açısından 1960'lı yıllarda Batı Avrupa'ya işgücü ihraç eden bir ülke konumunda iken günümüzde ise çalışma amacıyla tercih edilen ve ciddi oranda yabancı istihdamına sahip bir ülke haline gelmiştir.

Birleşmiş Milletlerin (BM) 2013 yılı Uluslararası Göçmen Stoku Eğilimleri Raporu'na göre, 2013 yılı itibariyle ülkemizde toplam nüfus içinde göçmenlerin oranı %2,5, kadın göçmen oranı ise %48,6'dır. Kadınlara ilişkin oran, dünya ortalaması olan %48'in üzerindedir. Bu durum, ülkemize yönelen göç stoku içinde kadınların neredeyse yarı yarıya bir paya sahip ve ülkemizin yabancı kadınlar açısından göç edilebilir bir ülke görünümünde olduğunu göstermektedir.

Ülkemize gelen yabancılar işgücü piyasalarına yasal ya da yasa dışı yollarla giriş yapmaktadırlar. Kaçak çalışan yabancıların bir kısmı, kanunların verdiği yetkiyle yapılan denetimler yoluyla tespit edilmekle birlikte örneğin ev hizmetleri gibi özellikle kadınların kayıt dışı çalışmasının kolayca gerçekleşebileceği alanlarda evin özel mülke girmesi sebebiyle gerçekleştirilemeyen denetimler mevcuttur. Bunun gibi pek çok sebeple kaçak çalışanların sayılarının net olarak ortaya konması mümkün görünmediğinden bu tez çalışması, kaçak çalışan yabancıları kapsamamaktadır.

Ülkemizde yasal yollarla çalışan yabancılarla ilgili ortaya konan kaynakların azlığı dikkat çekmektedir. Bunun sebebi olarak hukuki kurallara uygun şekilde çalışan yabancılarla ilişkin nicel verilerin azlığı görülmektedir. Bu konuya ilişkin yazılan eserlerin pek çoğunda yer alan bilgiler, 2003 yılından beri çalışma izinlerinin düzenlenmesinden sorumlu olan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB)'nin ilgili birim yetkilileri ya da yerel düzeyde, çalışan yabancı uyruklu vatandaşlarla yapılan yüz yüze görüşmelerle edinilmiştir. Diğer bir yöntem ise yine yerelde çalışan yabancılar arasından seçilen belli bir örneklem grup ile yapılan anket çalışmalarıdır. ÇSGB'nin ilgili birimleriyle yapılan görüşmeler, yasal çalışan yabancılarla ilişkin sayısal bilgileri belli bir düzeyde yansıtabilmesine rağmen anket ya da yüz yüze görüşme yapılan yabancılarla ilişkin yasal ya da yasa dışı çalışanlar gibi bir ayırım bulunmamaktadır. Ayrıca, başvuru bu yöntemler ülke geneliyle ilgili ve ayrıntılı bilgilendirme

sunmadığı için yapılan çalışmalar, istihdam edilen yabancıların çok küçük bir grubuna yönelik yerel ve/veya sektörel çalışmalar olarak kalmışlardır.

Yabancı çalışanlara ilişkin yazılan eserlerin çoğunluğunda yüz yüze görüşülen ya da anket çalışması kapsamına alınan kişilerin yabancı kadınlar oldukları görülmektedir. Özellikle ev içi hizmetler ve turizm alanında çalışan yabancı kadınlara ilişkin yazılan eserlerde genelde bu kadınların Türkiye'ye geliş nedenleri, ülkemizdeki çalışma koşulları ve yaşadıkları sorunlar irdelenmiş, göçün kadın üzerindeki etkisini de içeren sosyolojik boyutu üzerinde durulmuştur. Ülke genelinde yabancı çalışanların toplam sayılarını gösteren herhangi bir veri kaynağının olmaması, çalışmaları yabancı istihdamının sosyal etkilerinin incelenmesi yönüne kaydırmıştır. Ülkemizde yabancı istihdamına ilişkin ayrıntılı verilerin bilinmemesine rağmen gerçekleştirilen çalışmaların özellikle yabancı kadınlara yönelmesi, yasal ya da yasadışı yollarla çalışan yabancılar içinde kadınların payının es geçilemez olduğuna dair bir işarettir.

2010 yılına kadar ÇSGB'ye ancak başvuru formu teslimi yoluyla yapılabilen çalışma izni alma işlemleri oldukça uzun bir süreç iken 2010 yılında Bakanlıkça gerçekleştirilen Yabancıların Çalışma İzinleri Otomasyon Projesi sayesinde 02.08.2010 tarihi itibari ile yabancı çalışma izni başvuruları sadece internet üzerinde yer alan başvuru sisteminden kabul edilen kısa ve kolay bir sürece dönüşmüştür.

Ayrıca 2010-2012 yılları arasında Avrupa Birliği (AB) ve Türkiye Cumhuriyeti (TC) tarafından ortaklaşa finanse edilen ve ÇSGB tarafından yürütülen "Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın İstatistik Kapasitesini Güçlendirmek için Teknik Yardım Projesi" nin çıktısı olarak ÇSGB işlemlerine ilişkin istatistik veri tabanı oluşturabilmek üzere Çalışma İstatistikleri Bilgi Sistemi (ÇİBS) oluşturulmuş ve kullanıma açılmıştır.

Bakanlık bünyesinde gerçekleştirilen sistemsel ilerlemeler, yabancı çalışma izinlerine ilişkin istatistiklerin ayrıntılı şekilde irdelenebilmesine fırsat yaratmıştır.

Bu tez çalışmasının amacı, 2011-2013 dönemi ÇİBS istatistiklerinin detaylı olarak incelenmesi yoluyla genel olarak yasal yabancı istihdamı ve yasal yabancı istihdamı içinde erkeklerle yarışır şekilde bir paya sahip oldukları düşünülen kadınlara ilişkin verilerin detaylı şekilde ortaya konmasıdır. Net, doğru ve ayrıntılı olarak sunulacak

verilerin ülke genelinde ya da yerelde uygulanabilecek proje ve politikalara ya da bundan sonra yazılacak eserlere ışık tutması, yabancı kadın istihdamına yönelik yapılacak çalışmaların çıktılarının sağlıklı ve hedefi on ikiden vuracak şekilde gerçekleştirilmesini sağlamaktır.

Yabancı çalışma izin başvuruları, 2010 yılı Ağustos ayından itibaren online olarak yapılmaya başlandığı için 2010 yılı verilerinin çok sağlıklı olmadığı tespitiyle bu tez çalışmasında 2011-2013 dönemi verileri incelenmiştir.

Tez çalışması dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kavramsal bilgilendirme amacıyla, teorik çalışmalarda sık sık karşılaştırılan ya da karıştırılan yabancı ve göçmen kavramlarının ulusal ve uluslararası mevzuattaki tanımlarına ve tarihsel ve niceliksel boyutta Türkiye'nin işgücü göçü ile olan ilişkisine yer verilmektedir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, ülkemize çalışmak amacıyla gelen yabancıların işgücü piyasalarına giriş yöntemleri üzerinde durulmaktadır. Yasal yollardan çalışma hayatına girmenin temelini teşkil eden yabancı çalışma izinlerine ilişkin 2003 tarihli 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun içeriği konusunda bilgilendirme yapılmaktadır. Ayrıca yabancı istihdamına ilişkin denetim ve yaptırımlar ile yabancı çalışanların sosyal güvenlikleri de açıklanmaktadır. Yasal yollardan sonra, tez çalışmasının ana konusu içinde yer almamakla birlikte işgücü piyasasına bir giriş yöntemi olan kaçak çalışma ve kaçak çalışmayla mücadeleye ilişkin özet bir bilgilendirme yapılmaktadır.

Üçüncü bölümde, ülkemizde yabancı çalışma izni alarak çalışan yabancılara ilişkin istatistiklere yer verilmektedir. Öncelikle cinsiyet ayrımı olmadan tüm yabancı çalışanlara ilişkin genel durum, sonrasında da yabancı kadın çalışanlara düzenlenen izinler incelenmektedir. İnceleme, çalışma izinlerinin türleri, başvuru sonuçları, eğitim düzeyi, sektör ve uyruk üzerinden yapılmaktadır.

Dördüncü bölüm, üçüncü bölümde yabancı kadın çalışanlara yönelik verilen sektörel istatistiklerden yola çıkılarak tespit edilen, yasal yabancı kadın istihdamının en fazla olduğu ilk üç sektörün ayrıntılı şekilde irdelenmesinden oluşmaktadır. Ev hizmetleri, turizm ve tekstil sektörleri, yabancı kadın çalışanlara ilişkin uyruk, eğitim düzeyi,

meslek grubu, çalışılan bölge, yaş aralığı ve çalışma izinlerinin aylık verileri bazında detaylı olarak incelenmektedir.

Sonuç bölümünde ise, tez çalışmasında yabancı kadın istihdamına ilişkin genel ve sektörel düzeyde ortaya konan istatistiki veriler değerlendirilmekte olup öneri ve yorumlara yer verilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Yabancı ve Göçmen Kavramları

Yabancı istihdamının genel yapısının anlaşılması için öncelikli yabancının kim olduğu, hangi durumlarda kişinin yabancı sayılabileceğinin net olarak ortaya konması gerekmektedir. Ayrıca son yıllarda sıkça karşımıza çıkan ve yabancı kavramı ile karıştırılan göçmen kavramının da tanımlanması önem arz etmektedir.

1.1.1. Ulusal Mevzuat

Ülkemiz mevzuatında yabancı ve göçmen kavramları farklı yasalarda düzenlenmiştir. “Yabancı” kavramının anlamı ve içeriği, “vatandaş” kavramından hareketle bulunmaktadır¹. 2003 yılında yürürlüğe giren 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun² 3 üncü maddesi yabancıyı, “403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununa³ göre Türk vatandaşı sayılmayan kişi” olarak; 11.04.2013 tarih ve 28615 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu da “TC Devleti ile vatandaşlık bağı bulunmayan kişi” şeklinde tanımlamaktadır.

Göçmenlik ise Türk hukukunda 5543 sayılı İskân Kanunu⁴ ile düzenlenmiştir. Söz konusu Kanunun 3 üncü maddesine göre göçmen, Türk soyundan olan ve Türk kültürüne bağlı olup yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye'ye gelen ve bu Kanun gereğince kabul olunan kişilerdir. Bununla birlikte Kanunun 4 üncü maddesinde açıkça ifade edildiği üzere Türkiye'ye yerleşmek amacıyla gelen kişi, Türk soyundan olmasına rağmen Türk kültürüne bağlı değilse veya Türk kültürüne bağlı olmakla birlikte Türk soyundan gelmiyorsa yahut Türk soyundan gelmekle ve Türk

¹ URHANOĞLU, İştah Cengiz; “Türk Hukukunda Yabancıların İş Sözleşmesi Ehliyeti”, Çalışma ve Toplum Dergisi, Ankara, Sayı:4, 2008, s.2.

² 06.03.2003 tarih ve 25040 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Kanun.

³ 12.06.2009 tarih ve 27256 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Kanun.

⁴ 26.09.2006 tarih ve 26301 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Kanun.

kültürüne bağlı bulunmakla birlikte sınır dışı edilmiş ve güvenlik bakımından Türkiye'ye gelmesi uygun görülüyorsa göçmen olarak kabul edilemeyecektir⁵.

Göçmenlik başvuruları İskân Kanununa göre kabul edilenler, vatandaşlık beyannamesini imzalayarak göçmen kâğıdını aldıkları tarihten itibaren Türk vatandaşı sayılmaktadırlar. Söz konusu kanuni düzenlemedeki anlamıyla göçmenler, özel statü sahibidirler. Dolayısıyla bu tanıma göre Türkiye’de göçmen olarak kabul edilmelerine karar verilenler, yabancı tanımı kapsamında çıkmakta, ülke vatandaşı olmaktadırlar.

1.1.2. Uluslararası Mevzuat

Uluslararası mevzuatta yabancı kavramı ilk defa Devletler Hukuku Enstitüsünün 1892 Cenevre Toplantısı’nda tanımlanmıştır. Buna göre yabancı, “bir devletin ülkesinde bulunan ve o devletin vatandaşlığını iddiaya hakkı olmayan kimse” dir. Tanımda yer alan yabancı sayılabilmek için o ülkenin vatandaşlığını iddia edememe şartı, iddia hakkına dair net bir açıklama içermemesi açısından kafa karıştırıcıdır. Ayrıca tanımda yer alan yabancı sayılabilmek için fiziken o ülkede bulunma şartı, bir kişinin vatandaşı olmayan ülkeye gitmeden de o ülkede miras hakkına sahip olması, idari makamlara başvurabilmesi, vekil tayin ederek dava açması durumlarında yabancı sayılmayacağını ifade etmesi itibariyle eleştirilmektedir⁶.

Yabancı kavramı, vatandaşlık bağı esas alınarak değerlendirildiğinde tanımın içine yabancı devlet vatandaşları, vatansızlar, mülteciler, özel statüdeki yabancılar ve ilgili ülke vatandaşlığı hariç birden çok vatandaşlığı olanlar girmektedir⁷.

Diğer taraftan özellikle son yıllarda ulusal ve uluslararası literatürde göç, göçmen işçi, kaçak göçmen gibi terimler sıkça kullanılmaya başlanmıştır. İskân Kanununa dayanılarak verilen göçmen tanımı, uluslararası düzenlemelerde yer alan tanımlara kıyasla çok dar kapsamlıdır⁸. Uluslararası belgelerde ve bazı ulusal hukuk sistemlerinde kullanılan “göçmen” kavramıyla aslında belirli bir devletin vatandaşı olmayan

⁵ CİVAN, Orhan Ersun; GÖKALP, Arzu; “Göçmen İşçi Kavramı ve Göçmen İşçilerin İş Sağlığı ve Güvenliği”, Çalışma ve Toplum Dergisi, Ankara, Sayı:1, 2011, s. 240.

⁶ AYBAY, Rona; Yabancılar Hukuku, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005, s.11-13.

⁷ ÇİÇEKLİ, Bülent; 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’yla Güncellenmiş Yabancılar Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013, s.26.

⁸ ÇİÇEKLİ, Bülent; Yabancılar Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2007, s.204.

yabancılar kastedilmektedir⁹. Göçmen işçi ise, Türkiye'nin 1999 yılında imzaladığı, BM'nin "Tüm Göçmen İşçiler ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme" ninin 2 nci maddesine göre, vatandaşlık bağı ile bağlı olmadığı bir devlette ücret ödenen bir faaliyette çalıştırılacak, çalıştırılmakta olan veya çalıştırılmış olan bir kişidir.

Türkiye'nin henüz onaylamadığı ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nun 1 Temmuz 1949 tarihinde yapılan otuz ikinci oturumunda kabul ettiği "İstihdam Amacıyla Göç Hakkında 97 sayılı Sözleşme" ye göre göçmen işçi, kendi nam ve hesabından gayri bir şekilde istihdam edilmek amacıyla bir ülkeden diğerine göç eden kişidir. Sözleşme, sınır işçilerini, serbest meslek ve sanat erbabının kısa süreli girişlerini ve denizcileri göçmen işçi kapsamına almamıştır¹⁰.

ILO'nun 24 Haziran 1975 tarihinde yapılan altmışıncı oturumunda kabul ettiği "Göçmen İşçiler Hakkında 143 Sayılı Sözleşme" ye göre ise göçmen işçi, kendi adına olmayıp başkası tarafından çalıştırılmak amacıyla bir ülkeden diğerine göç eden veya göç etmiş bir kimseyle göçmen işçi olarak bir ülkeye kabul edilen kimse olarak tanımlanmaktadır Bu tanımdan anlaşılacağı üzere 143 sayılı Sözleşme de, sınır işçilerini, kısa süreli ziyaret için gelmiş bulunan sanatçılar ve bağımsız meslek erbabı ile denizcileri, eğitim amacıyla gelen öğrencileri ve geçici olarak o ülkede çalışan müteahhit işçilerini kapsamamaktadır¹¹. Ayrıca her iki ILO sözleşmesi tanımı da sadece göç edilen ülkenin hukukuna uygun çalışma ilişkisini kapsamına almaktadır¹².

Yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı üzere ILO sözleşmeleri ile Tüm Göçmen İşçilerin ve Ailelerinin Haklarının Korunmasına Dair BM Sözleşmesi, bir kişinin göçmen işçi olarak kabul edilmesindeki temel koşulu, o kişinin vatandaşlık bağı olmayan devlette çalışması olarak ifade etmektedir. Türk hukukunda sıklıkla kullanılan yabancı işçi kavramı da aslında uluslararası düzenlemelerde geçen göçmen işçi kavramına denk gelmektedir.

⁹ ÇİÇEKLİ, a.g.e., 2013, s.27.

¹⁰ ALPAR, M. Bülent; "Göçmen İşçilere İlişkin 97 Sayılı ve 143 Sayılı ILO Sözleşmeleri İle İlgili Çalışma Mevzuatı", Kamu-İş Dergisi, Cilt:6, Sayı:1, 2000, s.4.

¹¹ ALPAR, a.g.e., s.6.

¹² CİVAN; GÖKALP, a.g.e., s.237.

Bu çalışmada Türkiye'ye çalışmak üzere gelmiş ve Türk Vatandaşlığı olmayan yabancı uyruklu kişiler için yabancı çalışan/işçi kavramı kullanılacak olup göçmen işçi kavramının kullanımı da aynen yabancı çalışan/işçi tanımında ve uluslararası literatürde olduğu gibi ülkemiz işgücü piyasasına giriş yapmış, Türk vatandaşlığı bulunmayan yabancı uyruklu kişiyi ifade etmek için olacaktır.

1.2. Türkiye ve İşgücü Göçü İlişkisi

Günümüzde dünya nüfusunun önemli bir kısmı, kendi ülkeleri dışındaki ülkelerde yaşayan göçmenlerden oluşmaktadır. Uluslararası işgücü göçünün genel olarak dünyanın az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerinden gelişmiş ülkelere doğru olan rotası göz önüne alındığında, göçmen işgücü arzı açısından göç, küreselleşme ile her anlamda artan eşitsizliklerin sonucu olarak bir tercihten çok bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır¹³. Bu durumda, işgücü göçünü etkileyen temel nedenin küreselleşme olduğu söylenebilmektedir.

Küreselleşme, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler ile ekonomik ve siyasal faktörlerle yakından ilgili bir olgudur. Giderek artan bir biçimde tek bir dünya içinde yaşadığımız, öyle ki bireylerin, grupların ve ulusların birbirine bağımlı hâle geldiği olgusuna göndermede bulunan küreselleşme kavramı, çoğunlukla üretim ve ticaretin ulusal sınırları aşan bir düzeye erişmesinden dolayı ekonomik bir olgu olarak betimlenmektedir. Fakat ekonomik güçler küreselleşmenin ayrılmaz bir parçası olsa da yalnızca bunların küreselleşmeyi ortaya çıkardığını ileri sürmek yanlış olacaktır. Küreselleşme siyasal, toplumsal, kültürel ve ekonomik etkenlerin bir araya gelmesiyle ortaya çıkmış ve dünya ölçeğinde insanlar arası ilişkilerin etkileşim hızını ve kapsamını artıran bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler tarafından yönlendirilmiştir¹⁴.

Küreselleşme öncelikle sermayenin uluslararası hareketliliğini artırmakla birlikte küreselleşmenin yarattığı ortam işgücü göçünde artışı da beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla, beşeri sermaye hareketliliğinin gerisindeki en temel neden küreselleşmenin

¹³ GÖKBAYRAK, Şenay; "Refah Devletinin Dönüşümü ve Bakım Hizmetlerinin Görünmez Emekçileri Göçmen Kadınlar", Çalışma ve Toplum Dergisi, Ankara, Sayı:2, 2009, s.56.

¹⁴ "Küreselleşme Nedir?", http://www.felsefe.gen.tr/sosyoloji/kuresellesme_nedir_ne_demektir.asp, erişim tarihi: 5.12.2013.

yol açtığı yoksulluk artışıyla birlikte daha iyi ekonomik koşullara ve yaşam imkânlarına ulaşma isteğidir¹⁵.

Türkiye, 1960'lara kadar kapılarını yabancılara mümkün olduğunca kapalı tutan bir göç politikası uygulamış, 1960'lardan itibaren yurtdışına işçi göndererek ve turizmi teşvik etme amacıyla uygulanan politikalarla dışa açılma başlamıştır.¹⁶.

1990'lı yıllar Türkiye'nin küresel göç haritasındaki yerinde önemli niteliksel değişimler ve dönüşümlerin yaşanmaya başladığı yıllardır. Türkiye'nin emek ihraç eden konumunun yanında emek ithal eden bir ülke konumuna gelmesi bu değişimlerin temelini oluşturmaktadır¹⁷.

Türkiye'nin göç almaya başlamasında, küreselleşmenin yanı sıra öncelikle çevre ülkelerdeki ekonomik, siyasi ve sosyal sorunlar ve sonrasında da coğrafi konum olmak üzere iki temel nedenin etkili olduğu öne sürülmektedir¹⁸. Ayrıca Türkiye'nin belli ülkelere uyguladığı vize kolaylıkları ve geniş bir enformel sektöre sahip olması, göçmenler için ülkeyi daha da çekici hale getirmiştir. Böylelikle Türkiye'de özellikle 1990'lı yıllardan sonra çeşitli sektörlerde çalışan yabancı işçilere daha sık rastlanmıştır¹⁹.

Yabancıların çalışma amacı ile ülkemize gelişleri, 1990'lı yıllarla birlikte görünür hale gelmiştir. Ancak yabancıların Türkiye'de çalışma hayatına girişleri, hayli eski bir döneme denk düşmektedir. Kaynaklar, çalışma amaçlı ülkemize gelen ilk yabancıların Yalova'da 18. yüzyılda kurulan bir kâğıt fabrikasına gelen Polonyalı ustalar olduğunu göstermektedir. Yabancıların Osmanlı İmparatorluğu'na çalışma amacıyla gelmeleri, kurulan ilk fabrikalarda işi işçilere öğretmek amacı ile gerçekleşmiştir. Daha

¹⁵ TOKSÖZ, Gülay; "Küreselleşme ve Kadın Emeğinin Göçü", Cahit Talas Anısına Güncel Sosyal Politika Tartışmaları, Sosyal Politika Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara, 2007.

¹⁶ ERDER, Sema; "Düzensiz Göç, Göçmen Korkusu ve Çelişen Tepkiler", Türkiye'ye Uluslararası Göç Toplumsal Koşullar-Bireysel Yaşamlar, Çeviren: Mutlu Çomak-Özbatur, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2010, s.42.

¹⁷ İÇDUYGU, Ahmet; Türkiye'de Kaçak Göç, İstanbul Ticaret Odası Yayını, İstanbul, 2004.

¹⁸ NARLI, Nilüfer; "Transit Migration and Human Smuggling in Turkey: Preliminary Findings from the Field Work", Turkish Review of Middle East Studies, Sayı:13, Ankara, 2002, s.157-185.

¹⁹ DEDEOĞLU, Saniye; EKİZ GÖKMEN, Çisel; "Göç ve Sosyal Dışlanma Türkiye'de Yabancı Göçmen Kadınlar", Efil Yayınevi, Ankara, 2011, s.3.

sonrasından pek çok farklı alanda yabancı işçi istihdam edilmiştir. Gelen yabancı işçilerin çalışması ve oturmaları belli bir izin prosedürü aracılığıyla sağlanmıştır²⁰.

Cumhuriyet döneminin ilk kuruluş yıllarında iktisadi hayatın yönlendirilmesinde ve istihdam koşullarının düzenlenmesinde, belirli meslek dallarında sadece Türklere istihdam şansı verilmekteydi. Osmanlı İmparatorluğu döneminden farklı olarak yabancılar, ancak belirli mesleklerle sınırlı bir biçimde istihdam edilebiliyorlardı. Bu amaçla bazı mesleklerin (ayakkabı satıcılığı, çalgıcılık, fotoğrafçılık; berberlik, elbise, kasket ve kundura imalciliği; inşaat, demir ve ahşap sanayi işçilikleri, şoförlük ve muavinliği, bekçilik, kapıcılık, odabaşılık, garsonluk, bar oyunculuğu ve şarkıcılığı, baytarlık ve kimyagerlik ile İcra Vekilleri Heyeti kararıyla ruhsatı mahsus ita kılınmadıkça tayyare makinistliği ve pilotluğu ve benzerleri) icrasının sadece Türk vatandaşları tarafından yapılabileceği, 1932 yılında yürürlüğe giren 2007 sayılı Türk Vatandaşlarına Tahsis Edilen Sanat ve Hizmetler Hakkındaki Kanun²¹ ile belirlenmişti. Bu meslekler dışında kalan çok az sayıda meslek yabancılarca icra edilebilmekteydi. 2007 sayılı Yasa, 2003 yılında yürürlüğe giren 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkındaki Kanuna kadar geçerli olmuştur.

Cumhuriyetin ilk yıllarına gelindiğinde, zorlu bir savaş döneminden çıkan ve ekonomik ve sosyal yönden toparlanmaya çalışan ülkemizden dünyanın çeşitli bölgelerine işgücü göçünün yaşanmaya başladığı görülmektedir. 1960'lı yıllara kadar Türkiye'den yabancı ülkelere doğru yoğun bir işgücü göçü süreci yaşanmıştır. Özellikle Batı Avrupa ülkelerinin duyduğu işgücü ihtiyacı 1960'lı yıllardan başlayarak Kuzey Afrika ülkeleri ve eski Yugoslavya tarafından karşılanmaya başlanmıştır. Bu tarihlerde Türkiye'den başlayan işgücü göçü Batı ekonomilerini etkileyen petrol krizine kadar yasal olarak sürmüştür²².

Batılı ve erken endüstrileşen devletler karşısında Türkiye'nin geç endüstrileşmeye başlamasının bu ülkelere emek göçü vermesinde önemli bir payı olmuştur. Bu bağlamda

²⁰ KOÇ, Yıldırım; Türkiye'de Yabancı Kaçak İşçilik, Türk-İş Eğitim Yayınları, Ankara, No.26, 1999.

²¹ 16.6.1932 tarih ve 2126 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Kanun.

²² LORDOĞLU, Kuvvet; "Çalışma Hayatımızda Yeni Yabancılar: Bir Araştırmanın Bazı Sonuçları ve Değerlendirmeler", Türkiye'de Yabancı İşçiler, Derleyen F. Aylan Arı, Derin Yayınları, İstanbul, 2007(a), s.88.

1960'lı yıllarda, Türkiye'nin uluslararası emek göçü içindeki yeri, göç alan bir ülke olmaktan ziyade göç veren bir ülke olarak belirginleşmiştir²³.

Türkiye'den Avrupa'ya yönelik nüfus hareketlerini, işgücü göçlerinin yanı sıra 1970'lerde aile birleşmeleri ve 1980'lerle birlikte iltica hareketleri karakterize etmiştir. 1970'lerde Avrupa'da yaşanan petrol krizi, Türk işgücü göç akımını Ortadoğu'ya, 1990'larda ise Rusya'ya yönlendirmiştir²⁴.

²³ DEMİRDİZEN, Derya; "Türkiye'de Ev Hizmetlerinde Çalışan Göçmen Kadınlar: Yeni Düzenlemelerle Yarı Köle Emegine Doğru mu?", Çalışma ve Toplum Dergisi, Ankara, Sayı:3, 2013, s.328.

²⁴ SÜDAŞ, İlkay; MUTLUER, Mustafa; "Ekonomik Etkileri Açısından Türkiye'nin Turizm Merkezlerine Yönelik Avrupalı Göçleri", Ege Coğrafya Dergisi, İzmir, Sayı:17/1-2, 2008, s.51-59.

Tablo 1. Ülkeler İtibariyle Vatandaşlarımıza İlişkin Sayısal Veriler

Ülkeler	Toplam Türk Vatandaşı Sayısı	Çalışan Vatandaş Sayısı	İşsiz Vatandaş Sayısı
F. Almanya	1.607.161	511.329	152.792
Fransa	576.691	215.220	55.326
Hollanda	392.923	143.000	24.000
Suudi Arabistan	125.000	105.000	-
Avusturya	114.011	53.805	8.923
İsveç	101.837	18.530	-
İngiltere	91.115	22.458	4.279
Avustralya	73.430	36.341	3.500
İsviçre	71.692	34.200	3.365
Danimarka	60.031	15.609	4.725
Belçika	39.419	17.048	5.000
KKTC	31.977	28.073	2.158
Azerbaycan	17.577	4.121	-
Libya	15.000	13.000	-
Kazakistan	15.000	7.360	-
Türkmenistan	9.500	6.000	-
Kuveyt	3.963	3.110	-
Toplam	3.346.327	1.215.674	264.068

Kaynak: ÇSGB, Dış İlişkiler ve Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün Dış Temsilciliklerinden edinerek hazırladığı 2013/Mayıs tarihli 27 sayılı bültende yer alan istatistikler, <http://www.cs.gb.gov.tr/cs.gbPortal/ShowDoc/WLP+Repository/diyih/doc/yayinlar/27>, erişim tarihi: 09.12.2013.

Tablo 1'e bakıldığında; toplamda 3.346.327 Türk vatandaşının çeşitli amaçlarla dünyanın çeşitli ülkelerinde bulunduğu, bunlardan 1.215.674'ünün çalışma amacıyla söz konusu ülkelere gittiği, buldukları ülkede işsiz kaydı olan vatandaşlarımızın sayısının ise 264.068 olduğu görülmektedir. Türk vatandaşlarının en yoğun olarak bulunduğu, çalıştığı ve işsiz olduğu ülke Almanya'dır. Söz konusu veriler dışında Dış Temsilciliğimizin olmadığı ülkeler de hesaba katıldığında bu rakamların çok üstünde Türk vatandaşının Türkiye dışında bulunduğu ve çalıştığı aşikârdır.

1990'lı yıllardan itibaren Türkiye, en başta komşularından olmak üzere ciddi sayılabilen bir oranda göçmen işçi almaya başlamıştır. 1990'larda yaşanan göç hareketi, niteliği itibariyle sadece çalışma amacına ve Türkiye'ye yönelik gerçekleşmemiştir. Özellikle Sovyet Bloğunun dağılması ve Orta Avrupa ülkelerindeki politik değişimler, İran'da 1980'li yıllardaki rejim değişikliği, Doğu Almanya ve Batı Almanya'nın birleşmesi, Eski Yugoslavya'daki etnik çatışmalar ve Kuzey Irak'taki özellikle Kürt nüfusa yönelik çatışmalar göçmen ve siyasi mültecilerin sayısında son yıllarda önemli artışlar getirmiştir²⁵.

Türkiye 1990'larla birlikte özellikle Afganistan, Pakistan, Bangladeş, İran ve Irak'tan gelen yasal ya da yasa dışı göçmenler için transit geçiş rotası haline gelmiştir. Ülkemize çalışma amacıyla Ortadoğu ve Asya Ülkelerinden gelenlerin (İran, Irak, Afganistan, Pakistan, Bangladeş, Çin, Sri Lanka) bir kısmı Türkiye'yi bir transit ülke olarak kabul edip bir süre yasal veya yasal olmayan biçimlerde ülkede kalıp çalıştıktan sonra Batı ülkelerine geçmektedirler²⁶.

1990 sonrası ülkemize Romanya, Moldovya, Ukrayna gibi Doğu Avrupa ülkelerinden gelenler iş aramayı ve uzun süreli çalışmayı amaçlamaktadırlar. Fakat özellikle Karadeniz Bölgesinde, mağdurları Doğu Avrupa ülkelerinden gelenler olan insan ticareti vakalarına sıklıkla rastlanmaktadır²⁷.

²⁵ LORDOĞLU, a.g.e., 2007(a), s.90.

²⁶ LORDOĞLU, Kuvvet; "Türkiye'deki Çalışma Hayatının Bir Parçası Olarak Yabancı Çalışanlar", Türkiye'ye olan Uluslararası Göçün Yönleri: Toplumsal Şartlar ve Kişisel Şartlar Sempozyumuna Yapılan Sunum, İstanbul, 2007(b), <http://mimoza.marmara.edu.tr/~klordoglu/bildiriler.html>, s.5, erişim tarihi: 14.02.2014.

²⁷ IOM; Migration in Turkey: Country Profile, 2008, http://www.turkey.iom.int/documents/migration_profile_turkey.pdf?entryId=10260, s.11, erişim tarihi: 6.12.2013.

Tablo 2. Dünya ve Türkiye’de Bulunan Göçmenlerin Yıl ve Cinsiyet İtibariyle Dağılımı

Yıl	Toplam Nüfusu İçinde Uluslararası Göçmen Stoku (%)		Göçmen Stoku İçinde Kadın (%)		Göçmen Stoku İçinde Erkek (%)	
	Dünya Ortalaması	Türkiye	Dünya Ortalaması	Türkiye	Dünya Ortalaması	Türkiye
1990	2,9	2,1	48,8	50,5	51,2	49,5
2000	2,8	2,0	49,1	51,9	50,9	49,1
2010	3,2	2,4	48,1	49	51,9	51
2013	3,2	2,5	48	48,6	52	51,4

Kaynak: United Nations Department of Economic and Social Affairs, “Trends in International Migrant Stock: Migrants by Age and Sex, The 2013 Revision”, <http://esa.un.org/unmigration/TIMSA2013/migrantstocks2013.htm?msax>, erişim tarihi: 02.12.2013.

Tablo 2’ye göre, 1990’dan bu yana Türkiye’de göçmenlerin toplam nüfusa oranı yaklaşık %19’luk bir artış göstermiştir. Cinsiyet temelinde bakıldığında ülkemizde her iki göçmenden birinin kadın olduğu söylenebilmektedir. Bu durum dünya genelinde de bu şekildedir.

Sonuç olarak Türkiye artık 1960’lı yıllardaki gibi yoğun emek göçü veren ülke konumundan çıkmış, göç verme işlevine devam etmekle birlikte göç alan ve transit geçişe elverişli bir ülke haline gelmiştir. Bunda Türkiye’nin coğrafi konumu, belli ülkelere uyguladığı vize kolaylıkları ile yabancıların çalışma izinleri kapsamında son yıllarda yapılan kolaylaştırıcı çalışmalar etkili olmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

YABANCILARIN TÜRK ÇALIŞMA HAYATINDA YER ALMA BİÇİMLERİ

1.3. Yasal Yollar

2003 yılına kadar ülkemizde çalışan yabancıların çalışma esaslarını düzenleyen bir yasa mevcut değilken 2003 yılında yabancıların Türkiye’de çalışmalarını izne bağlamak, yabancılara verilecek çalışma izinleri ile ilgili esasları belirlemek ve uluslararası yükümlülükleri karşılamak amacıyla, 2007 sayılı Türkiye’de Türk Vatandaşlarına Tahsis Edilen Sanat ve Hizmetler Hakkında Kanunu yürürlükten kaldıran ve yabancıların ülkemizdeki çalışma alanlarını genişleten 4817 sayılı Kanun ile düzenlenmiştir. Böylece çalışma amacıyla ülkemize giriş yapan yabancı uyruklu vatandaşların işgücü piyasalarında yasal olarak yer almaları ve çalışan Türk vatandaşlarının sahip olduğu sosyal güvenlik haklarından faydalanmaları sağlanmıştır. Yasal düzenleme, hem yabancıların korunmasına hem de kaçak çalışmanın önlenmesine katkı sağlanması amacını taşımaktadır.

4817 sayılı Kanun, çalışma izinlerinin düzenlenmesine ilişkin yetkiyi ÇSGB’ye vermiş olup yabancı çalışma izni belgeleri, Çalışma Genel Müdürlüğü bünyesindeki Yabancıların Çalışma İzinleri Daire Başkanlığınca verilmektedir²⁸.

Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun ile birlikte Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği ve Doğrudan Yabancı Yatırımlarda Yabancı Uyruklu Personel İstihdamı Hakkında Yönetmelik²⁹ yürürlüğe girmiştir. Yönetmelikler, yabancı istihdamı ve izin verilme sürecine ilişkin ayrıntılı düzenlemeleri içermektedir.

²⁸ ÇSGB Çalışma Genel Müdürlüğü Yabancıların Çalışma İzinleri Daire Başkanlığı, <http://www.cs.gb.gov.tr/cs.gbPortal/yabancilar.portal>.

²⁹ 29.08.2003 tarih ve 25214 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Yönetmelikler.

1.3.1. 4817 Sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanuna Göre Çalışma İzni Alma Yükümlülüğü

4817 sayılı Kanunun 4 üncü maddesine göre Türkiye'nin taraf olduğu ikili ya da çok taraflı sözleşmelerde aksi öngörülmedikçe, yabancıların Türkiye'de bağımlı veya bağımsız çalışmaya başlamadan önce izin almaları gerekmektedir. Ülke menfaatlerinin gerekli kıldığı hallerde veya mücbir nedenlere bağlı olarak, çalışmaya başlamadan önce ilgili makama bilgi vermek koşuluyla, çalışma süresi bir ayı geçmemek ve Bakanlık onayı alınmak suretiyle çalışma izni işe başladıktan sonra da verilebilmektedir.

Türkiye'de çalışmak isteyen bir yabancıнын çalışma izni dışında, ülkeye gelmeden önce çalışma iznini göstererek ilgili konsolosluktan çalışma vizesi; çalışmaya başlamadan önce ise 5683 sayılı Yabancıların İkamet ve Seyahatleri Hakkındaki Kanunun³⁰ 3 üncü maddesi gereğince emniyet makamlarına başvurarak çalışma meşruhatlı ikamet tezkeresi alması zorunludur.

1.3.2. 4817 Sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun Kapsamı

4918 sayılı Kanunun 2 nci maddesine göre Türkiye'de bağımlı ve bağımsız olarak çalışan yabancılar, bir işveren yanında meslek eğitimi gören yabancılar ve yabancı çalıştıran gerçek ve tüzel kişiler kanun kapsamında olmakla birlikte bunların içinden;

- 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 29 uncu maddesinin ikinci cümlesinde belirtilen “doğumla Türk vatandaşı olup da, İçişleri Bakanlığından vatandaşlıktan çıkma izni alanlar ve bunların vatandaşlıktan çıkma belgesinde kayıtlı reşit olmayan çocukları”,
- Bakanlıklar, kamu kurum ve kuruluşlarınca kanunla verilen yetkiye dayanarak çalışma izni verilen veya istihdam edilen ve Karşılıklılık ilkesi, uluslararası hukuk ve AB hukuku esasları dikkate alınarak çalışma izninden muaf tutulan yabancılar,

³⁰ 24.7.1950 tarih ve 7564 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Kanun.

- 231 sayılı Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğünün Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin³¹ kapsamına giren yabancı basın-yayın organı mensupları,
- 5680 sayılı Basın Kanununun³² 13 üncü maddesi kapsamında süreli yayınlarda çalıştırılacak yabancı muhabirler

kanun kapsamı dışındadır.

Kanunun 3 üncü maddesinde yer alan tanımlara göre bağımlı çalışan, gerçek veya tüzel kişiliği haiz bir veya birden fazla işveren emrinde ücret, aylık, komisyon vb. karşılığı çalışan yabancıyı; bağımsız çalışan ise başka şahısları istihdam etsin veya etmesin kendi ad ve hesabına çalışan yabancıyı ifade etmektedir.

1.3.3. Çalışma İzni Türleri

4817 sayılı Kanun, yabancıların ülkemizde çalışabilmesi için almaları gereken çalışma izinlerini süreli, süresiz, bağımsız ve istisnai olmak üzere dört grupta toplamıştır.

1.3.3.1. Süreli Çalışma İzni

Süreli çalışma iznine ilişkin bilgiler, Kanunun 5 inci maddesinde yer almaktadır. Bu maddeye göre Türkiye'nin taraf olduğu ikili ya da çok taraflı sözleşmelerde aksi öngörülmedikçe, iş piyasasındaki durum, çalışma hayatındaki gelişmeler, istihdama ilişkin sektörel ve ekonomik konjonktür değişiklikleri dikkate alınarak, yabancıların ikamet izninin süresi ile hizmet akdinin veya işin süresine göre, belirli bir işyeri veya işletmede ve belirli bir meslekte çalışmak üzere en çok bir yıl geçerli olmak üzere süreli çalışma izni verilmektedir. İlk izin başvuruları, yabancı yurt dışında ise TC temsilciliklerine, yurt içinde ise geçerli ikamet belgesi ile doğrudan ÇSGB'ye yapılmaktadır.

³¹ 18.06.1984 tarih ve 18435 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Kanun Hükmünde Kararname.

³² 1950-2004 arasında yürürlükte kalan ve 26.06.2004 tarih ve 25504 sayılı Resmi Gazete 'de yer alan 09.06.2004 kabul tarihli 5187 sayılı "Basın Kanunu" ile yürürlükten kaldırılan Kanun.

Kanunun Uygulama Yönetmeliğinin 26 ncı maddesine göre yabancı personel için düzenlenen çalışma izni belgesi, belgede yazılı işyeri ve adres için geçerlidir. Yabancı'nın izin aldığı işyerinin ticaret siciline kayıtlı diğer bir şubesinde çalışabilmesi talebi ÇSGB'ye yazılı olarak yapıldıktan sonra Bakanlıkça değerlendirilmekte olup talebin uygun bulunması halinde çalışma izninde gerekli değişiklik yapılarak durum ilgili mercilere bildirilmektedir.

Çalışma izninin süresi, bir yıllık kanuni çalışma süresinden sonra, aynı işyeri veya işletme ve aynı meslekte çalışmak üzere üç yıla kadar; üç yıllık kanuni çalışma süresinin sonunda, aynı meslekte ve dilediği işverenin yanında çalışmak üzere altı yıla kadar uzatılabilmektedir.

Yabancı şahsın ülkemizde istihdam edilme süresi arttıkça çalışmaya hak kazandığı süre de artmaktadır. Kişiyeye tanınan ilk izin uzatma hakkı aynı işyeri ve meslekle sınırlıyken yabancı'nın ülkemizde çalışmasına ilişkin yasal prosedürün gerekli şekilde uygulandığına dair güvenin oluştuğu kanaatiyle ikinci uzatma izninde kişiyeye farklı bir işyerinde ama yine aynı meslekte çalışma şansı tanınmaktadır.

İşyerinin ticaret unvanının değişmesi veya işyerinin başka bir adrese nakli halinde durumun resmi makamlardan alınmış belgelerle kanıtlanması koşuluyla çalışma izninde gerekli değişiklikler yapılarak ilgili mercilere bildirilmektedir.

Türkiye'ye çalışmak üzere gelen bir yabancı'nın beraberinde veya daha sonra getirmiş olduğu eş ve bakmakla yükümlü olduğu çocuklarına da, yabancı'nın kendisi ile birlikte en az beş yıl kanuni ve kesintisiz ikamet etmiş olmaları kaydıyla süreli çalışma izni verilebilir. Kanunun Uygulama Yönetmeliğinin 30 uncu maddesine göre yabancı'nın eş ve çocukları için beş yıllık sürenin hesaplanmasında öğrenimde geçen süreler de ikametden sayılmaktadır.

Kanuni çalışma teriminin tanımı, Kanunun Uygulama Yönetmeliğinin 3 üncü maddesinde yapılmıştır. Buna göre kanunlara uygun şekilde verilmiş çalışma izni, ikamet ve diğer ilgili kanunlar ile mevzuat hükümlerince düzenlenen yükümlülüklerin yanı sıra, sosyal güvenlik primleri ödenmiş veya muaf olarak çalışma kanuni çalışmadır.

Kanunun 9 uncu maddesi, kanuni çalışma süresine dâhil edilecek süreler ile ikamette kesinti sayılan süreler konusuna açıklık getirmektedir. Buna göre yıllık izinler, iş kazası ve meslek hastalığı, hastalık ve analık geçici iş göremezlik ödenekleri ile işsizlik sigortası ödeneği alınan süreler, kanuni çalışma süresinden sayılmaktadır. Yabancı'nın toplam altı ayı geçmemek şartıyla Türkiye dışında bulunması çalışma süresini kesmemektedir. Ancak Türkiye dışında geçirilen zaman çalışma süresinden sayılmaz. Türkiye'de bulunmasına rağmen emniyet makamlarına başvurarak ikamet tezkeresini altı aydan fazla süreyle uzatmamış yabancı'nın ikameti, çalışma izinleri açısından kesinti sayılmaktadır.

ÇSGB, süreli çalışma izninin coğrafi geçerlilik alanında değişiklik yapabilme yetkisine sahiptir. Uygulama Yönetmeliğinin 20 nci maddesine göre, Türkiye'nin taraf olduğu ikili veya çok taraflı sözleşmelerle sağlanan haklar saklı kalmak kaydıyla ve karşılıklılık ilkesi çerçevesinde çalışma izinleri, iş piyasasındaki durum ve çalışma hayatındaki gelişmeler, istihdama ilişkin sektörel ve ekonomik konjonktür koşullarının gerekli kıldığı hallerde, belirli bir süre için, tarım, sanayi veya hizmet sektörleri, belirli bir meslek, işkolu veya mülki ve coğrafi alan itibarıyla sınırlandırılabilir. Bakanlık, sınırlandırmayı gelişmelere ve taleplere bağlı olarak re'sen yapabilmektedir.

1.3.3.2. Süresiz Çalışma İzni

Süresiz çalışma izni, Kanunun 6 ncı maddesinde açıklanmaktadır. Buna göre, Türkiye'nin taraf olduğu ikili ya da çok taraflı sözleşmelerde aksi öngörülmedikçe Türkiye'de en az sekiz yıl kanuni ve kesintisiz ikamet eden veya toplam altı yıllık kanuni çalışması olan yabancılara, iş piyasasındaki durum ve çalışma hayatındaki gelişmeler dikkate alınmaksızın ve belirli bir işletme, meslek, mülki veya coğrafi alanla sınırlandırılmaksızın talep üzerine süresiz çalışma izni verilebilmektedir. Yani süreli çalışma izinlerinden uygulanabilecek olan sınırlandırma işlemi, süresiz çalışma izinleri için yapılamamaktadır. Uygulama Yönetmeliğinin 20 nci maddesinin ikinci fıkrası da bu durumu düzenlemiştir.

Yabancı'nın en az sekiz yıl kanuni ve kesintisiz ikamet etmiş olması koşulunun yerine getirilip getirilmediği değerlendirilirken, Uygulama Yönetmeliğinin 33 üncü maddesine

göre yabancının eş ve çocukları için çalışma izni verilmesi amacıyla öngörülen sürenin hesabından farklı olarak öğrenimde geçen süreler dikkate alınmaz.

Kişiye süresiz çalışma izni verilmiş olması, onun ülkemizde yaşamak için ikamet izni alması, vatandaşlığa geçmek için gerekli işlemleri yerine getirmesi zorunluluklarını ortadan kaldırmamaktadır. Ayrıca süresiz çalışma izni alan kişinin yabancının çalışmasının yasaklandığı mesleklerde (dış tabipliği, dişçilik, ebelik, hastabakıcılık, eczacılık, veterinerlik, özel hastanelerde sorumlu müdürlük, avukatlık, noterlik, özel veya kamu kuruluşlarında güvenlik görevlisi, kara suları dahilinde balık, istiridye, midye, sünger, inci, mercan ihracı, dalgıçlık, arayıcılık, kılavuzluk, kaptanlık, çarkçılık, katiplik, tayfalık, gümrük müşavirliği vb.)³³ istihdam edilmesi de söz konusu değildir.

1.3.3.3. Bağımsız Çalışma İzni

Kanunun 3. maddesinde yer alan tanıma göre bağımsız çalışan yabancı, başka şahısları istihdam etsin veya etmesin kendi ad ve hesabına çalışan kişidir. Kanunun 7 nci maddesine göre bağımsız çalışacak yabancılara, Türkiye’de en az beş yıl kanuni ve kesintisiz olarak ikamet etmiş olmaları koşuluyla ÇSGB tarafından bağımsız çalışma izni verilebilmektedir. Yani bu kişiler, ülkemize giriş yapar yapmaz ya da yapmadan önce bu izni alamamaktadırlar. Yabancının ülkemizde serbest meslek faaliyetlerini yapabilmeleri ve sürdürebilmeleri için belirli bir süre Türkiye’de yasal olarak yaşamaları gerekmektedir.

Uygulama Yönetmeliğinin 36 ncı maddesinin birinci fıkrası, bağımsız çalışma izni verilirken Türkiye’de en az beş yıl kanuni ve kesintisiz olarak ikamet etmiş olma koşuluna ek olarak, yabancının çalışmalarının, ekonomik kalkınma açısından katma değer yaratması ve istihdam üzerinde olumlu etki yapacak olması koşulunun da arandığını ifade etmektedir. Aynı maddenin ikinci fıkrasına göre yabancının çalışmalarının istihdam üzerindeki etkisinin belirlenmesinde ilgili mercilerin görüşleri de dikkate alınmaktadır.

³³ “Kanunlarla Türk Vatandaşlarına Hasredilen ve Yabancının Çalışmalarının Yasak Olduğu Meslek ve Görevler”, http://www.cs.gb.gov.tr/cs.gbPortal/yabancilar.portal?page=yasak_meslekler, erişim tarihi: 15.02.2014.

Uygulama Yönetmeliğinin 38 inci maddesine göre yabancınn en az beş yıl kanuni ve kesintisiz olarak ikamet etmiş olması koşulunun yerine getirilip getirilmediği değerlendirilirken, süresiz çalışma izninde olduğu gibi yabancınn eş ve çocukları için çalışma izni verilmesi amacıyla öngörülen sürenin hesabından farklı olarak öğrenimde geçen süreler dikkate alınmamaktadır.

Bağımsız çalışma izni verilmesi uygun bulunan yabancıya, Uygulama Yönetmeliğinin 41 inci maddesine göre bağımsız çalışabileceğine ilişkin "Bağımsız Çalışma İzni Müracaat Belgesi" verilmektedir. Yönetmeliğın 42 nci maddesinde, bağımsız çalışma izni müracaat belgesinin, verildiği tarihten itibaren üç ay süreyle geçerli olduğu, yabancıya, işyerini kurmasının ardından, ticaret sicil kaydını ÇSGB'ye ibraz etmesi halinde bağımsız çalışma izni verilebileceği, yabancıya bağımsız çalışma izni verilmemesi halinde, ticaret sicil kayıtlarını tutan makama ve yabancınn Türkiye'deki durumunun ikamet izni açısından değerlendirilebilmesi ve gerektiğinde yabancınn izinsiz ikametinin önlenmesi amacıyla Bakanlıkça emniyet makamlarına bilgi verileceği hususları düzenlenmiştir.

1.3.3.4. İstisnai Çalışma İzni

İstisnai çalışma izni, diğer izin türlerinde olduğu gibi herhangi bir süre kısıtı taşımayan bir izin çeşididir. Bu izin, yabancılar için kanunda öngörülen sürelerle bağılı olmadan, daha esnek bir biçimde verilebilmektedir. İstisnai çalışma izni alabilecek yabancılar, Kanunun 8 inci maddesinde sayılmıştır. Buna göre;

- Bir Türk vatandaşı ile evli olan ve eşiyle Türkiye'de evlilik birliği içinde yaşayan veya evlilik birliği en az üç yıl sürdükten sonra sona ermiş olmakla birlikte Türkiye'de yerleşmiş olan yabancılar ile bunların Türk vatandaşı eşinden olan çocuklarına,
- Türk vatandaşlığını kazanmış ancak ergin olmalarından itibaren üç yıl içinde kendi özgür iradeleri ile Türk vatandaşlığından çıkanlara,
- Türkiye'de doğan veya kendi millî kanununa, vatansız ise Türk mevzuatına göre rüşt yaşını doldurmadan Türkiye'ye gelen ve Türkiye'de meslek okulu, yüksekokul veya üniversiteden mezun olan yabancılar,

- 2510 sayılı İskân Kanununa³⁴ göre muhacir, mülteci veya göçebe olarak kabul edilen yabancılara,
- AB üyesi ülke vatandaşları ile bunların AB üyesi ülkelerin vatandaşı olmayan eş ve çocuklarına,
- Yabancı devletlerin Türkiye'deki büyükelçilikleri ile konsolosluklarında ve uluslararası kuruluşların temsilciliklerinde görevli diplomat, idarî ve teknik personelin hizmetinde çalışanlar ile karşılıklılık ilkesi çerçevesinde olmak ve görev süresiyle sınırlı kalmak üzere Türkiye'de bulunan büyükelçilikler, konsolosluklar ve uluslararası kuruluşların temsilciliklerinde görevlendirilen diplomatların ve idarî ve teknik personelin eş ve çocuklarına,
- Bilimsel ve kültürel faaliyetler amacıyla bir ayı ve sportif faaliyetler amacıyla dört ayı aşan süre ile geçici olarak Türkiye'ye gelecek yabancılar,
- Kanunla yetki verilen bakanlıklar ile kamu kurum ve kuruluşlarınca sözleşme veya ihale usulleriyle mal ve hizmet alımı, bir işin yaptırılması veya bir tesisin işletilmesi işlerinde çalıştırılacak kilit personel niteliğindeki yabancılara,

istisnai çalışma izni verilebilmektedir.

1.3.4. Çalışma İzinlerinin Verilmesi

4817 sayılı Kanunun 12 nci maddesinde çalışma izni başvurularının nasıl yapılacağı, izinlerin nasıl verileceği ve uzatılacağına ilişkin bilgiler yer almaktadır. Buna göre çalışma izinleri, ikamet sahibi yabancılar veya bunların işverenlerinin ÇSGB'ye yazılı talebi üzerine, bu Kanun ve bu Kanuna göre çıkarılan yönetmelik hükümlerine göre verilir ve uzatılır. Usulüne uygun olarak yapılan başvurular, belgelerin tam ve eksiksiz olması kaydıyla Bakanlık tarafından en geç otuz gün içinde sonuçlandırılır.

Kanun, yabancıların Türkiye sınırları içinde bulunup bulunmamasına göre farklı başvuru yolları öngörmüştür. Türkiye dışında ikamet eden yabancılar, çalışma izni başvurularını buldukları ülkelerdeki TC temsilciliklerine yapmaktadırlar. Temsilcilikler bu başvuruları doğrudan ÇSGB'ye iletmektedirler. Bakanlık ilgili mercilerin görüşlerini

³⁴ 21.06.1934 tarih ve 2733 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 2510 sayılı Kanun, 26.09.2006 tarih ve 26301 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 5543 sayılı İskân Kanunu ile mülga olmuştur.

olarak başvuruları değerlendirir ve durumu uygun görülen yabancılara çalışma izni verilir. Çalışma izin belgesini alan yabancıların, bu belgeyi aldıkları tarihten itibaren en geç doksan gün içinde ülkeye giriş vizesi talebinde bulunmaları, ülkeye giriş yaptıkları tarihten itibaren en geç otuz gün içinde de İçişleri Bakanlığına ikamet tezkeresi almak için başvurmaları zorunludur. Çalışma izni, söz konusu belgelerin de alınması halinde geçerlilik kazanmaktadır. Uygulama Yönetmeliğinin 6 ncı maddesinin 2011 yılında değiştirilen üçüncü fıkrasına göre yabancıların temsilciliğe başvuru tarihini takip eden on işgünü içinde işverence elektronik başvurunun yapılması ve başvuru için istenilen belgelerin Bakanlığa ulaştırılması gerekmektedir.

Kanunun 12 nci maddesine göre Türkiye'de geçerli ikamet izni olan yabancılar veya bunların işverenleri başvurularını Bakanlığa yurt içinden yapabilmektedirler.

Uygulama Yönetmeliğinin 7 nci maddesi, yurtiçinden yapılacak izin başvurularına dair ayrıntılı düzenlemeleri içermektedir. Buna göre, en az altı ay süreli ikamet tezkeresi almış ve bu süresi sona ermemiş olan yabancılar veya bunların işverenleri, başvurularını yurt içinde doğrudan Bakanlığa yapabilmektedirler. 2011 yılında birinci fıkraya eklenen cümleye göre başvuru için istenilen belgelerin yapılan elektronik başvuruyu takip eden altı işgünü içinde Bakanlığa ulaştırılması gerekmektedir. beşinci fıkraya göre, yurtiçinden yapılan çalışma izin başvurularında çalışma izni verilmesi halinde izin belgesinin tebliğ tarihinden itibaren en geç otuz gün içinde çalışma meşruhatlı ikamet tezkeresi almak için emniyet makamlarına başvuruda bulunulması zorunludur. Aksi halde çalışma izni geçerlilik kazanmaz.

Yönetmeliğin 7 nci maddesi, aynı zamanda, Türkiye'de öğrenim amacıyla verilen ikamet izinleri hariç, herhangi bir sebebe istinaden en az altı ay süreli ikamet izni almış olup da bu izin süresi içerisinde çalışma izni verilmiş yabancılar için Türkiye'nin dış temsilcilikleri kanalı ile çalışma vizesi alınması koşulunun aranmadığı hususunu düzenlemiştir. Ancak, insan ticaretine konu olan veya olabilecek alanlarda çalışacak yabancılar için altı ay süreyle ikamet etmiş olması konusu dikkate alınmayarak, her defasında dış temsilciliklerimizden çalışma vizesi almaları koşulu aranmaktadır.

Başvuru için istenen belgeler yabancıların çalışacağı sektörün özelliklerine göre değişmektedir. Uygulama Yönetmeliğinin 13 üncü maddesinin dördüncü fıkrasına göre

ÇSGB, izin başvurularını değerlendirirken ülke içinden istihdam yerine yabancı istihdamını haklı kılacak gerekçeleri incelemektedir. Ayrıca işin özel niteliğini gösterir bilgiler ile yabancıya eğitim durumu, çalışacağı işyerinin ulusal ekonomiye katkısı ve bu niteliklere uygun ücret düzeyi ile istihdam durumunu da dikkate almaktadır. Bakanlık bahsi geçen hususlara ilişkin değerlendirme kriterlerini kendisi belirlemektedir. Örneğin, kriterlere göre yabancıya ödenecek aylık ücret miktarının yabancıya görev ve yetkileri ile bağdaşır seviyede olması zorunludur. Ücret düzeyi, mesleklere ve yapılacak işe göre değişmekle birlikte bu tutar asgari ücretin altı buçuk katına kadar çıkabilmektedir.

Yönetmeliğin 7 nci maddesine 2011 yılında eklenen fıkra, İçişleri Bakanlığınca mülteci veya sığınmacı statüsü verilmiş yabancılar için ikamette süre koşulu aranmayacağını belirtmektedir. Bu statüde bulunanların çalışma izin talepleri değerlendirilirken izin kriterleri dikkate alınmaksızın çalışma izin işlemlerinin en kısa sürede neticelendirilmesi için gerekli işlemler yapılmaktadır.

Bazı özel statülü yabancıların çalışma izin başvurularının Yönetmeliğin 13 üncü maddesinin dördüncü fıkrasında belirlenen değerlendirme kriterlerine tabi tutulmaksızın sonlandırılacağı hususu aynı maddenin beşinci fıkrasında yer almaktadır. Bu kişiler;

- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) vatandaşı yabancılar,
- Türk ve akraba toplulukları uygulamaları çerçevesinde ikamet izni verilmiş olan yabancılar,
- İnsani mülahazalar çerçevesinde ikamet izni verilmiş olan yabancılar,
- İnsan ticareti mağduru olarak ikamet izni verilmiş olan yabancılar,
- Anne, baba veya çocuğu Türk vatandaşı olan yabancılar,
- Vatansız statüsünde ikamet izni verilmiş olan yabancılardır.

Kanunun 12 nci maddesi ayrıca, mesleki hizmetler kapsamında çalışacak yabancılar akademik ve mesleki yeterlilik ile ilgili işlemleri tamamlanıncaya kadar, ilgili mevzuat hükümleri saklı kalmak kaydıyla bir yılı geçmemek üzere ön izin verilebilmesini hükme bağlamıştır. Maddede geçen mesleki yeterlilik terimi, Uygulama Yönetmeliğinin 3 üncü maddesi onuncu fıkrasında “hizmet sunucusunun, akademik ve mesleki yeterlilik istem ve prosedürlerini tamamlaması” olarak tanımlanmıştır. Maddenin amacı, mühendis,

mimar gibi mesleklerde istihdam edilecek personele diploma denklik, gerekli odalara kayıt işlemleri gibi prosedürleri yerine getirmeleri için süre tanımak ve bu süre zarfında da onların istihdam edilebilmelerine olanak tanımaktır.

Yönetmeliğin 21 inci maddesine göre mesleki hizmetler kapsamında çalışacaklar için, yabancıların ulusal ve uluslararası mesleki örgütlerden meslekten men cezası almadıklarını, bu örgütlere üye olduklarını, mesleklerini icra ettiklerini ve mesleki yeterliliklerini gösterir son altı ay içerisinde almış oldukları belgeleri, başvuruları sırasında başvuru formlarına eklemeleri gerekmektedir. Meslekten men cezası almış olan ve akademik yeterliliği olmayan yabancıların başvuruda bulunmaları mümkün değildir.

Kanunun 17 nci maddesine göre, ÇSGB tarafından verilecek kararlara karşı ilgililer tarafından tebliğ tarihinden itibaren otuz gün içinde itiraz edilebilmektedir. İtirazın Bakanlıkça reddedilmesi halinde idarî yargı yoluna başvurulabilmektedir.

1.3.5. Çalışma İzinlerinin Uzatılması

Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliğinin 8 inci maddesi, ilk izin süreleri dolan yabancıların uzatma izin başvurularının nasıl olacağına dair yol göstermektedir. Buna göre süreli çalışma izni ile Türkiye’de çalışan bir yabancı, çalışma izninin uzatılması için ya çalışma izninin bittiği tarihten geriye doğru en fazla iki aylık sürede olmak kaydıyla izin süresi sona ermeden uzatma başvurusunda bulunmalı ya da çalışma izninin süresinin sona ermesini takip eden en geç on beş gün içinde uzatma başvurusunu yapmalıdır. Bu süreden sonra yapılan uzatma başvuruları, ilk defa başvuru yapan yabancılar uygulanan esaslara tabii olmaktadır.

Yönetmeliğin aynı maddesi, süreli çalışma izninin bitmesi üzerine uzatılması için başvuruda bulunan yabancıya, işlemler devam ederken, çalışma izin süresinin sona erdiği tarihten itibaren kırk beş günü geçmemek ve yaptığı işin mahiyeti değişmemek kaydıyla aynı işyeri ve meslekte çalışmaya devam etmesi olanağını da getirmektedir.

1.3.6. Çalışma İzininin Reddi

Çalışma izinlerinin reddine ilişkin hususları, Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanununun 14 üncü maddesi düzenlemektedir. Buna göre, çalışma izni veya çalışma izninin uzatılması isteminin reddedilebileceği durumlar şunlardır:

- İş piyasasındaki durum ve çalışma hayatındaki gelişmeler ve istihdama ilişkin sektörel ve ekonomik konjonktür değişikliklerinin çalışma izni verilmesine elverişli olmaması,
- Başvurulan iş için ülke içinde, dört haftalık süre içerisinde o işi yapacak aynı niteliğe sahip kişinin bulunması,
- Yabancınnın geçerli bir ikamet tezkeresinin bulunmaması,
- Bir işyeri, işletme veya meslek için izin talebi reddedilen yabancınnın aynı işyeri, işletme veya aynı meslek için izin talebinin reddedildiği tarihten itibaren bir yıl geçmeden yeniden izin talebinde bulunması,
- Yabancınnın çalışmasının millî güvenlik, kamu düzeni, genel asayiş, kamu yararı, genel ahlâk ve genel sağlık için tehdit oluşturması.

Ayrıca, Uygulama Yönetmeliğinin 21 inci maddesine göre yabancıların çalışamayacakları iş ve mesleklere dair hükümler çerçevesinde ve ilgili ulusal ve uluslararası mevzuata aykırı hareket edildiğinin tespiti halinde çalışma izni veya uzatma başvuruları reddedilmektedir.

1.3.7. Çalışma İzininin İptali

Çalışma izninin iptali hususu, Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanununun 15 inci maddesinde ve Uygulama Yönetmeliğinin 22 nci maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, yabancınnın 11 inci maddede sayılan süre, sektör, meslek, işkolu veya mülki veya coğrafi alan sınırlamalarına aykırı olarak çalışması; 13 üncü madde uyarınca çalışmasına izin verilmeyen meslek, sanat ve işlerle ilgili yasaklamaları ihlal edip çalışması; 14 üncü maddede öngörülen çalışma izninin reddedilmesi hallerinden birinin varlığı veya yabancınnın ya da işvereninin, çalışma izni talep dilekçesinde eksik veya yanlış bilgi verdiğinin sonradan tespit edilmesi hallerinde ÇSGB, verdiği çalışma iznini iptal ederek durumu ilgili mercilere ve başvuru sahibine bildirir.

1.3.8. Çalışma İzininin Geçerliliğini Kaybetmesi

Çalışma izinleri, Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanununun 16 ncı maddesinde düzenlenen hükümler uyarınca geçerliliğini kaybeder. İlk olarak, iznin geçerlilik süresinin dolması neticesinde izin geçerliliğini yitirmektedir. Ayrıca,

- Yabancınnın ikamet tezkeresinin herhangi bir nedenle geçersiz hale gelmesi ya da geçerlilik süresinin uzatılmaması,
- Yabancınnın pasaportunun veya pasaport yerine geçen belgesinin geçerlilik süresinin uzatılmaması (İçişleri veya Dışişleri Bakanlıklarının uygun görüşlerinin bulunması hali hariç),
- Yabancınnın mücbir sebepler dışında aralıksız olarak altı aydan fazla yurt dışında kalması

hallerinde de çalışma izni geçerliliğini kaybetmektedir.

1.3.9. Yabancınnın veya İşverenin Bildirim Yükümlülüğü

Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanununun 18 inci maddesine göre, bağımsız çalışan yabancılar, çalışmaya başladıkları tarihten ve çalışmanın bitiminden itibaren; yabancı çalıştıran işverenler yabancınnın çalışmaya başladığı tarihten, çalışma izninin verildiği tarihten itibaren otuz gün içerisinde çalışmaya başlamaması halinde ise bu sürenin bitiminden ve herhangi bir nedenle hizmet akdinin sona erdiği tarihten itibaren en geç on beş gün içerisinde durumu Bakanlığa bildirmekle yükümlüdürler.

1.3.10. Denetim ve Yaptırımlar

Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanununun 20 inci ve 21 inci maddeleri, bu Kanun kapsamına giren yabancıların ve işverenlerin bu Kanundan doğan yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğinin denetlenmesine ve sonucunda verilecek cezalara ilişkin hükümleri düzenlemektedir.

Kanunun 20 nci maddesine göre, izinsiz yabancı istihdamı konusunda ÇSGB iş müfettişleri, Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) müfettişleri ile genel ve özel bütçeli idarelerin teftiş ve denetim elemanları denetlemeye yetkilidirler.

Ayrıca kolluk kuvvetlerinin kendi mevzuatları gereğince işyerlerinde yapacakları her türlü denetim, inceleme ve kontroller sırasında izinsiz istihdam edilen yabancıları tespit etmeleri halinde durum Çalışma ve İş Kurumu il müdürlüğüne bildirmektedir. Çalışma ve İş Kurumu il müdürlükleri gönderilen denetim raporları ile kolluk kuvvetlerince tutulan tutanaklara göre bu Kanunda yer alan idari yaptırımları uygulamaktadırlar.

Kanunun 21 inci maddesinde kaçak işçi çalıştırmanın cezaları hükme bağlanmıştır. Bu kapsamda, Bakanlığa bildirim yükümlülüğünü süresi içinde yerine getirmeyen bağımsız çalışan yabancı ile yabancı çalıştıran işverene, çalışma izni olmaksızın bağımlı çalışan yabancıya, çalışma izni bulunmayan yabancıyı çalıştıran işveren veya işveren vekillerinin her birine idarî para cezası uygun görülmüştür. Bu durumda işveren veya işveren vekili, yabancıya ve varsa eş ve çocuklarının konaklama giderlerini, ülkelerine dönmeleri için gerekli masrafları ve gerektiğinde sağlık harcamalarını karşılamak zorundadır. Söz konusu fiillerin tekrarı hâlinde idarî para cezaları bir kat artırılarak uygulanır.

4817 sayılı Kanuna göre verilmiş çalışma izni olmaksızın bağımsız çalışan yabancıya da idarî para cezası verilir ve varsa işyeri veya işyerlerinin Bakanlık bölge müdürlerince kapatılması kararı alınarak, bu kararın uygulanması için durum ilgili valiliğe bildirilir. Tekrarı hâlinde, varsa işyeri veya işyerlerinin kapatılmasının yanı sıra idarî para cezası bir kat artırılarak uygulanır. Maddenin son fıkrası uyarınca bu Kanuna göre idarî para cezası ile cezalandırılan bağımlı veya bağımsız çalışan yabancılar ile yabancı çalıştıran işverenler, İşçileri Bakanlığına da bildirilir.

1.3.11. Yabancı Çalışanların Sosyal Güvenlikleri

2006 yılında yürürlüğe giren 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun³⁵ 4 üncü maddesinin ikinci fıkrasının (c) bendi fıkrası uyarınca, mütekabiliyet esasına dayalı olarak uluslararası sosyal güvenlik sözleşmesi yapılmış ülke uyruğunda olanlar hariç olmak üzere, yabancı uyruklu kişilerden hizmet akdi ile çalışanlar ülkemiz sınırları içinde sigortalı sayılmaktadırlar.

³⁵ 16.06.2006 tarih ve 26200 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Kanun.

5510 sayılı Kanuna göre bir işverene bağlı olarak iş sözleşmesi ile çalışan ya da bağımsız çalışan yabancılar, Kanun gereği Kanunun sigortalı olma koşullarını gerçekleştiren her Türk vatandaşı gibi kendiliğinden sigortalı olacaklardır. Yabancı olmak, sigortalı sayılmanın önünde bir engel değildir.

Kanunun 6 ncı maddesinin (e) fıkrası ise yabancı çalışanın ülkemizde sigortalı sayılmayacağı halleri düzenlemektedir. Buna göre, yabancı bir ülkede kurulu herhangi bir kuruluş tarafından ve o kuruluş adına ve hesabına Türkiye'ye bir iş için gönderilen ve yabancı ülkede sosyal sigortaya tâbi olduğunu belgeleyen kişiler ile Türkiye'de kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlardan yurt dışında ikamet eden ve o ülke sosyal güvenlik mevzuatına tâbi olanlar ülkemizde sigortalı kapsamına alınmamaktadır.

5510 sayılı Kanunun 60 ıncı maddesi ise ülkemizde genel sağlık sigortalısı sayılanları açıklamaktadır. Bu maddenin 1 inci fıkrasının d bendi hükmüne göre mütekabiliyet esası da dikkate alınmak şartıyla, oturma izni almış yabancı ülke vatandaşlarından yabancı bir ülke mevzuatı kapsamında sigortalı olmayan kişiler, genel sağlık sigortalısı sayılmaktadır. Dolayısıyla sigortalı sayılan bir yabancı, iş kazası ve meslek hastalığı, analık, hastalık, malullük, yaşlılık ve ölüm risklerine karşı aynen Türk vatandaşları gibi korunmaktadır.

Ülkemizde işçi olarak çalışan bir yabancının sosyal güvenlikle ilgili olarak bir diğer hakkı ise işsizlik sigortasından yararlanmaktır. İşsizlik sigortasının kapsamında olmak için 5510 sayılı Kanuna göre sigortalı olmak yeterlidir. 1999 tarihinde yürürlüğe giren 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanununun³⁶ 46 ncı maddesine göre, TC ile mütekabiliyet esasına dayalı olarak sosyal güvenlik anlaşması imzalamış ülkelerin vatandaşları, bu anlaşmalara göre Türkiye'de çalışmalarında işsizlik sigortasına tabiidirler. Ülkemiz sosyal güvenlik alanında yirmi beş ülke ile sözleşme imzalamıştır. Bu ülkeler; Almanya, Arnavutluk, Avusturya, Azerbaycan, Belçika, Bosna Hersek, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Gürcistan, Fransa, Hırvatistan, Hollanda, İngiltere, İsveç,

³⁶ 8.9.1999 tarih ve 23810 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Kanun.

İsviçre, KKTC, Kanada, Kebek, Libya, Makedonya, Norveç, Lüksemburg, Romanya, Sırbistan, Slovakya'dır³⁷.

Türkiye'de istihdam edilen yabancı uyruklu kişiler, çalışma saati, fazla mesai, ücretli ve ücretsiz izinler, kıdem tazminatı ve ihbar süreleri, toplu sözleşme hakkı, hizmet sözleşmesinin akdi ve feshi gibi 4857 sayılı İş Kanunu³⁸ uyarınca düzenlenen bütün konularda Türk vatandaşları ile aynı haklara sahiptirler.

1.4. Yasa Dışı Yollar

Yabancıların ülkemiz işgücü piyasalarına yasal olmayan yollarla girişi, yasal ya da yasal olmayan yollarla ülkeye giriş yapan yabancıların çalışma izni olmadan istihdam edilmelerini ifade etmektedir.

1.4.1. Yabancı Kaçak İşçilik

Yabancı kaçak işçi, bir ülkeye resmi ve/veya gayri resmi yollardan giriş yapıp, süreli veya süresiz kalan, çalışmaları ve/veya ikametleri ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına bildirilmemiş bireyler olarak tanımlanmaktadır³⁹. Yani bir yabancı'nın kaçak kabul edilmesi için ya ülkeye yasal yollarla giriş yapmış olması ancak çalışma izni olmaması, ya da ülkeye yasal olmayan yollardan giriş yapmış olması sebebiyle çalışma izni olmaması gerekmektedir.

Yabancıları başka ülkelerde kaçak olarak çalışmaya iten başlıca sebepler arasında küreselleşme, ekonomik imkânsızlıklar, ülkelerindeki siyasi faktörler, etnik ayrımcılık ve zorunlu göç ile göçmen yasalarının yetersizliği sayılabilmektedir.

1990'lı yıllarda dünyanın çeşitli bölgelerinde görülen bir takım siyasi istikrarsızlıklar ve yaşanan ekonomik sıkıntılar göçleri arttırmış ve dünyada yaşanan bu olumsuzluklar Türkiye'de de etkisini göstermiştir. Özellikle 1989 yılında Bulgaristan'dan ülkemize

³⁷ SGK; Uluslararası Sözleşmeler, http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/tr/mevzuat/yururlukteki_mevzuat/uluslararasi_sozlesmeler/, erişim tarihi: 10.02.2014.

³⁸ 10.06.2003 tarih ve 25134 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Kanun.

³⁹ KARADENİZ, Oğuz; "Türkiye'de Yabancı Kaçak İşçilik", Türk-İş'99 Yıllığı 1. Cilt: 1997'den 1999'a Değişimin Dinamikleri, Türk-İş Yayınları, Ankara, 1999, s.416.

yönelen göç, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)'nin dağılışı, Körfez Krizi ve bunların yanında 1990'lı yıllarda Türkiye'deki işgücü maliyetlerindeki artış ülkemizde yabancı kaçak işçilik sorununu geliştiren önemli faktörlerdir⁴⁰. Ücretlerdeki reel artış karşısında emek maliyetlerini düşürme arayışları, düşük ücretli kaçak göçmen işgücüne talep yaratmıştır. Bu talep, kaçak göçmen işgücünün yönünü Türkiye'ye çevirmesinde etkili olmuştur⁴¹.

Türkiye'de yabancı kaçak işçilik bir işgücü yetersizliğinin ve açığının sonucu değildir. Yakın ve komşu ülkelerdeki siyasal ve ekonomik gelişmeler, birçok insanı ülkelerinin dışına ittiğinde, Türkiye, çeşitli nedenlerle, bir çekim merkezi olmuştur. Özellikle İran ve Irak'tan gelenler, ülkelerini siyasal nedenlerle terk etmek zorunda kalmışlar, genellikle kaçak olarak girdikleri Türkiye'de başka bir ülkeye sığınabilinceye kadar geçimlerini sağlayabilmek için çalışmak zorunda kalmışlardır. Başta Romanya ve Rusya olmak üzere, kuzeyden ve batıdan gelenleri Türkiye'ye çeken ise, bu ülkelerdeki ve Türkiye'deki ücret düzeyleri arasındaki fark, hükümetlerin, yetkililerin ve halkın yabancı kaçak işçilik konusundaki duyarsızlığıdır⁴².

Tablo 3. Türkiye'de Çalışma ve Diğer Nedenlerle İkamet İzni Verilen Yabancıların Yıllara Göre Dağılımı

Yıl	Çalışan		Diğer		Toplam (%100)
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	
2007	24.881	% 11,04	200.327	% 88,96	225.208
2008	18.900	% 10,8	156.026	% 89,2	174.926
2009	17.483	% 10,7	145.843	% 89,3	163.326
2010	19.351	% 10,9	157.593	% 89,1	176.944
2011	23.027	% 10,6	194.179	% 89,4	217.206
2012	20.740	% 9,8	190.733	% 90,2	211.473

Kaynak: http://trg.docdat.com/tw_files2/urls_4/12/d-11306/7z-docs/8.pdf, erişim tarihi: 09.12.2013.

⁴⁰ AYDINOĞLU, Renan; 1990 Sonrası Türkiye'de Yabancı Kaçak İşçilik Olgusu ve Çözüm Yolları, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Ana Bilim Dalı, Ankara, 2006, s.2.

⁴¹ AKPINAR, Taner; "Türkiye'ye Yönelik Kaçak İşgücü Göçü", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Ankara, Cilt: 65, Sayı:3, 2010, s.7-8

⁴² KOÇ, a.g.e., s.2.

Yabancı kaçak işçilik, ülkeye yasal yollardan girdikten sonra çalışma izni alınmaması durumunda da gerçekleşmektedir. Tablo 3'e göre, 2007-2012 yılları arasındaki dönemde ülkemize giriş yapıp çalışma nedeniyle ikamet izni alanların oranı, yıllık toplam ikamet izni verilenlerin ancak %10-%11'ini oluşturmaktadır. Çalışma izni olmadan ikamet eden yabancıların bir kısmının turistik gezi veya öğrenim amacıyla ülkemizde bulunduğu bilinmekle birlikte kalan kısımda kaçak olarak çalışanların var olabileceği şeklinde bir yorum yapmak yanlış olmayacaktır.

1.4.2. Yabancı Kaçak İşçilikle Mücadele

Yabancı kaçak işçiliğin önlenmesi için öncelikle ülkeye yasa dışı yollardan girişlerin engellenmesi gerekmektedir.

Tablo 4. Ülkemizde Yakalanan Yasadışı Göçmenlerin Yıllar İtibariyle Dağılımı

Yıl	Yakalanan Yasadışı Göçmen Sayısı
2000	94.514
2001	92.365
2002	82.825
2003	56.219
2004	61.228
2005	57.428
2006	51.983
2007	64.290
2008	65.737
2009	34.345
2010	32.667
2011	44.415
2012	47.510
2013	39.888
Toplam	825.414

Kaynak: Emniyet Genel Müdürlüğü, Yabancılar Hudut İltica Dairesi Başkanlığı, Yasa Dışı Göç ve Göçmen Kaçakçılığı İstatistikleri, <http://www.egm.gov.tr/Sayfalar/yasadisi-goc-ve-gocmek-kacakligi.aspx>, erişim tarihi: 09.12.2013.

Tablo 4’te görüldüğü gibi, ülkemizde emniyet güçlerince yakalanan yasa dışı göçmen sayısı 2000-2002 yılları arasında oldukça fazla olup sonrasında azalma eğilimine girmiştir. 2013 yılında yakalanan yasa dışı göçmen sayısı 2000 yılına göre %57,8 oranında azalmıştır.

Ülkemizde uzun yıllar göçmen kaçakçılığını suç olarak tanımlayan özel bir yasal düzenleme bulunmaması ve çeşitli kanunlarda öngörülen yaptırımların para cezası ya da paraya çevrilebilen hapis cezaları ile sınırlı kalması nedeniyle bunların caydırıcılık gücü bulunmamaktaydı. 2002 tarihli 4771 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanunun⁴³ 2 nci maddesiyle, Türk Ceza Kanunu’na göçmen kaçakçılığının cezalandırılmasına ilişkin hükümler eklenmiştir⁴⁴. 2002 yılından sonra yakalanan yasadışı göçmen sayısında yaşanan 20.000-30.000 arası azalma, bu düzenleme ile açıklanabilmektedir. Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı Yeni Türk Ceza Kanununun⁴⁵ 79 uncu maddesi ile bu suçu işleyenler için öngörülen cezalar ağırlaştırılarak göçmen kaçakçılığı suçu yeniden düzenlenmiştir.

Yapılan yasal düzenlemeler, yasa dışı göçmen sayısının azalmasına neden olmakla birlikte ülkemizin son yıllarda kaydettiği önemli ekonomik gelişmeler, coğrafi konumu ve kıtalar arası köprü işlevi, göçmenlerin yoğun olarak geldikleri ülkelerde yaşanan siyasi ve ekonomik istikrarsızlık gibi sebeplerle yasa dışı yollarla ülkemize gelen göçmen sayısı ile ülkemizde çalışan yabancı kaçak işçi sayısında yüksek miktarda azalışlar yaratılmamaktadır.

Yasa dışı göçmenlerin hayatlarını kazanabilmek adına yasa dışı çalıştıkları/çalıştırıldıkları düşünüldüğünde, her yıl yakalanan ve yakalanamayan göçmenlerin birçoğunun Türk çalışma hayatında kaçak olarak yer aldığını düşünmek yanlış olmayacaktır. Bunların sayılarının tespiti mümkün olmamakla birlikte az olmadığı da bir gerçektir.

⁴³ 09.08.2002 tarih ve 24841 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Kanun.

⁴⁴ Yasa dışı Göç ve Göçmen Kaçakçılığı Konularında Türkiye’de Mevcut Durum, <http://www.egm.gov.tr/Sayfalar/yasadisi-goc-ve-gocmek-kacakligi.aspx>, erişim tarihi: 09.12.2013.

⁴⁵ 12.10.2004 tarih ve 25611 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Kanun.

4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanununun 20 nci maddesinde verilen yetki ile ÇSGB'ye bağlı iş müfettişleri, yabancı istihdam eden işverenlerin, bağımlı ve bağımsız çalışan yabancıların Kanununun öngördüğü yükümlülükleri yerine getirip getirmediğini denetlemektedirler. Bu kapsamda iş müfettişleri, çalışma izinlerinin başlangıcında ve bitişinde Bakanlığa bildirim yükümlülüğünü süresi içinde yerine getirmeyen bağımsız çalışan yabancı ile yabancı çalıştıran işveren, çalışma izni olmaksızın bağımlı çalışan yabancı, çalışma izni bulunmayan yabancıyı çalıştıran işveren veya işveren vekili tespit etmeleri halinde bunların her birine idarî para cezası verme yetkisine sahiptirler.

Tablo 5. 4817 Sayılı Kanun Kapsamında Yapılan Denetimlerde İdari Para Cezalarının Yıllar ve Ceza Kesilenlere Göre Dağılımı

Yıl	İşyeri Sayısı	Yabancı Uyruklu Kişi Sayısı	Bağımsız Çalışan Yabancı Uyruklu Kişi Sayısı	İdari Para Cezası Toplamı (TL)
2010	1.361	1.770	196	16.337.528
2011	1.384	1.660	67	17.219.487
2012	1.856	2.549	92	20.384.471,50

Kaynak: ÇSGB; 2010, 2011 ve 2012 Çalışma Hayatı İstatistikleri, <http://www.csgb.gov.tr/csgbPortal/csgb.portal?page=istatistik>, erişim tarihi: 09.12.2013.

Tablo 5, kanuni yükümlülüklerini yerine getirmeyen işveren ve yabancı uyruklu kişilere kesilen cezaların toplamının azımsanmayacak kadar yüksek olduğunu göstermektedir. Buna rağmen kesilen ceza miktarında 2010'dan bu yana yaşanan artış, idari para cezalarının kaçak işçi olma ya da bulundurmaya önlemek için caydırıcı nitelikte olmadığını ispatıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK ÇALIŞMA HAYATINDA YASAL OLARAK YER ALAN YABANCILARA İLİŞKİN İSTATİSTİKLER

Yabancıların ülkemiz işgücü piyasalarına yasal ya da yasal olmayan yollarla girdikleri gerçeğinin yanında yasal olmayan girişlerin net olarak tespit edilememesi, sayılarının kesinleştirilememesi, yapılan denetimlerde ortaya çıkan sonuçlar dışında da kayıt dışı ve kaçak çalışan pek çok yabancıların ülkemizde mevcut olduğunun aşikâr olması sebepleriyle bu bölümde sadece çalışma izni alan, böylece yasal olarak işgücü piyasamızda yer edinen yabancılar üzerinde durulacaktır.

1.5. Genel Durum

2003 yılında yürürlüğe giren 4817 sayılı Kanunun verdiği yetki uyarınca ülkemizde çalışmak isteyen yabancılara çalışma izinleri, ÇSGB tarafından verilmektedir. Yabancıların çalışma izin işlemlerinin daha kolayca ve süratle sonuçlandırılabilmesi için işlemlerin elektronik ortamda yürütülmesi amacıyla Bakanlıkça hazırlanmış bulunan Yabancıların Çalışma İzinleri Otomasyon Projesi, 01.04.2010 tarihi itibarıyla uygulamaya açılmıştır⁴⁶.

Yabancı Çalışma izni başvuruları, 02.08.2010 tarihi itibarıyla sadece internette yer alan başvuru sisteminden kabul edilmektedir. Başvuru sahiplerinden internet üzerinden e-başvurularını yapmaları ve istenilen evrakları elden ya da posta yoluyla Bakanlığa teslim etmeleri istenmektedir⁴⁷.

ÇSGB tarafından 2010-2012 yılları arasında AB ve TC tarafından ortaklaşa finanse edilen “Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’nın İstatistiki Kapasitesini Güçlendirmek için Teknik Yardım Projesi” yürütülmüştür. Projenin hizmet ettiği genel amaç, özellikle Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) dışındaki seçilmiş veri sağlayıcılarının kapasitelerinin iyileştirilmesi yoluyla istatistik bağlamında müktesebata katkıda

⁴⁶ Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Bilgi,
<http://www.csgb.gov.tr/csgbPortal/yabancilar/tr/bilgi.html>, erişim tarihi: 07.02.2014.

⁴⁷ Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Bilgi,
<http://www.csgb.gov.tr/csgbPortal/yabancilar/tr/bilgi.html>, erişim tarihi: 10.12.2013

bulunmaktadır. Projenin amacıysa, gereksinim duyulan istatistiklerin AB standardında üretilmesini sağlamak üzere, ÇSGB'nin ve ilgili kuruluşların istatistik ve bilgi teknolojisi alanındaki insan gücü niteliğini arttırmak ve istatistiki veri tabanı oluşturabilmek üzere ÇSGB'nin teknik altyapısını iyileştirmektedir. Projenin çıktısı olarak, Çalışma İstatistikleri Bilgi Sistemi oluşturulmuş ve kullanıma açılmıştır⁴⁸.

ÇİBS içinde ÇSGB'nin görev alanına giren konularla ilgili ayrıntılı istatistiklere yer verilmiştir. Bu konulardan biri de yabancılara verilen çalışma izinleridir. Bu tez çalışmasında çalışma izinlerine ilişkin hazırlanan tablo ve kullanılan istatistikler, tamamıyla ÇİBS'ten edinilmiştir. Yabancıların çalışma izinlerine ilişkin başvuruların 2010 yılı Ağustos ayından itibaren internet üzerinden alınması ve sistemde toplanmaya başlanması sebebiyle, yasal yollarla işgücü piyasasına giren yabancılar hakkındaki değerlendirmelerde 2011-2013 dönemi yıllık ve aylık verileri kullanılmıştır.

1.5.1. Çalışma İzni Türleri

ÇSGB'ye yapılan yabancı çalışma izni başvurularının yıllara ve türe göre dağılımını gösteren Tablo 6 incelendiğinde, 2011 yılından 2013 yılına kadar çalışma izin başvurularında %163 oranında bir artış gerçekleştiği görülmektedir.

Tablo 6. Yabancı Çalışma İzni Başvurularının Yıllara ve Türe Göre Dağılımı

Yıl*	İzin Türlerine Göre Başvuru Sayısı					
	Sürelili	Süresiz	Bağımsız	İstisnai	Bilinmeyen**	Toplam
2011	17.091	107	13	4	3.027	20.242
2012	34.289	84	10	8	5.857	40.248
2013	44.680	89	7	5	8.446	53.227

Kaynak: Çalışma İstatistikleri Bilgi Sistemi, <http://cibs.cs.gb.gov.tr/RaporOlusturmaSihirbazi.aspx?kullanicisiz=1>.

*Yıllık veriler, "evrak sistem tarihi" esas alınarak 29.01.2014 tarihi itibarıyla hazırlanmıştır.

**"Bilinmeyen" sütunundaki veriler, hangi tür izin için başvuru yapıldığı konusunda başvuru formu üzerinde işaretleme yapılmayan başvurulara aittir.

⁴⁸ Çalışma İstatistikleri Bilgi Sistemi, <http://cibs.cs.gb.gov.tr/>, erişim tarihi: 10.12.2013.

2013 yılı itibariyle yaşanan bu artışta 2010 yılının son çeyreğinden itibaren izin alma işlemlerinin internet üzerinden yapılabilir hale getirilerek kolaylaştırılmasının, başvuruda istenen evrakların, online sisteme geçilmesi ve kurumlar arası koordinasyonun sağlanması sonucu bilgilerin ilgili kurumlardan online alınabilir hale gelmesi yoluyla azaltılmasının büyük etkisi vardır. 2010 yılının son aylarına rast gelen bu değişiklik, etkisini 2011 yılından itibaren göstermeye başlamış ve çalışma izin başvuruları 2012 yılında 2011 yılına göre %98,8, 2013 yılında 2012 yılına göre %32,2 oranında artmıştır.

2012 yılına kadar ülkemize 90 günlük turistik vize ile gelen yabancılar, kayıt dışı olarak pek çok sektörde ama özellikle işe alım sürecinin oldukça kolay olduğu ev hizmetleri alanında çalışmakta ve 90 gün bittiğinde formalite icabı yurtdışına çıkış-giriş yaparak ülkemizde 90 gün daha kalmaya hak kazanmaktaydılar. Ancak AB müktesebatına uygun şekilde hazırlanan ve 24.10.2011 tarih ve 28094 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak 01.02.2012 tarihinde yürürlüğe giren Bakanlar Kurulu Kararı ülkemize turistik vize ile gelen yabancılar azami 90 gün ülkede kaldıktan sonra mutlaka yurtdışına çıkış yapacaklar ve ancak 90 gün yurtdışında kaldıktan sonra tekrar ülkemize giriş yapabileceklerdir. Bu düzenleme ile yabancıların 180 gün içinde ancak ve ancak 90 gün süreyle ülkemizde bulunabilecekleri anlamına gelmektedir. Yeni düzenleme, özellikle ev hizmetlerinde kayıt dışı olarak çalışmakta oldukları bilinen çok sayıda yabancı kadın için çalışma izni alma zorunluluğunu doğurmuştur⁴⁹. Bu durum da, 2012 yılı çalışma izni başvurularının artışının arkasındaki bir diğer nedendir.

Yabancı istihdamında kayıtlılığın artması için yapılan turistik vize sahiplerinin yurtdışına çıkış ve orda bir süre kaldıktan sonra yurt içine giriş yapmalarına yönelik düzenlemeye ek olarak 2012 yılında bir başka düzenleme daha gerçekleştirilmiştir. ÇSGB ve İçişleri Bakanlığının ortak çalışmaları ve ÇSGB'nin izniyle 28.05.2012 tarih ve 108807 sayılı İçişleri Bakanlığı Oluru ile uzun süre vize/ikamet ihlali yapan yabancılar, talepleri halinde ülkemizde izinsiz kaldıkları sürelerin harç ve cezalarını ödemeleri kaydıyla bir defaya mahsus olmak üzere altı ay süreli ikamet izni verilmesi veya yurtdışına çıkışlarında süreli giriş yasağı kapsamına alınmamaları uygun

⁴⁹ İNCİROĞLU, Lütfi; "Ülkemizde Ev Hizmetlerinde Çalışan Yabancılar", 14.09.2012, <http://www.sgkrehberi.com/makale/101/>, erişim tarihi: 10.12.2013.

görülmüştür. İçişleri Bakanlığı Oluru ile birlikte Türkiye'ye 28.05.2012 tarihinden önce giren yabancılara 15.08.2012 tarihine kadar müracaat etmeleri halinde İl Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şube Müdürlükleri ve İlçe Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Büro Amirlikleri tarafından altı ay süreli ikamet izni verilmiştir. Böylece geçerli ikamet izin belgeleri ile ÇSGB'ye başvuran kaçak yabancı çalışanlara, kriterlere uygun olmaları doğrultusunda çalışma izni çıkartılmıştır. Ayrıca Bakanlıkça, özellikle ev hizmetlerinde çalışan yabancıların kayıt altına alınmaları ve yasal çalışmalarını sağlamak amacıyla işveren yükümlülüğünde olan asgari ücretin bir buçuk katı sigorta primi ödeme zorunluluğu asgari ücret seviyesine düşürülmüştür⁵⁰.

Yabancıların vize, çalışma ve ikamet izni uygulamasında kolaylıklar sağlayan 2012 tarihli düzenlemelerden yararlanma süresinin daha sonrasında uzatılması ile birlikte çoğunluğu ev hizmetlisi yabancı kadınlardan oluşan kaçak yabancı işçilerin kayıt altına alınması sağlanmıştır.

2012 yılında uygulanan düzenlemeler sayesinde 2011 yılında 20.242 olan çalışma izni başvuru sayısı, 2012 yılında 40.248'e ulaşmıştır.

Tablo 6 verilerine göre, en fazla yapılan başvuru türü, belirli bir süre için izni kapsayan süreli başvurudur. 2011-2013 döneminde yapılan toplam 113.711 çalışma izni başvurusunun %84,5'i süreli çalışma izni için gerçekleştirilmiştir. Bağımsız çalışma izni başvurularının az olması, ülkemizde serbest meslek faaliyetlerini yürütmek isteyen yabancıların oldukça az olduğunu göstermektedir. Bağımsız çalışma izni alabilmek için kişinin ülkemizde en az beş yıl; süresiz çalışma izni için ise en az sekiz yıl kanuni ve kesintisiz olarak ikamet etmiş olma ya da toplam altı yıllık kanuni çalışması bulunma şartı arandığı düşünüldüğünde izin başvurusunda bulunan yabancıların çoğunluğunun geçici olarak ülkemize geldikleri ve çalışma süreleri dolduğunda ülkemizden ayrılmayı planladıkları söylenebilmektedir.

⁵⁰ "Kaçak Durumdaki Yabancılara Vize, Çalışma ve İkamet İzinlerinde Kolaylık Sağlayan Yeni Düzenlemeler Yapıldı!", http://www.yabancicalismaizni.com/component/content/article/63-haberler/296-kacak_durumdaki-yabancilara-vize-calismaizni-ikamet-izinlerinde-kolaylik-saglayan-yeniduzenlemeler-yapildi.html, erişim tarihi: 10.12.2013.

1.5.2. Çalışma İzni Başvurularının Sonuçları

Tablo 7, çalışma izni başvurularının sonuçlarına göre yıllara dağılım verilerini içermektedir.

Tablo 7. Çalışma İzni Başvurularının Sonuçlarına Göre Dağılımı

Yıl*	İzin Verilen		Reddedilen		Diğer		Toplam (%100)
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	
2011	17.330	%85,6	359	%1,8	2.553	%12,6	20.242
2012	32.266	%80,2	1.485	%3,7	6.497	%16,1	40.248
2013	45.768	%86	2.073	%3,9	5.386	%10,1	53.227

Kaynak: Çalışma İstatistikleri Bilgi Sistemi,
<http://cibs.csgb.gov.tr/RaporOlusturmaSihirbazi.aspx?kullanicisiz=1>.

*Yıllık veriler, 29.01.2014 tarihi itibarıyla hazırlanmıştır.

Tablo 7’de yer alan “diğer” sütunu, çeşitli nedenlerle sahiplerine iade edilen başvurular (kriterlerin tamamı doğru şekilde yerine getirilmediğinden gerekli düzeltmelerin yapılması, eksikliklerin tamamlanması ve başvurunun tekrar gerçekleştirilebilmesi için başvuru sahiplerine iade edilen dosyalar) ile ilgili yıl içinde dosya inceleme işlemlerinin sonuçlandırılmaması sebebiyle karara bağlanmamış başvuruların sayısını göstermektedir.

Çalışma izin başvurularının sonuç verilerine bakıldığında, 2011-2013 yıllarını kapsayan dönemde reddedilen %3,4’lük başvuru oranının, izin verilen %83,9’luk başvuru oranına göre oldukça az olduğu görülmektedir. Bu durum, yıllar itibarıyla başvuru sahiplerinin mevzuat konusunda bilinçlenmesi ve/veya başvuruların artık özellikle yabancı çalışma izni konusunda danışmanlık veren profesyonel firmalarca gerçekleştiriliyor olması dolayısıyla başvuruların yasal düzenlemelere uygunluğunun arttığı şeklinde yorumlanabilmektedir.

1.5.3. Cinsiyet

Tablo 8, çalışma izni alanların yıllar itibariyle cinsiyete göre dağılımını göstermektedir.

Tablo 8. Yabancılara Verilen Çalışma İzinlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	İzin Onay Yılı*					
	2011		2012		2013	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Erkek	8.970	%51,8	12.724	%39,4	17.381	%38
Kadın	8.357	%48,2	19.542	%60,6	28.387	%62
Bilinmeyen**	3	%0,01	-	-	-	-
Toplam (%100)	17.330		32.266		45.768	

Kaynak: Çalışma İstatistikleri Bilgi Sistemi,
<http://cibs.csgb.gov.tr/RaporOlusturmaSihirbazi.aspx?kullanicisiz=1>.

*Yıllık veriler, 29.01.2014 tarihi itibariyle hazırlanmıştır.

**“Bilinmeyen” satırındaki veriler, cinsiyete ilişkin olarak başvuru formu üzerinde işaretleme yapılmayan başvurulara aittir.

Tablo 8’e göre, 2011 yılından bu yana kadınların yabancı istihdamı içindeki payı artış eğilimi içinde olup 2012 yılı itibariyle yabancı kadınlara verilen izin sayısı, yabancı erkeklere verilen izin sayısını geçmiştir. 2013 yılında yabancı kadınlara verilen izinler, 2011 yılına göre %28,6 oranında artmıştır. 2012 ve 2013 yıllarında, çalışma izni verilen yabancıların %50’sinden fazlasını kadınlar oluşturmaktadır. Bunda, 2012 yılı içinde vize, ikamet ve çalışma izinlerine ilişkin yapılan kolaylaştırıcı yasal düzenlemeler sayesinde özellikle kadınların yoğun olarak çalıştıkları ve kayıt dışılığın yüksek olduğu sektörlerde verilen izin sayılarındaki artışın büyük etkisi bulunmaktadır.

1.5.4. Sektörler

Tablo 9, ÇİBS'te yer alan 35 sektör içinden izin sayısına göre yapılan sıralama sonucunda yabancı istihdamında büyük payı aldıkları görülen sektörlerin seçimi ile hazırlanmıştır.

Tablo 9. Yabancılara Verilen Çalışma İzinlerinin Sektörler İtibariyle Dağılımı

Sektörler	İzin Onay Yılı*					
	2011		2012		2013	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Turizm	3.462	%20	5.657	%17,5	6.861	%15
Ev Hizmetleri	475	%2,7	8.822	%27,3	14.985	%32,7
Sağlık	164	%0,9	410	%1,3	675	%1,5
Eğitim	1.099	%6,3	1.322	%4,1	1.468	%3,2
Havacılık	754	%4,3	687	%2,1	1.284	%2,8
Lokanta-Eğlence	2.350	%13,6	3.110	%9,6	4.019	%8,8
İnşaat	359	%2,1	752	%2,3	1.499	%3,3
İç ve Dış Ticaret (İmalat hariç)	949	%5,5	1.234	%3,9	1.546	%3,4
Enerji	898	%5,2	1.198	%3,7	1.616	%3,5
Tekstil	743	%4,3	1.431	%4,4	2.140	%4,7
Seyahat Acentaları	294	%1,7	412	%1,3	604	%1,3
Bankacılık, Sigorta ve Finans	209	%1,2	246	%0,8	341	%0,8
Diğer	5.574	%32,2	6.985	%21,7	8.730	%19,1
Toplam (%100)	17.330		32.266		45.768	

Kaynak: Çalışma İstatistikleri Bilgi Sistemi, <http://cibs.csgeb.gov.tr/RaporOlusturmaSihirbazi.aspx?kullanicisiz=1>.

*Yıllık veriler, 29.01.2014 tarihi itibariyle hazırlanmıştır.

Tablo 9'da yer alan turizm sektörü, Kültür ve Turizm Bakanlığı belgeli veya belgesiz tüm otelleri; lokanta ve eğlence sektörü, belgeli olsun/olmasın tüm restoran ve lokantalar ile animasyon gösteri sanatlarının yer aldığı organizasyon sektörünü; tekstil sektörü ise tekstil, iplik, dokuma ve deri sektörlerinin toplamını ifade etmektedir. Bu

çalışmada turizm, lokanta ve eğlence ve tekstil sektörlerine ilişkin tüm istatistikler, söz konusu açıklamaya bağlı kalınarak hazırlanmıştır.

Tablo 9'da yer alan 2011-2013 dönemi sektörel verilerine bakıldığında, yabancıların yoğun olarak turizm, ev hizmetleri, lokanta-eğlence ve tekstil alanlarında çalışmak için izin aldıkları görülmektedir.

Tablo 9, "Çalışma İzin Türleri" başlığı altında bahsedilen ve 2010 yılının son çeyreğinde yabancı çalışma izni başvuru sisteminin internet ortamına taşınması ve kolaylaştırılması ile 2012 yılında yabancıların vize, çalışma ve ikamet izni uygulamasında kolaylıklar sağlayan bir dizi düzenlemenin sonuçlarını sektörel bazda da net olarak ortaya koymaktadır. En fazla izin, 2011 yılında turizm alanında verilmiş iken 2012 ve 2013 yıllarında ise ev hizmetleri alanında düzenlenmiştir. Ev hizmetleri alanında verilen izin oranı, 2011 yılında ancak ve ancak %2,7 iken 2013 yılına gelindiğinde bu oran %32'7'ye yükselmiştir. 2013 yılı izin sayısının üçte birini ev hizmetleri oluşturmaktadır.

Turizm ve ev hizmetleri alanları, kayıt dışı çalışmanın yüksek olduğu sektörler olmakla birlikte yasal çalışma amacıyla verilen izinler içinde ilk iki sırayı almaktadırlar. Bu tespit, 2012 yılında yapılan düzenlemelerle çalışma izni, ikamet ve vize alma konularında getirilen kolaylıkların ülkemize yeni giriş yapmayan, zaten yurtiçinde bulunan yabancıları kapsamaması ve çalışma izni başvurularını basitleştirmek adına gerçekleştirilen sistemsal düzenlemelerin, kayıt dışı istihdam ve ekonomiyi azaltmak adına önemli adımlar olduğuna dair düşünceleri desteklemektedir.

1.5.5. Uyrak

Çalışma izni olarak istihdam edilen yabancıların uyraklarına ilişkin bilgiler Tablo 10'da yer almaktadır. Buna göre, yabancılar ülkemize yoğun olarak Doğu Avrupa, Orta Doğu ve Asya ülkeleri ile Almanya'dan gelmektedirler.

Tablo 10. Yabancılara Verilen Çalışma İzinlerinin Uyuğa Göre Dağılımı

Uyruk	İzin Onay Yılı*		
	2011	2012	2013
Almanya	745	1.126	1.241
ABD	884	936	1.061
Azerbaycan	376	755	1.144
Bulgaristan	409	447	702
Çin	1.785	2.449	2.981
Endonezya	611	794	1.223
Gürcistan	440	6.429	8.431
İran	316	716	1.009
Kırgızistan	240	609	1.113
Moldova	473	889	1.695
Özbekistan	273	829	1.709
Rusya	1.786	2.159	2.361
Suriye	95	219	787
Türkmenistan	121	1.421	2.712
Ukrayna	1.691	2.601	3.611
Diğer	7.085	9.887	13.988
Toplam	17.330	32.266	45.768

Kaynak: Çalışma İstatistikleri Bilgi Sistemi, <http://cibs.csgb.gov.tr/RaporOlusturmaSihirbazi.aspx?kullanicisiz=1>.

*Yıllık veriler, 29.01.2014 tarihi itibarıyla hazırlanmıştır.

2011 ve 2012 yıllarında Dünya Bankasının kişi başına düşen milli gelir göstergeleri incelendiğinde, ülkemizde çalışma izni alan yabancıların yoğun olarak geldikleri ülkeler arasında kişi başı gayrisafi yurtiçi hasıla (GSYİH) düzeyinde Türkiye'yi geçen sadece Rusya ve Almanya'dır⁵¹. Bu sebeple, çalışma izni verilen yabancıların milliyetlerine bakıldığında, çalışma amacıyla ülkemizin tercih edilmesinde öncelikle ekonomik sebeplerin büyük rol oynadığı söylenebilmektedir.

⁵¹ GDP Per Capita PPP (Current International \$), <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD/countries?display=default>, erişim tarihi: 10.12.2013.

Yabancılara verilen çalışma izinlerinin uyuşa göre dağılım sonuçları, SSCB'nin dağılmasından sonra Azerbaycan, Beyaz Rusya, Gürcistan, Ermenistan, Kazakistan, Kırgızistan, Moldova, Özbekistan, Türkmenistan, Tacikistan, Rusya Federasyonu ve Ukrayna'dan oluşan Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) lkelerinin ülkemizdeki yabancı istihdamı içinde önemli payının olduğunu göstermektedir. Bu lkeler ile Türkiye arasında yakın kültürel ve tarihsel bağların bulunması ve söz konusu ülkelerde önemli oranda Türk kökenli insan yaşaması sebepleriyle BDT lkelerinin vatandaşları, Türkiye'yi saygı duyulan varlıklı ağabey şeklinde grmektedirler⁵². Bu görüş de Türkiye'yi BDT ülkelerinden göç etmek isteyenler için önemli bir hedef ülke haline getirmektedir.

2012 yılından itibaren ülkemizde en çok çalışma izni alan yabancılar Gürcistan'dan gelenlerdir. Gürcistan'dan gelerek çalışma izni alanların oranı 2012 yılında %19,9, 2013 yılında ise %18,4'tür.

1989'da Türkiye-Gürcistan sınırının açılmasıyla birlikte devam eden nüfus hareketliliği, son dönemlerde artarak srmektedir⁵³. Aslında Gürcistan'la olan ekonomik ve ticari ilişkiler, sınırlar açıldığından beri devam etmekte ise de, 2000'li yıllardan sonra yeni bir ivme kazandığı vurgulanmalıdır. 2003 yılından beri görüşmeleri süren ve 2007 yılında imzalanan serbest ticaret anlaşması bu konuda gerçekleşen somut adımlardan biridir. Ayrıca 2006 yılı şubat ayında yürürlüğe giren her iki ülke vatandaşlarının doksan güne kadar olan ziyaretlerinin vizeden muaf olması düzenlemesi, liberal bir vize rejiminin yürürlükte olduğunun gstergesidir⁵⁴.

Ülkemize giriş yapan yabancılara ilişkin istatistikler de çalışma izinlerinin uyuşa göre dağılım sonuçlarını desteklemektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 2013 yılı Ocak-Aralık dönemi sınır giriş-çıkış istatistiklerine göre, BDT lkeleri arasında ülkemize gelen yabancılar içinde Rusya'dan sonra ikinci sırayı Gürcistan almaktadır.

⁵² LORDOĞLU, Kuvvet; "Türkiye'de Turizmde alışan Göçmenler ve İşgücü Piyasasında Oluşan Yeni Sorunlar", 2009 http://www.kuvvetlordoglu.com/yazilar/bildiriler/Anvers_Kongre_metni1.pdf, s.3., erişim tarihi: 11.12.2013.

⁵³ CİĞERCİ ULUKAN, Nihan; ULUKAN, Umut; "Kriz ve G: Türkiye Gürcistan Nüfus Hareketleri zerine Bir Tartışma", Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni 2012/97, Ekim 2012, s.9.

⁵⁴ CİĞERCİ ULUKAN; ULUKAN, a.g.e., s.6.

Gürcistan'dan gelen yabancı sayısı 2011 yılında 1.152.661 ve 2012 yılında 1.404.882⁵⁵, 2013 yılı Ocak-Aralık döneminde ise 1.769.447 olarak gerçekleşmiştir. 2013 yılının Ocak-Aralık döneminde Gürcistan'dan gelenlerin sayısı 2012 yılının aynı dönemine göre %25,95 artmıştır⁵⁶.

Rusya, Moldova, Ukrayna ve Endonezya gibi ülkelerin yabancı istihdamı içindeki artan payı turizm sektörü ile yakından ilgilidir. Özellikle son yıllarda turistik otellerin spa merkezlerinde başta Endonezya'da olmak üzere Güneydoğu Asya ülkelerinden kadınlar masöz olarak çalıştırılmaktadır⁵⁷.

İstatistiki veriler, Almanya'dan gelenlerin çoğunlukla yönetici ve profesyonel meslek mensubu (2011'de 506, 2012'de 725 ve 2013'te 699 izin), animatör (2011'de 83, 2012'de 172 ve 2013'te 135 izin) ve akrobat (2011'de 46, 2012'de 87 ve 2013'te 90 izin) olarak istihdam edildiklerini göstermektedir. Bu veriler Almanların, vasıf gerektiren üst düzey pozisyonların yanında eğlence ve turizm sektöründe yüksek eğitim düzeyi gerektirmeyen işlerde de tercih edildikleri sonucunu ortaya koymaktadır. Ülkemizin turizmde son yıllarda yükselen bir değer haline gelmesi, ülkemizi tercih eden ülkelerin ilk sırasında yakın ilişkiler ve Türklerin Avrupa'da en çok buldukları ve bilindikleri ülke olması açısından Almanya'nın gelmesi (Alman turist sayısı/toplam turist sayısı: 2011'de %15,34, 2012'de %15,82) sebepleriyle otellerde ve eğlence alanında Alman çalışanların tercih edildiği düşünülmektedir⁵⁸.

Tablo 10'da yer alan bazı ülkelere gelen yabancılara verilen çalışma izni sayısının yüksek olmasında, söz konusu ülkelere uygulanan vize rejiminin büyük etkisi vardır. Ülkemize İran, Bulgaristan ve Gürcistan'dan gelenler 90; Rusya Federasyonu, Ukrayna, Azerbaycan ve Özbekistan'dan gelenler 30 gün süreyle vizeden muaf tutulmuşlardır.

⁵⁵ Kültür ve Turizm Bakanlığı, Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü; 2012 yılı Sınır Giriş Çıkış İstatistikleri, http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/TR,9854/sinir-giris-cikis_istatistikleri.html, erişim tarihi: 15.12.2013.

⁵⁶ Kültür ve Turizm Bakanlığı, Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü; 2013 Yılı Aralık Ayı Sınır Giriş - Çıkış İstatistikleri, Ülkemize Gelen Yabancıların Milliyetlerine Göre Karşılaştırılması Tablosu, http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/TR,9854/sinir-giris-cikis_istatistikleri.html, erişim tarihi: 25.12.2013.

⁵⁷ TOKSÖZ, Gülay; ERDOĞDU, Seyhan; KAŞKA, Selmin; "Türkiye'ye Düzensiz Emek Göçü ve Göçmenlerin İşgücü Piyasasındaki Durumları", Uluslararası Göç Örgütü (IOM), Ekim 2012, s.54.

⁵⁸ Türkiye Seyahat Acentaları Birliği; Milliyetlerine Göre Gelen Turistler 2010-2012, <http://www.tursab.org.tr/tr/istatistikler/milliyetlerine-gore-gelen-yabanci-ziyaretciler>, erişim tarihi: 15.12.2013.

Moldova'dan gelenler ise 30 günlük vizeyi sınırda bandrol uygulamasıyla alabilmektedir. Söz konusu ülkelerden umuma mahsus pasaportla gelenlerin 30 veya 90 gün süre ile vizeden muaf tutulmasının bu ülkelerden çalışma amaçlı döngüsel göçü artırdığına kesin gözüyle bakılmaktadır⁵⁹.

Öte yandan Suriyelilerin son dönemde ülkelerinde yaşanan çatışmalara bağlı olarak Türkiye'ye kalıcı amaçla geldikleri, 2012 yılına kıyasla 2013 yılında Suriye uyruklu kişilere verilen izinlerdeki oransal artışın temelinde ülkelerindeki savaş halinin yattığı söylenebilmektedir. Ayrıca bu artışta, ülkelerindeki iç savaş hali gözetilen Suriyeliler için 2013 yılında ÇSGB tarafından alınan özel bir kararın da etkisi vardır. Buna göre, durumu uygun bulunan Suriyeli mültecilere emniyet makamlarından aldıkları ikamet izin belgelerinde yer alan süreyi aşmayacak şekilde değerlendirme kriterlerine tabi tutulmadan çalışma izni alabilmektedirler.

Tablo 10'da yer alan ülkelerden gelerek çalışma izni alanların çoğunluğu kadın ve turizm ve ev hizmetleri gibi sektörlerde yoğun olarak istihdam edilmekte iken 2011-2013 döneminde çalışma izni alanlar içinde Çin uyruklu yabancıların %88,6'sının erkek olduğu, özellikle enerji (2011'de 618, 2012'de 760 ve 2013'te 781 izin) sektöründe yer alan işler ile kamu ve özel sektör kurumlarınca açılmış uluslararası ihale projeleri yapan kuruluşlar aracılığıyla gerçekleştirilen ve ileri teknoloji gerektiren işler için (2011'de 164, 2012'de 338 ve 2013'te 475 izin) ülkemizde istihdam edildikleri görülmektedir. Çin'den gelen yabancıların ülkemizde istihdam edilmelerinin arkasında, yüksek mesleki bilgi ve beceri ile bilgi ve eğitim sahibi olunması gereken teknik alanlarda çalışan firmaların bu niteliklere sahip Çinlilerin bilgi ve deneyimlerinden yararlanmak istemeleri yatmaktadır.

1.5.6. Eğitim Düzeyi

Aşağıda yer alan Tablo 11, Yabancılara verilen çalışma izinlerinin yabancıların eğitim düzeyi itibarıyla dağılımını göstermektedir.

⁵⁹ TOKSÖZ, ERDOĞDU; KAŞKA, a.g.e., s.46.

Tablo 11. Yabancılara Verilen Çalışma İzinlerinin Yabancıların Eğitim Düzeyi İtibariyle Dağılımı

Eğitim Düzeyi	İzin Onay Yılı*		
	2011	2012	2013
Okuryazar	88	670	1059
İlkokul	183	687	927
Ortaokul	1.328	2.964	4.616
Lise	5.441	12.172	18.321
Yüksekokul	2.114	3488	5.156
Üniversite	7.258	11.084	14.133
Y. lisans ve üstü	888	1.198	1.551
Bilinmeyen**	30	3	5
Toplam	17.330	32.266	45.768

Kaynak: Çalışma İstatistikleri Bilgi Sistemi, <http://cibs.csgeb.gov.tr/RaporOlusturmaSihirbazi.aspx?kullanicisiz=1>.

*Yıllık veriler, 29.01.2014 tarihi itibariyle hazırlanmıştır.

**“Bilinmeyen” satırındaki veriler, eğitim düzeyi konusunda başvuru formu üzerinde işaretleme yapılmayan başvurulara aittir.

Tablo 11’de yer alan verilere göre, 2011-2013 döneminde çalışma izni sahibi yabancıların %86,8’i lise ve üstü eğitim sahibidir. Tabloda yer alan tüm yıllar itibariyle, ülkemize çalışma amacıyla gelen yabancılar içinde en çok lise, sonrasında ise üniversite mezunları bulunmaktadır. Türkiye’de 2011-2012 yılları arasında istihdamdakilerin sırasıyla %59 ve %57,5’inin lise altı eğitimli olduğu⁶⁰ göz önüne alındığında yabancı çalışanların, Türkiye’de istihdamda bulunan Türk vatandaşlarına kıyasla daha yüksek eğitim düzeyine sahip oldukları açıktır.

1.6. Yabancı Kadın Çalışanlar

BM Ekonomik ve Sosyal Konseyinin 2013 tarihli Uluslararası Göçmen Stoku Eğilimleri Raporu verileri, 1990’dan bu yana yaşanan göç akımlarında hem dünya genelinde hem de Türkiye açısından her 2 göçmenden birinin kadın olduğunu

⁶⁰ TÜİK; Hane Halkı İşgücü Anketi Dönemsel Sonuçları, 2005 ve Sonrasına İlişkin Sonuçlar, Eğitim Durumuna Göre İşgücü Durumu Tablosu, <http://www.tuik.gov.tr/PreTabloArama.do>, erişim tarihi: 09.12.2013.

göstermektedir. Kadınlar, iş fırsatlarını değerlendirmek amacı ile göç hareketlerine giderek artan oranda katılmaya başlamışlardır. Örneğin Avrupa’da göçmen kadınlar ekonomik büyüme potansiyeli olan sektörlerde ve hizmet sektöründe yaygın olarak çalışmaktadırlar. Göçmen kadınların üstlendikleri işler arasında ev içi hizmetler, yaşlı ve çocuk bakımı, seks işçiliği, eğlence ve turizm sektörü öncelik kazanmaktadır⁶¹. Türkiye’de işgücü göçü ile ülkemize gelenlere ilişkin istatistikler, çalışmalara temel teşkil etmek anlamında yeterli değildir. Ayrıca cinsiyete dayalı bir sınıflandırma da içermemektedirler. Yabancı kadınların pek çoğu yasa dışı çalıştıklarından ve kayıt altına alınmadıklarından ötürü sayılarına ilişkin sağlıklı tahminler yapmak mümkün görünmemektedir. Ancak ülkemize geldikten sonra çalışma izni alarak çalışma hayatına katılan kadınlara ilişkin veriler, ÇİBS’ten edinilebildiği için yabancı kadınlara ilişkin değerlendirmeler de bu istatistikler üzerinden yapılacaktır.

Bir önceki bölümde yer alan Tablo 8’in değerlendirilmesinde bahsedildiği üzere, 2012 yılı ile birlikte yabancı kadınlara verilen çalışma izni sayısı, yabancı erkeklere verilen izin sayısını aşmıştır. 2012 yılında verilen izinlerin %60,6’sı, 2013 yılında verilen izinlerin ise %62’si kadınlara aittir. Bu durumdan, yabancı kadın çalışanların yoğun olarak istihdam edildikleri sektörlerin kayıt dışı çalışmaya elverişli olması sebebiyle 2012 yılında vize, ikamet ve çalışma izinleri işlemlerinde yapılan kolaylaştırıcı yasal düzenlemelerin özellikle yabancı kadın çalışanları etkilediği sonucu çıkarılabilmektedir.

1.6.1. Sektörler

Yabancı kadınlar için düzenlene çalışma izinlerinin sektörel dağılım tablosu olan Tablo 12, 2011-2013 dönemi içinde çalışma izinlerinde en dikkat çekici artışın ev hizmetleri alanında yaşandığı sonucunu ortaya koymaktadır.

⁶¹ Eleonore Kofman ve Diğerleri; Gender and International Migration in Europe: Employment, Welfare and Politics, Routledge, London and New York, 2000, http://www.amazon.com/Gender-International-Migration-Europe-Employment/dp/0415167302#reader_0415167302, s.25., erişim tarihi: 16.12.2014.

Tablo 12. Yabancı Kadınlara Verilen Çalışma İzinlerinin Sektörler İtibariyle Dağılımı

Sektörler	İzin Onay Yılı*					
	2011		2012		2013	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Turizm	2.470	%29,6	4.059	%20,8	5.044	%17,8
Ev Hizmetleri	447	%5,3	8.487	%43,4	14.400	%50,7
Eğitim	584	%7	747	%3,8	849	%3
Lokanta-Eğlence	2.054	%24,6	2.447	%12,5	3.404	%12
Tekstil	412	%4,9	724	%3,7	1.077	%3,8
Seyahat Acentaları	225	%2,7	285	%1,5	437	%1,5
Diğer	2.165	%25,9	2.793	%14,3	3.176	%11,2
Toplam (%100)	8.357		19.542		28.387	

Kaynak: Çalışma İstatistikleri Bilgi Sistemi, <http://cibs.csgb.gov.tr/RaporOlusturmaSihirbazi.aspx?kullanicisiz=1>.

*Yıllık veriler, 29.01.2014 tarihi itibariyle hazırlanmıştır.

Ev hizmetlerinin 2011 yılında yabancı kadınlara verilen izinler içindeki payı %5,3 iken 2012 yılı itibariyle çalışma izni alan kadınların %43,4'ü ev hizmetleri alanında istihdam edilir hale gelmiştir. Yabancı kadınların yoğun olarak istihdam edildikleri diğer sektör ise turizmdir. Yapılan işlerin turizm alanında sayılabileceği düşüncesiyle lokanta-eğlence sektörü ile seyahat acentalarını da turizm sektörünün içinde değerlendirilirse, 2011-2013 yılları arasında ülkemizde çalışma izni alan kadınların %36,3'ünün turizm alanında istihdam edilmiş ya da edilmekte olduğu söylenebilmektedir. 2012 yılında izin alan yabancı kadın sayısında %133,8 oranında bir artış yaşanmış olması sebebiyle 2012 yılı itibariyle eğitim sektöründe çalışan yabancı kadınların sayısının toplam izin verilen kadınlara oranı, oransal olarak azalışa geçmişse de eğitim sektörü, yabancı kadın istihdamı içinde en fazla paya sahip beşinci sektördür. Bu sektör için izin alan kadınlar, özellikle Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve İngiltere vatandaşlarıdır. Eğitim sektöründe A.B.D ve İngiltere vatandaşı kadınlara 2011'de 245, 2012'te 304 ve 2013'te 361 izin düzenlenmiştir. Ülkemizde yabancı dil olarak öncelikle İngilizcenin geçerli olmasının, yabancı dil öğretmeni olarak bu yabancı kişilerin özel eğitim kurumları ve evde eğitimde tercih edilmesine sebep olduğu düşünülmektedir.

1.6.2. Eğitim Düzeyi

Çalışma izni alan yabancı kadınların eğitim durumlarını gösteren Tablo 13'e göre, izin alan yabancı kadınların 2011 yılında %92,1'i, 2012 yılında %84,5'i ve 2013 yılında ise %82,6'sı lise ve üstü eğitime sahiptir.

Tablo 13. Eğitim Düzeyi İtibariyle Yabancı Kadınlara Verilen İzinlerin Yıllara Göre Dağılımı

Eğitim Düzeyi	İzin Onay Yılı*		
	2011	2012	2013
Okuryazar	42	547	854
İlkokul	82	485	701
Ortaokul	527	1996	3.393
Lise	3.008	8.075	12.485
Yüksekokul	1.023	1.990	2.717
Üniversite	3.321	5.979	7.649
Y. lisans ve üstü	343	468	585
Bilinmeyen**	11	2	3
Toplam	8.357	19.542	28.387

Kaynak: Çalışma İstatistikleri Bilgi Sistemi, <http://cibs.csgb.gov.tr/RaporOlusturmaSihirbazi.aspx?kullanicisiz=1>.

*Yıllık veriler, 29.01.2014 tarihi itibarıyla hazırlanmıştır.

**"Bilinmeyen" satırındaki veriler, eğitim düzeyi konusunda başvuru formu üzerinde işaretleme yapılmayan başvurulara aittir.

Lise ve üstü eğitim düzeyine sahip yabancı kadınlar içinde lise, yüksekokul ve üniversite mezunlarının sayısında 2011 yılına kıyasla 2013 yılında %100'ü aşan bir artış yaşanmışken yüksek lisans ve üstü eğitim düzeyine sahip yabancı kadınların sayısı ise %70,8 oranında artmıştır. 2011 yılında %39,7 ile en yüksek paya üniversite mezunları sahipken 2012 ve 2013 yıllarında sırasıyla %41,3 ve %44'lük payla lise mezunları eğitim düzeyine göre sıralamada birinciliğe yükselmişlerdir.

İstihdam edilen yabancıların genelinin eğitim durumu için Tablo 11'e bağlı olarak yapılan değerlendirme, yabancı kadınlar için de geçerli olmaktadır. Dolayısıyla,

ülkemizde hem istihdam edilen tüm yabancıların hem de yabancı kadınların eğitim düzeylerinin yüksek olduğu değerlendirilmiştir.

Tablo 14. Türkiye’de İstihdam Edilen Kadınların Eğitim Düzeyi İtibariyle Yıllara Göre Dağılımı

Yıl	Okuryazar Olmayan		Lise Altı Eğitimli		Lise ve Üstü Eğitimli		Toplam (%100)
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	
2011	823	% 11,8	3.713	%53,2	2.437	%35	6.973
2012	812	% 11,1	3.798	%52	2.699	%36,9	7.309

Kaynak: TÜİK; Hane Halkı İşgücü Anketi Dönemsel Sonuçları, 2005 ve Sonrasına İlişkin Sonuçlar, Eğitim Durumuna Göre İşgücü Durumu ve Kurumsal Olmayan Nüfusun İşgücü Durumu Tabloları, <http://www.tuik.gov.tr/PreTabloArama.do>, erişim tarihi: 09.12.2013.

Türkiye’de 2011 ve 2012 yıllarında istihdam edilen kadınların eğitim düzeylerinin yer aldığı Tablo 14, ülkemizde en çok lise altı eğitimli kadınların istihdam edildiklerini, lise ve üstü eğitimli kadınların istihdam içindeki oranlarının yaklaşık üçte bir olduğunu göstermektedir. Ülkemizdeki yerli istihdam piyasasına kıyasla yabancı istihdamı içinde kadınların ve kadınlar içinde de eğitim düzeyi yüksek olanların oranının oldukça yüksek olduğu açıktır.

Yabancı uyruklu kadın çalışanların eğitim durumuna ilişkin ayrıntılar incelendiğinde şaşırtıcı sonuçlara ulaşılmaktadır. Lise ve üstü eğitimli yabancı kadın çalışanların en çok hangi ülkeden geldiklerine bakıldığında, SSCB’nin dağılışı sonucu ortaya çıkan ülkelerden bazıları (Gürcistan, Ukrayna, Rusya, Türkmenistan, Moldova, Özbekistan) çıkmaktadır. Gürcistan, bu ülkeler arasında birinci sıradadır. En yoğun çalışılan sektör ise ev hizmetleridir. Eğitim düzeyleri yüksek olmakla birlikte ev hizmetleri gibi yüksek vasfın aranmadığı, eğitim seviyelerine göre oldukça düşük ücretlerin ve zor koşulların geçerli olduğu bir alanda çalışan bu kadınların, ülkelerindeki ekonomik imkânsızlıklar ve işsizliğin yüksek olması sebepleriyle ülkemizi tercih ettikleri yorumu yapılabilmektedir. Nitekim 2012 yılında ülkemizde kişi başına gelir 18.348 Dolar iken ülkemize doğru en yoğun kadın çalışan göçünün yaşandığı Gürcistan’da 5.806

Dolardır⁶². Ülkemizde kadın işsizlik oranı 2012’de %10,8 iken Gürcistan’da bu oran %13,8 olarak⁶³ gerçekleşmiştir.

1.6.3. Uyruk

Tablo 15, ülkemizde yasal yollarla çalışan yabancı kadınların uyruklarına ilişkin verileri barındırmaktadır.

Tablo 15. Yabancı Kadınlara Verilen Çalışma İzinlerinin Uyuğa Göre Dağılımı

Uyruk	İzin Onay Yılı*		
	2011	2012	2013
Gürcistan	182	5.877	7.826
Moldova	372	757	1.530
Özbekistan	239	716	1.502
Rusya	1.551	1.835	2.000
Türkmenistan	90	1.265	2.429
Ukrayna	1.339	2.079	2.998
Diğer	4.584	7.013	10.102
Toplam	8.357	19.542	28.387

Kaynak: Çalışma İstatistikleri Bilgi Sistemi, <http://cibs.csgb.gov.tr/RaporOlusturmaSihirbazi.aspx?kullanicisiz=1>.

*Yıllık veriler, 29.01.2014 tarihi itibarıyla hazırlanmıştır.

Tablo 15, Gürcistan, Moldova, Özbekistan, Rusya, Türkmenistan ve Ukrayna’nın yer aldığı altı ülkeli gruba mensup kadınların, 2011 yılından itibaren toplam 139 farklı ülkeden gelen yabancı kadınlara verilen 56.286 çalışma izninin 34.587’sine (%61,4) sahip olduklarını göstermektedir. Geri kalan 133 ülkenin yabancı kadınlara verilen toplam çalışma izinleri içindeki payı ise %38,6’dır. Dolayısıyla ülkemizdeki yabancı kadın istihdamının çoğunlukla Tablo 15’te yer alan ülkelerin de içinde olduğu BDT ülkelerinden gelen kadınlardan oluştuğu söylenebilmektedir.

⁶² GDP Per Capita PPP (Current International \$), <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD/countries?display=default>, erişim tarihi: 24.12.2013.

⁶³ National Statistics Office of Georgia; Distribution of Population Age of 15 and Older By Economic Status and Gender, 1998-2012, http://www.geostat.ge/index.php?action=page&p_id=146&lang=eng, erişim tarihi: 24.12.2013.

Yabancı erkeklere verilen çalışma izinleri açısından bakıldığında, kadınların yoğun olarak geldikleri 6 ülkenin, erkek çalışanların uyrukları içinde dikkat çekici bir orana (%12,9) sahip olmadığı, 2011-2013 dönemi içinde yabancı erkeklere verilen 39.075 izin içinde 6.392 kişi (%16,4) ile en yüksek payı Çin'den gelenlerin aldığı görülmektedir.

Cinsiyet temelli istatistikler, yabancı kadın ve erkeklerin geldikleri ülkelerin farklılığının yanı sıra eğitim düzeyi ve çalışılan alanın da birbirinden ne derece ayrı olduğunu ortaya koymaktadır. Ülkemizde yabancı erkekler arasında en çok çalışma iznine sahip Çinli erkekler, özellikle maden, enerji ve altyapı alanlarında yani belirli bir vasıf gerektiren işlerde tercih edilmektedir. 2011-2013 dönemi kadın temelli toplam verilere bakıldığında ise, Tablo 15'te yer alan altı ülkelik gruba mensup yabancı kadınların %81,2'sinin (28.092) lise ve üstü eğitime sahip olmasına karşın bunların %52,4'ünün (14.734) nitelik gerektirmeyen, düşük maaşlı ev hizmetleri alanında çalıştığı görülmektedir. Eğitim seviyesindeki artışın potansiyel kazanç düzeyini de arttırdığı⁶⁴ düşünüldüğünde burada ortaya çıkan sonuç, söz konusu doğru orantının tam tersidir. Bu durum, ülkemizdeki yabancı kadın istihdamının nicelik ve niteliksel yapısının anlaşılabilmesi için genel geçer iktisadi açıklamaların yeterli olmayacağı, sadece ülkemizin değil gelinen ülkelerdeki ekonomik, sosyal ve kültürel durumunun da yabancı kadın istihdamı açısından önem arz ettiği düşüncesini oluşturmaktadır.

⁶⁴ ÜNSAL, L. Işıl; "Eğitim-Gelir İlişkisi", Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Ankara, Cilt:25, Sayı:1, 1992, s.3.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE YASAL OLARAK ÇALIŞAN YABANCI UYRUKLU KADINLARA İLİŞKİN SEKTÖREL İSTATİSTİKLER

Yabancı uyruklu kadın çalışanlar ülkemizde pek çok alanda kayıtlı ya da kayıt dışı olarak istihdam edilmektedir. Sağlıklı değerlendirmelerde bulunabilmek açısından istatistiki verilerin ulaşılabilirliği önemlidir. Toplamda ya da sektörel anlamda kaçak çalışanların net sayılarına ulaşmak mümkün değildir. Bu bölümde de diğer bölümlerde olduğu gibi, kaçak çalışanlar istatistiki anlamda ele alınmasa da varlıkları göz ardı edilmeksizin yasal çalışanlara ilişkin verilere dayanarak sektörel değerlendirmeler yapılmaktadır.

2010 yılı Ağustos ayı itibariyle yabancıların ülkemizde yasal olarak çalışabilmek için ÇSGB'den çalışma izni alma işlemlerinin internet üzerinden online yapılabilir hale gelmesi sonrasında sistemsal olarak tutulan kayıtları gösteren ÇİBS'ten alınan veriler, 2011-2013 döneminde yabancı kadınlara verilen toplam 56.286 iznin 23.334'ünün ev hizmetleri, 11.513'ünün turizm, 7.905'inin lokanta ve eğlence, 2.213'ünün tekstil, 947'sinin ise seyahat acentaları alanında istihdam edilen yabancı kadınlar için verildiğini göstermektedir. Söz konusu dönemde ülkemize yasal yollardan giriş yapan ve çalışma izni alan yabancı kadınların %41,5'i ev hizmetleri sektöründe istihdam edilmiş ve/veya edilmektedir. Ev hizmetleri, yabancı kadınlara ilişkin sektörel istihdam sıralamasında ilk sıradadır.

Sektörel inceleme ve değerlendirmeleri kolaylaştırması açısından ve yapılan işlerin yakınlığı sebebiyle lokanta ve eğlence sektörü ile seyahat acentaları, otellerin yer aldığı turizm sektörü içine dâhil edilmiştir. Bu durumda, turizm sektöründe 2011-2013 döneminde çalışmış ve/veya çalışmakta olan 20.425 yabancı kadın, söz konusu dönemdeki toplam yabancı kadın istihdamının %36,3'ünü oluşturmaktadır. Turizm sektörü, yabancı kadınlara verilen çalışma izinlerinin sektörel dağılımında ikinci sırada yer almaktadır.

Tekstil sektörünün 2011-2013 dönemi içinde yabancı kadın istihdamı içindeki payı %3,9'dur. Bu pay küçük görünmekle birlikte, tekstil sektörü, ev hizmetleri ve turizmden sonra sektörel istihdam sıralamasında üçüncü sıradadır.

Söz konusu üç sektör dışındaki diğer sektörler, 2011-2013 dönemi içinde çalışma izin alınarak gerçekleştirilen yabancı kadın istihdamının ancak %18,3'ünü oluşturduğu için bu bölümde yabancı kadın istihdamının %81,7'sini oluşturan ev hizmetleri, turizm ve tekstil sektörlerinde çalışan yabancı kadınlara ilişkin niceliksel ve niteliksel özellikler ayrıntılı şekilde incelenecektir.

1.7. Ev Hizmetleri Sektörü

1.7.1. Genel Bakış

Ev hizmetleri, çocuk, yaşlı ve hasta bakımı, temizlik, evin diğer ihtiyaçları (yemek, çamaşır, bulaşık, ütü vb.) gibi farklı türde pek çok işi bünyesinde bulunduran bir istihdam alanıdır.

Sanayileşme ve modernleşme süreciyle birlikte ortadan kalkacağı varsayılan ücretli ev içi hizmetlerle ilgili son on yılda yaşanan gelişmeler bu varsayımı doğrulamamıştır⁶⁵. Tüm dünyada ev hizmetlerine olan talebin arttığı bu dönemde bu durumun çok çeşitli sebepleri olduğu söylenebilmektedir.

İlk olarak, 1980'lerden başlayarak birçok ülkede daha önce devlet tarafından sağlanan bir dizi hizmette önemli gerilemeler yaşanması, bu hizmetlerin piyasa koşulları içinde karşılanması sonucunu doğurmuştur. Neo-liberal politikaların uygulamalarının bir sonucu olarak devletin, çocuk ve yaşlı bakımı gibi hizmetlerden çekilmeye başlaması ile birlikte bu hizmetler piyasa koşullarında alınıp satılan metalara dönüştürülmüştür. Avrupa'da, 1984 yılında tüm ev içi hizmetlerde çalışanların %6'sı göçmen iken, bu rakam 1987'de %52'ye yükselmiştir⁶⁶.

⁶⁵ KAŞKA, Selmin; "Ev İçi Hizmetlerin Küreselleşmesi ve Türkiye'deki Göçmen Kadınlar", Türkiye'de Yabancı İşçiler, Derleyen: F. Aylan Arı, Derin Yayınları, İstanbul, 2007, s.227.

⁶⁶ ERDEM, Ziya; ŞAHİN, Levent; "Ev Hizmetlerinde Yabancı İşgücü İstihdamı" Kamu-İş Dergisi, Ankara, Cilt:10, Sayı:2, 2008, s.58.

Demografik yapıdaki değişiklikler de ev hizmetleri sektörünün istihdamdaki payının artmasına sebep olan bir diğer nedendir. Tüm dünyada nüfus yaşlanmakta olup bakım hizmetleri personeline olan ihtiyaç giderek artmaktadır⁶⁷. Dünyanın ortalama doğurganlık hızı 1965 yılında 4,94 seviyesinde iken bu oran, o tarihten bu yana düşme eğilimine girmiş ve 2009 yılında 2,47 olarak gerçekleşmiştir. Ülkemizde de tüm dünyada olduğu gibi nüfus yaşlanmaktadır. 1965'te dünya ortalamasının üzerinde kalarak 5,96 seviyesine ulaşan doğurganlık hızı, 2009 yılında 2,11 seviyesine gerilemiştir⁶⁸. TÜİK verilerine göre ülkemizde doğurganlık hızı, 2012 yılında “nüfusun kendini yenileme sınırı” olan 2,1'in altında kalarak 2,08 seviyesinde gerçekleşmiştir. Bu oran 2009 yılı oranı ile aynıdır⁶⁹.

Üçüncü olarak, ev hizmetlerinin aileler içinde özellikle kadınlara yüklenen sorumluluklar olduğu gerçeği esas alındığında son yıllarda tüm dünyada çalışma hayatında kadının yerinin artması için yapılan çalışmalar ve bunların olumlu sonuçları, ev içi hizmetlerin aile dışında kişilerce belli bir ücret karşılığı yapılır hale gelmesine yardımcı olmuştur. Kadınların ekonomik ve sosyal rollerinin değişmesi, işgücünün feminizasyonu, kadınların işte daha uzun vakit geçirmeye ve ev içi işleri yapmaya daha az zaman ayırmaya başlamaları ev hizmetleri sektörünün genişlemesine katkıda bulunmuştur⁷⁰. 2003 yılında AB-28 ülkelerinde kadınların işgücüne katılım oranı %61 iken 2012 yılında %65,5'e yükselmiştir⁷¹.

Ülkemiz açısından bakıldığında, kadın istihdamının hala AB ortalamasının altında kalmakla birlikte 2000'li yılların başından bu yana artışlar kaydettiği görülmektedir. 2003 yılında %26,6 olan kadınların işgücüne katılım oranı, 9 yıllık süreçte %10,9

⁶⁷ Hürriyet Gazetesi, “Türkiye’de yaşlı hizmetinde çalışacak personele ihtiyaç duyuluyor”, 1.10.2012, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/21595071.asp>, 15.02.2014.

⁶⁸ Dünya Bankası, Dünya Kalkınma Göstergeleri; http://www.google.com/publicdata/explore?ds=wb-wdi&met=ny_gnp_pcsp_pp_cd&idim=country:AUS&dl=tr&hl=tr&q=avustralya#!ctype=l&strail=false&bcs=d&nselm=h&met_y=sp_dyn_frt_in&scale_y=lin&ind_y=false&rdim=country&idim=country:AUS:TUR&ifdim=country&tdim=true&hl=tr&dl=tr&ind=false, erişim tarihi: 13.02.2014.

⁶⁹ TÜİK; Doğum İstatistikleri Haber Bülteni, 2012, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13618>, erişim tarihi: 29.12.2013.

⁷⁰ KAŞKA, a.g.e., s.228.

⁷¹ Eurostat; Activity Rates by Sex, Age and Nationality (%), <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>, erişim tarihi: 29.12.2013.

oranında artmış ve 2012 yılında %29,5 olarak gerçekleşmiştir⁷². Ülke istihdamının yaklaşık üçte birini kadınlar oluşturmaktadır. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de kadınların işgücü piyasasında daha çok yer almaya başlamaları, geleneksel aile yapısında değişmelere yol açmış, ev içi işler ve bakım yükümlülüklerinin artık kadın/anne tarafından değil de aile dışından kişilerce karşılanmasına duyulan ihtiyaç artmıştır.

Ev hizmetlerinde istihdam edilen kişiler, ülke mensubu ya da yabancı ülke vatandaşlarıdır. Genellikle kentli orta sınıf aileler, ücret karşılığında ev içi hizmetlerde göçmen kadın emeği istihdam etmektedirler. Türkiye’de ev işlerinde, özellikle çocuk veya yaşlı bakımında yatılı çalıştırılacak yerli işgücü bulmak oldukça zordur. Ayrıca bu işler düşük statüsü ve ağır çalışma koşulları nedeniyle yerli işgücü tarafından cazip bulunmamaktadır. Bu nedenlerle göçmenler, Türkiye’de çoğunlukla büyük şehirlerde yatılı bakım işlerinde, düşük maaşlarla çalıştırılmaktadırlar. Bu durum, bir yandan göçmen kadınların kalacak yer sorununu çözümlenmekte, öte yandan bu alanda yerli işgücü ile rekabetin ortaya çıkmasını engellemektedir⁷³. Göçmen kadın çalışanların ücretindeki düşüklüğün açıklaması, ellerine eline geçen paranın mutlak olarak düşük olmasından ziyade yatılı olarak kalmaları nedeniyle emeklerini tam zamanlı olarak işverenin hizmetine sunmaları ve çalıştıkları süre ile kıyaslandığında ücretin düşük kalması⁷⁴ şeklinde yapılmaktadır.

Ev hizmetlerinde çalışan yabancıların, çalışma koşulları, işyeri olan özel mülkün yasal denetim dışında kalması ve kadınların yaptıkları işler ve çalışma ortamları sebebiyle cinsel ve psikolojik pek çok saldırıya açık oldukları düşünülmektedir. Ayrıca İstanbul ilinde ev hizmetleri alanında çalışan 53 yabancı kadına yöneltilen 26 soruluk anketin⁷⁵ sonuçlarına göre, ev hizmetlerinde çalışanların %90,6’lık kısmı, Türkiye’ye gelmeden önce veya geldikten sonra Türkçe ile ilgili bir eğitim ya da kurs almamıştır. İşçi-işveren

⁷²TÜİK; Hane Halkı İşgücü Anketi Dönemsel Sonuçları, 2005 ve Sonrasına İlişkin Sonuçlar, Kurumsal Olmayan Nüfusun İşgücü Durumu Tablosu, <http://www.tuik.gov.tr/PreTabloArama.do>, erişim tarihi: 15.12.2013.

⁷³ TOKSÖZ; ERDOĞDU; KAŞKA, a.g.e., s.85.

⁷⁴ ERDOĞDU, Seyhan; TOKSÖZ, Gülay; “Kadınların Görünmeyen Emeğinin Görünen Yüzü, Türkiye’de Ev İşçileri”, Çalışma Koşulları ve İstihdam Serisi, ILO, Ankara, No:42, 2013.

⁷⁵ ERDEM, Ziya; ŞAHİN, Levent; “Ülkemizde Ev Hizmetlerinde İstihdam Edilen Yabancı Uyraklı İşgücünün Çalışma Koşulları: İstanbul İli Üzerine Bir Alan Araştırması”, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Ankara, Sayı:57, 2009, s.294-321.

diyalogunun geliştirilmesi, yasal haklar konusunda bilincin artırılması için ilk koşul çalışılan ülkenin diline hâkim olmaktır. Çalışma koşulları ve dil eksikliği sebebiyle, ev hizmetlerinde çalışanlara yönelik ek koruma biçimlerinin geliştirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. 2011 yılının Haziran ayında düzenlenen Uluslararası Çalışma Konferansı'nın yüzüncü toplantısında, uyruk ayrımı olmaksızın ev işçilerine insana yakışır iş olanaklarının sağlanması ve çalışma haklarının korunması için 189 sayılı Ev İşçileri Sözleşmesi ve 201 sayılı Tavsiye Kararı kabul edilmiştir. Söz konusu düzenlemeler, yerli ya da yabancı ev işçilerinin korunması için önemli adımlar olup henüz ülkemiz tarafından kabul edilmemiştir.

Türkiye'de 2011-2013 döneminde ev hizmetleri alanında toplam 24.282 izin düzenlenmiş olup bunların sadece 948 adedi yabancı erkeklere verilmiştir. Yabancı kadınlara ev hizmetleri sektöründe verilen izinlerin oranı %96,1'dir.

Ev hizmetlerinde çalışanların nerdeyse tamamının kadın olması, mesleğin/hizmetin gerektirdiği özelliklerin kadınlara özgü nitelikler olduğuna inanılmasından kaynaklanmaktadır. Ev hizmetleri dâhilinde yerine getirilen görevlerin yapılması için gereken niteliklerin kadınlarda yer aldığı kabul edilmesi, bu hizmetin kadınlara doğru yönelmesini bir anlamda zorunlu kılmaktadır. Özellikle, Türkiye gibi gelenekçi ve ataerkil aile yapısına sahip olan ülkelerde bu durumun çok da yadırganmaması gerektiği oldukça açıktır⁷⁶. Ayrıca ülkemizde ev hizmetleri alanında erkek çalışanın yok denecek kadar az olmasında, ev hizmetlerinde yabancı uyruklu personel çalıştırmak üzere ÇSGB'ye yapılan çalışma izni başvurularının giderek artması sonrasında konunun istismarının önlenmesi ve izin verilen yabancıların güvenliği açısından 2012 yılında Bakanlığın internet sitesinde yayımlayarak uygulamaya koyduğu "Ev hizmetlerinde yabancı uyruklu personel istihdamı koşulları" başlığı altında yer alan "Ciddi bakım gerektiren haller dışında erkek yabancılara konutlarda çalışma izni verilmeyecektir." sınırlamasının etkisi de bulunmaktadır⁷⁷.

Ev hizmetleri sektöründe 2011 yılında sadece 447 yabancı kadına izin verilmişken bu sayı 2012'de 8.487'ye yükselmiştir. 2012 yılında yabancı kadın istihdam etmek

⁷⁶ ERDEM; ŞAHİN, a.g.e., 2009, s.298.

⁷⁷ Ev Hizmetlerinde Yabancı Uyruklu Personel İstihdamı Koşulları, <http://www.csgeb.gov.tr/csgebPortal/yabancilar.portal#>, erişim tarihi: 15.12.2013.

amacıyla yapılan 24.448 izin başvurusunun %44,7'si (10.924) ev hizmetleri alanında olmuştur. Bu artışın arkasında daha önce de belirtildiği gibi 2012 yılında vize, ikamet ve çalışma izni konusunda yabancı uyruklulara getirilen kolaylıklar vardır. Yapılan düzenlemeler, işyerinin özel mülk olması sebebiyle denetimin gerçekleştirilemediği, kayıt dışılığın yüksek olduğu ev hizmetleri sektörünün kayıt altına alınmasında önemli bir role sahip olmuştur.

1.7.2. Uyruk

Yabancı çalışma izni alarak ev hizmetleri alanında istihdam edilen kadınların uyruklarına göre dağılımı, aşağıda yer alan Tablo 16'da gösterilmektedir.

Tablo 16. Ev Hizmetleri Alanında Yabancı Kadınlara Verilen Çalışma İzinlerinin Uyruğa Göre Dağılımı

Uyruk	İzin Onay Yılı*		
	2011	2012	2013
Gürcistan	18	5.435	7.379
Moldova	79	384	1.044
Özbekistan	14	444	1.177
Rusya	7	70	151
Türkmenistan	38	1.140	2.230
Ukrayna	40	157	439
Diğer	251	857	1.980
Toplam	447	8.487	14.400

Kaynak: Çalışma İstatistikleri Bilgi Sistemi, <http://cibs.csgb.gov.tr/RaporOlusturmaSihirbazi.aspx?kullanicisiz=1>.

*Yıllık veriler, 29.01.2014 tarihi itibarıyla hazırlanmıştır.

Yukarıda yer alan tabloya göre, ülkemizde ev hizmetlerinde istihdam edilmek üzere 2011 yılında en çok Ukrayna, 2012 ve 2013 yıllarında ise en çok Gürcistan uyruğu taşıyan kadınlar çalışma izni almışlardır. Gürcistan uyruklu yabancı kadınlara 2011-2013 döneminde verilen toplam 13.885 iznin 12.832'si ev hizmetleri için düzenlenmiştir. Benzer sonuçlar, Özbekistan, Türkmenistan ve Moldova için de geçerliken ülkemiz yabancı kadın istihdamı içinde yüksek paya sahip Rusya ve

Ukrayna'dan gelen kadınların ev hizmetleri içindeki payı oldukça düşüktür. Rusya uyruklu kadınlara verilen çalışma izinlerinin ev hizmetleri sektöründeki payı %1 iken Ukrayna uyruklu kadınlara verilen izin sayısının oranı ise %2,7'dir. Bunun sebebi, Rusya ve Ukrayna'dan gelen yabancı kadınların daha çok turizm sektöründe istihdam edilmesidir.

Tablo 17. Ev Hizmetleri Sektöründe Ön Plana Çıkan Ülkeler İle Türkiye'ye İlişkin Nüfus, Gelir ve İşgücü İstatistikleri

Yıl	Gösterge	Ülke				
		Türkiye	Gürcistan	Türkmenistan	Özbekistan	Moldova
2011	Kadın İşgücü*	7.990.309	1.119.008	867.086	5.019.480	604.509
	Kadın İşsizlik Oranı	%11,3	%13,1	0**	%1***	%5,6
	Kişi başına GSYİH	17.242 \$	5.417 \$	9.330 \$	3.257 \$	3.336 \$
2012	Kadın İşgücü	8.304.382	1.130.284	885.477	5.147.868	585.985
	Kadın İşsizlik Oranı	%10,8	%13,8	0**	%5***	%4,3
	Kişi başına GSYİH	18.348 \$	5.806 \$	10.411 \$	3.533 \$	3.368 \$

Kaynak: Dünya Bankası İşgücü İstatistikleri, <http://data.worldbank.org/indicator/>.

*Toplam işgücü içinde kadın işgücü miktarı hesaplamaları yapılırken kusurlar dikkate alınmamıştır.

**Ülkede resmi olarak işsizlik bulunmamaktadır. Türkmenistan hükümetinin tüm vatandaşlara iş garantisi vermesi bunun en önemli sebebidir. Ancak yapılan araştırmalarda işsizliğin %60 seviyesinde olduğu belirlenmiştir. (Birleşmiş Markalar Derneği, Türkmenistan Ülke Raporu, Mart 2012, <http://birlesmismarkalar.org.tr/images/UF/file/hedef-ulke-raporlari/Turkmenistan.pdf>, erişim tarihi: 16.12.2013)

***Özbekistan'a ilişkin kadın işsizlik verilerine ulaşılamamış olup tabloda ülkedeki toplam işsizlik rakamları kullanılmıştır.

(<http://eeca.unfpa.org/webdav/site/eeca/shared/documents/publications/Uzbekistan%20English.pdf>)

(http://www.tititudorancea.com/z/uzbekistan_report.htm)

Tablo 17’de yer alan verilere bakıldığında, ev hizmetleri alanında çalışma izni alan kadınların uyrukları arasında ilk sırada yer alan Gürcistan’ın kadın işgücü miktarına oranla kadın işsizlik oranının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca Gürcistan’ın kişi başına düşen GSYİH’sı Türkiye’nin %31,4’ü kadardır. Tabloda yer alan diğer ülkeler için de aynı durumun geçerli olduğu göz önüne alınırsa bu ülkelerden gelen kadınların daha çok ekonomik sebeplerle işgücü göçüne dâhil oldukları söylenebilmektedir. Ekonomik imkânlar başta olmak üzere coğrafi yakınlık ile Türkiye’nin bu ülkelerle yüksek ticari ve kültürel bağının da bu yabancı kadınların ülkemizi tercih etmelerinde etkili olduğu yorumu yapılabilmektedir.

Nüfus, gelir ve işgücü istatistiklerinin ortaya koyduğu sonuçların yanı sıra ülkemizde ev hizmetleri alanında Gürcistan’dan gelen kadınların birinci sırada yer almasında bu ülkeden gelenler için 90 süreyle uygulanan vize muafiyetinin büyük etkisi vardır. Ülkemize giriş yapan Gürcüler için 90 günlük sürenin, iş bulmak ve yasal prosedürü yerine getirmek için yeterli olduğu düşünülmektedir.

1.7.3. Eğitim Düzeyi

Ev hizmetleri alanında yabancı kadınlara verilen çalışma izinlerinin eğitim düzeyi itibariyle dağılımını gösteren Tablo 18’e göre, 2011-2013 dönemi içinde ev hizmetleri sektöründe çalışma izni alan yabancı uyruklu kadınların %73,1’i lise ve üstü eğitim düzeyine sahiptir.

Tablo 18. Ev Hizmetleri Sektöründe Yabancı Kadınlara Verilen İzinlerin Eğitim Düzeyi İtibariyle Yıllara Göre Dağılımı

Eğitim Düzeyi	İzin Onay Yılı*		
	2011	2012	2013
Okuryazar	14	470	790
İlkokul	10	412	613
Ortaokul	68	1371	2.533
Lise	265	4.044	7.394
Yüksekokul	42	700	1.000
Üniversite	47	1.474	2.041
Y. lisans ve üstü	1	15	27
Bilinmeyen**	-	1	2
Toplam	447	8.487	14.400

Kaynak: Çalışma İstatistikleri Bilgi Sistemi, <http://cibs.csgeb.gov.tr/RaporOlusturmaSihirbazi.aspx?kullanicisiz=1>.

*Yıllık veriler, 29.01.2014 tarihi itibariyle hazırlanmıştır.

**“Bilinmeyen” satırındaki veriler, eğitim düzeyi konusunda başvuru formu üzerinde işaretleme yapılmayan başvurulara aittir.

Ev hizmetleri gibi yüksek vasıf gerektirmeyen, kazancı düşük ve çalışma koşulları zor bir alan için istihdam edilen yabancı kadınların eğitim düzeyleri oldukça yüksektir. Lise ve üstü eğitime sahip 17.050 yabancı kadının 9.635’i (%56,5) Gürcistan, toplam 5.099’u (%29,9) ise Türkmenistan, Özbekistan, Ukrayna, Rusya veya Moldova uyrukludur. Ülkemizde eğitim düzeyi arttıkça kadınların işgücü piyasasına girişleri kolaylaşırken söz konusu ülkelerde yüksek eğitim düzeyine rağmen kadınların iş bulamamaları ve çok daha düşük imkânlarla ülkemizde çalışmayı kabul etmeleri, bu ülkelerde işsizliğin yüksekliği, kişi başına kazancın düşüklüğü ile açıklanabilmektedir.

1.7.4. Meslek Grubu

Tablo 19, ev hizmetleri sektöründe 2011-2013 döneminde verilen çalışma izinlerinin yapılan işlere göre dağılım sonuçlarını yansıtmaktadır.

Tablo 19. Ev Hizmetleri Sektöründe Yabancı Kadınlara Verilen İzinlerin Meslek Grupları İtibariyle Yıllara Göre Dağılımı

Meslek Grubu**	İzin Onay Yılı*		
	2011	2012	2013
Çocuk bakım hizmetleri veren elemanlar	111	582	1.155
Evlerde kişisel bakım hizmeti veren çalışanlar (tedavi hariç)	20	941	1.545
Evlerde çalışan temizlikçiler ve ev işleri yardımcıları	156	5.828	10.089
Büro, otel ve diğer işyerlerinde çalışan temizlikçiler ve yardımcıları	20	445	656
Diğer	140	691	955
Toplam	447	8.487	14.400

Kaynak: Çalışma İstatistikleri Bilgi Sistemi, <http://cibs.csgb.gov.tr/RaporOlusturmaSihirbazi.aspx?kullanicisiz=1>.

*Yıllık veriler, 29.01.2014 tarihi itibariyle hazırlanmıştır.

**Meslek grupları sütunu, ÇİBS'ten "Başvuru - Meslek Grubu - Birim Grup" göstergesi seçilerek oluşturulmuştur.

Tablo 19, 2011-2013 yılları arasında ev hizmetleri alanında izin verilen toplam 23.334 kadının %68,9'unun evlerde temizlikçi ve ev işleri yardımcısı olarak istihdam edilmiş ve/veya edilmekte olduğunu göstermektedir. Kaçak çalışanlara vize, ikamet ve çalışma izni alma konusunda kolaylıklar getirilen 2012 yılında, ev hizmetleri sektöründe yabancı kadınlara verilen 8.487 çalışma izninin %68,7'i ev içi temizlikçiler ve ev işleri yardımcılığı için düzenlenmiştir. 2011-2013 dönemi içinde ev, büro, otel ve işyeri temizliği için istihdam edilmiş/edilen yabancı kadın sayısının ev hizmetleri sektöründe çalışma izni verilen toplam yabancı kadın sayısına oranı %73,7 iken çocuk ve tedavi haricinde evde kişisel bakım amacıyla izin verilen yabancı kadınların oranı %18,7'dir. Bu durum, yabancı kadınların işyeri ya da ev içinde özellikle temizlik hizmetleri için tercih edildiklerini göstermektedir.

1.7.5. Yaş Aralığı

15 yaş ile 65 yaş üzeri arasında yaş aralığına göre sektörde çalışma izinlerinin ayrıntılı dağılımını gösteren tablo aşağıdadır.

Tablo 20. Ev Hizmetleri Sektöründe Yabancı Kadınlara Verilen İzinlerin Yaş Aralığı İtibariyle Yıllara Göre Dağılımı

Yaş Aralığı	İzin Onay Yılı*		
	2011	2012	2013
15-19	-	2	16
20-24	3	168	507
25-29	34	545	1.195
30-34	59	874	1.746
35-39	79	1.047	1.948
40-44	80	1.320	2.223
45-49	68	1.407	2.225
50-54	68	1.476	2.234
55-59	42	1.049	1.486
60-64	12	442	616
65+	1	147	181
Bilinmeyen**	1	10	23
Toplam	447	8.487	14.400

Kaynak: Çalışma İstatistikleri Bilgi Sistemi, <http://cibs.csgeb.gov.tr/RaporOlusturmaSihirbazi.aspx?kullanicisiz=1>.

*Yıllık veriler, 29.01.2014 tarihi itibariyle hazırlanmıştır.

**“Bilinmeyen” satırındaki veriler, yaş konusunda başvuru formu üzerinde işaretleme yapılmayan başvurulara aittir.

Tablo 20’ye göre, 2011-2013 döneminde ev hizmetleri alanında izin verilen toplam 23.334 yabancı kadının %16,2’si 50-54, %15,9’u 45-49, %15,5’i 40-44, %13,2’si ise 35-39 yaş aralığındadır. 35-54 yaş aralığındaki kadınlar bu sektörde izin verilen toplam yabancı kadınların %60,7’sini oluşturmaktadır. 2012 yılında verilen 8.487 iznin %61,9’u 35-54 yaş aralığında olup en fazla 50-54 yaş aralığındaki yabancı kadınlara izin verilmiştir. 2013 yılında da izin verilen 14.400 yabancı kadının %59,9’u 35-54 yaş aralığında olup bunların %25,9’u 50-54 yaş aralığındadır. Bu sektörde en az tercih

edilenler 15-19 yaş aralığındakiler ile 65 yaş üstü kadınlardır. Sonuç olarak, yabancı kadınların yaşı arttıkça ev hizmetleri istihdamında tercih edilebilirlikleri artmaktadır.

1.7.6. Çalışılan Bölge

Yabancı uyruklu kadınlara ev hizmetleri alanında istihdam için düzenlenen çalışma izni verilerinin bölgesel dağılımını gösteren Tablo 21'e göre, 2011-2013 döneminde ev hizmetleri alanında yabancı kadınlara verilen izinlerin %46,8'i İstanbul'da çalışma için düzenlenmiştir.

Tablo 21. Ev Hizmetleri Sektöründe Yabancı Kadınlara Verilen İzinlerin Çalışılan Bölge İtibariyle Yıllara Göre Dağılımı

Çalışılan Bölge**	İzin Onay Yılı*		
	2011	2012	2013
İstanbul (TR1)	295	3.376	7.250
Batı Marmara (TR2)	5	51	104
Ege (TR3)	10	757	1.118
Doğu Marmara (TR4)	11	443	628
Batı Anadolu (TR5)	103	2.637	3.485
Akdeniz (TR6)	15	453	802
Orta Anadolu (TR7)	2	30	58
Batı Karadeniz (TR8)	1	204	263
Doğu Karadeniz (TR9)	-	362	432
Kuzeydoğu Anadolu (TRA)	-	15	18
Ortadoğu Anadolu (TRB)	2	19	32
Güneydoğu Anadolu (TRC)	3	140	210
Toplam	447	8.487	14.410

Kaynak: Çalışma İstatistikleri Bilgi Sistemi, <http://cibs.csgb.gov.tr/RaporOlusturmaSihirbazi.aspx?kullanicisiz=1>.

*Yıllık veriler, 29.01.2014 tarihi itibarıyla hazırlanmıştır.

** Bölge ayrımında TÜİK'in İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS) kullanılmıştır.

2012 yılında İstanbul'da evlerde çalışacak yabancı kadınlara verilen izin sayısı 3.376 iken 2013 yılında bu sayı %117,8 oranında artış göstererek 7.253'e çıkmıştır. Bu artışın, 2012 yılında vize, ikamet ve çalışma izni konusunda getirilen kolaylıklar ile ev hizmetleri alanında izin alabilmek için ücretin brüt asgari ücret seviyesine çekilmesinden kaynakladığı düşünülmektedir. 2012 yılında yapılan kolaylaştırıcı düzenlemelerin kayıtlılığı artırma adına yaptığı fikrinden yola çıkılırsa ev hizmetleri alanında en yüksek kayıt dışılığın İstanbul'da yaşandığı söylenebilmektedir. 2012 yılı itibariyle Türkiye nüfusunun %18,3'ünün İstanbul'da yaşadığı⁷⁸ ve kadın işgücünün bölgesel dağılımında İstanbul'un ilk sırada olduğu⁷⁹ dikkate alındığında bu sonucun şaşırtıcı olmadığı değerlendirilmektedir.

2011-2013 yıllarını içeren dönemde yabancı kadınlara verilen çalışma izinleri açısından ev hizmetleri alanında bölgesel sıralamada Batı Anadolu ikinci, Ege üçüncü sıradadır. Söz konusu dönemde Batı Anadolu için düzenlenen 6.225 çalışma izninin 6.149'u (%98,8) Ankara'da, Ege için verilen toplam 1.885 çalışma izninin 1.645'i (%87,3) İzmir'de istihdam amacıyla verilmiştir.

Ev hizmetleri alanında en az yabancı kadın istihdamı, Kuzeydoğu Anadolu Bölgesinde (Erzurum, Erzincan, Bayburt, Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan) gerçekleşmiştir. Ayrıca 2010, 2011 ve 2012 yıllarında toplam ve kadın işgücü sayısı sıralamasında bu bölgenin son sırada⁸⁰ olması, bölgede toplam işgücü ve çalışan kadının azlığı sebebiyle ev işleri ile çocuk-yaşlı bakımına ilişkin sorumlulukların aile bireylerince üstlenildiği sonucunu doğrulamaktadır.

1.7.7. Aylık Veriler

Tablo 22, ev hizmetleri sektöründe çalışan yabancı kadınlar için düzenlenen çalışma izni verilerinin 2011-2013 dönemi aylık dağılım sonuçlarını göstermektedir.

⁷⁸ TÜİK; Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2012, Sayı:13425, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13425>, erişim tarihi: 28.01.2014.

⁷⁹ TÜİK; Hane Halkı İşgücü Anketi Bölgesel Sonuçları, Düzey 1, Kurumsal Olmayan Nüfusun Yıllar ve Cinsiyete göre İşgücü Durumu Tablosu, <http://www.tuik.gov.tr/PreTabloArama.do>, erişim tarihi: 28.01.2014.

⁸⁰ TÜİK; Hane Halkı İşgücü Anketi Bölgesel Sonuçları, Düzey 1, Kurumsal Olmayan Nüfusun Yıllar ve Cinsiyete göre İşgücü Durumu Tablosu, <http://www.tuik.gov.tr/PreTabloArama.do>, erişim tarihi: 16.02.2014.

Tablo 22. Ev Hizmetleri Alanında Yabancı Kadınlara Verilen Çalışma İzinlerinin Aylar İtibariyle Dağılımı

Ay	İzin Onay Yılı*		
	2011	2012	2013
Ocak	40	43	1.323
Şubat	38	141	783
Mart	47	347	1.133
Nisan	28	484	1.001
Mayıs	28	491	1.204
Haziran	39	573	1.139
Temmuz	30	622	1.344
Ağustos	40	810	1.033
Eylül	28	1.234	1.175
Ekim	33	764	956
Kasım	41	1489	1.664
Aralık	55	1489	1.645
Toplam	447	8.487	14.400

Kaynak: Çalışma İstatistikleri Bilgi Sistemi, <http://cibs.csgeb.gov.tr/RaporOlusturmaSihirbazi.aspx?kullanıcısiz=1>.

*Yıllık veriler, 29.01.2014 tarihi itibariyle hazırlanmıştır.

Buna göre, 28.05.2012 tarih ve 108807 sayılı İçişleri Bakanlığı Oluru ile uzun süre vize/ikamet ihlali yapan yabancılara vize ve ikamet alma konusunda sağlanan kolaylıklar ve geçerli ikamet izin belgeleri ile ÇSGB'ye başvuran kaçak yabancı çalışanlara kriterlere uygun olmaları doğrultusunda çalışma izni çıkartılması kararı doğrultusunda ev hizmetleri sektörü için yabancı kadınlara 2012 yılı içinde Mayıs ayı sonrası verilen izin sayısı (6.981), Mayıs ayı ve öncesi verilen izin sayısının (1.506) yaklaşık beş katıdır. Mayıs ayı sonrası düzenlenen izinlerin 6.889'u ilk başvuru sonucu verilmiş iken sadece 92 tanesi uzatma amaçlıdır. Bu veri, yapılan düzenlemelerin ev hizmetlerinde çalışan ama kayıtlı olmayan büyük bir kesimin kayıt altına alınmasına sağladığı katkıyı yansıtmaktadır.

Tablo 22 incelendiğinde, 2012 ve 2013'ün Kasım ve Aralık aylarında ev hizmetleri alanında yabancı kadınlara verilen izinlerin maksimum seviyeye ulaştığı görülmektedir. 2012 yılında verilen 8.487 izin içinde ilk başvuruların 8.316 adet olduğu ve bunların 2.940 tanesinin Kasım ve Aralık aylarında düzenlendiği; 2013 yılında ise Kasım ve Aralık aylarında düzenlenen 3.309 çalışma izninin 1.823'ünün uzatma amaçlı verildiği düşünülürse 2013 yılı dönemsel verilerinin ortaya çıkmasında 2012 ve öncesinde verilen izinlerin uzatma başvurularının etkili olduğu yorumu yapılabilmektedir.

1.8. Turizm Sektörü

1.8.1. Genel Bakış

Türkiye, 1980'li yıllarda turizm alanında başlattığı yatırım hamlelerini 2000'li yıllarda daha da artırarak dünya turizminde söz sahibi ülkeler arasına girmiştir. Ülkemiz gelen turist sayısı bakımından dünyada 2000 yılında yirminci, 2002 yılında on yedinci, 2009 yılında yedinci, 2011 yılında ise altıncı sıraya; turizm geliri bakımından ise 2000 yılında on dördüncü, 2002'de on ikinci, 2009 ve 2011 yıllarında ise dokuzuncu sıraya yükselmiştir⁸¹. 2012 yılı verilerine göre Türkiye, gelen turist sayısı bakımından dünya sıralamasında 2011'de olduğu gibi altıncı, turizm geliri bakımından ise on ikinci olmuştur⁸².

⁸¹ Kültür ve Turizm Bakanlığı; Türkiye'de Kültür ve Turizm Verileri 2002-2011 Kitapçığı, Turizm Verileri, 2012, <http://www.kultur.gov.tr/Eklenti/2140,turizmverileripdf.pdf?0>, s.2, erişim tarihi: 15.12.2013 .

⁸² Dünya Turizm Örgütü (UNWTO); Tourism Highlights 2013 Edition http://dtxqt4w60xqpw.cloudfront.net/sites/all/files/pdf/unwto_highlights13_en_lr_0.pdf, 18.12.2013.

Tablo 23. Türkiye'nin Yıllara Göre Turizm Geliri ve Ziyaretçi Sayısı

Yıl	Toplam		Yabancı	
	Turizm Geliri (Bin \$)	Ziyaretçi Sayısı	Turizm Geliri (Bin \$)	Ziyaretçi Sayısı
2003	13.854.866	16.302.053	10.141.116	13.701.419
2004	17.076.606	20.262.640	13.061.118	17.202.996
2005	20.322.112	24.124.501	15.725.813	20.522.621
2006	18.593.951	23.148.669	13.918.757	19.275.948
2007	20.942.500	27.214.988	15.936.347	23.017.081
2008	25.415.067	30.979.979	19.612.296	26.431.124
2009	25.064.482	32.006.149	19.063.702	27.347.977
2010	24.930.997	33.027.943	19.110.003	28.510.852
2011	28.115.692	36.151.328	22.222.454	31.324.528
2012	29.007.003	36.463.921	22.410.364	31.342.464

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, Turizm Gelir, Gider ve Ortalama Harcama İstatistikleri, Turizm Gelirlerinin Yıllara göre Dağılımı (2003-2013), <http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/TR,72942/turizm-gelir-gider-ve-ortalama-harcama.html>, erişim tarihi: 10.12.2013.

Tablo 23, 2003-2012 yılları arasında ülkemizin toplam turizm gelirinde %109,4, toplam ziyaretçi sayısında ise %123,7 oranında artış gerçekleştiğini ortaya koymaktadır. Bu artışların %90'dan fazlasının kaynağı yabancılardır. 2003 yılında toplam turizm geliri içinde yabancılardan sağlanan gelirin oranı %72,3 iken 2012 yılında bu oran %77,3'e yükselmiştir. Toplam yabancı ziyaretçi sayısının toplam ziyaretçi sayısına oranı da söz konusu dönemde %84'ten %86'ya çıkmıştır. Türk vatandaşlarının turizm geliri ve ziyaretçi sayısına katkısı, yabancılara oranla oldukça düşük kalmaktadır.

Tablo 24. Ülkemize Gelen Yabancı Ziyaretçilerin Milliyetlerinin Yıllara Göre Oransal Dağılımı

Milliyet	Yıl		
	2011	2012	2013*
Avrupa	%57,84	%57,36	%53,79
- Almanya	%15,34	%15,82	%14,44
- Diğer	%42,5	%41,54	%39,35
BDT ülkeleri	%21,29	%22,77	%24,66
- Rusya	%11,03	%11,33	%12,23
- Diğer	%10,26	%11,44	%12,43
Afrika	%1,42	%2,24	%2,31
Amerika	%0,58	%0,58	%0,70
Asya	%14,03	%12,08	%13,84
Diğer	%4,84	%4,97	%4,7

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, 2011 ve 2012 yılları ile 2013 yılı Aralık ayı Sınır Giriş Çıkış İstatistikleri, <http://www.ktyatirimisletmeler.gov.tr/TR,9854/sinir-giris-cikis-istatistikleri.html>, erişim tarihi: 10.12.2013.

*2013 yılı verileri Ocak-Aralık dönemini kapsamaktadır.

Tablo 24'e göre, ülkemize en çok ziyaretçi, sırasıyla Avrupa ve BDT Ülkeleri'nden gelmektedir. Avrupa ülkeleri içinde en yüksek pay Almanya'ya aitken BDT Ülkeleri içinde ilk sırayı Rusya almaktadır.

Turizm sektörü, ülkemizin yabancı ziyaretçi potansiyeli sebebiyle dil bilmenin bir avantaj olduğu, çalışma izni alabilmek için brüt asgari ücretin bir buçuk katından az olmamak kaydıyla ücretlerin belirlendiği ve dolayısıyla çalışma izni alan yabancı kadınların için kendi ülkelerine kıyasla daha iyi gelir elde ettikleri, sektörün rekabetçi özelliği nedeniyle turist çekebilmek açısından görseelliğin etkili olduğu bir sektör olması sebepleriyle hem yabancı kadınlarca tercih edilen hem de işverenlerin yabancı kadınları tercih ettiği bir sektördür. Sektörel inceleme ve değerlendirmeleri kolaylaştırması amacı ve yapılan işlerin yakınlığı sebebiyle lokanta ve eğlence sektörü ile seyahat

acentalarının, otellerde çalışan yabancıların yer aldığı turizm sektörü içine dâhil edilmesiyle ÇİBS'ten elde edilen veriler de sektörde istihdam edilen yabancılar içinde kadın yoğunluğu olduğunu ispatlamaktadır. 2011-2013 döneminde turizm sektöründe istihdam amacıyla toplam 26.769 izin belgesi verilmiş olup bunların %25,4'ü yabancı erkekler, %74,7'si ise yabancı kadınlar için düzenlenmiştir. Ev hizmetleri alanında olduğu gibi turizmde de yabancı istihdamı içinde en büyük pay kadınlarındır.

1.8.2. Uyrak

Ülkemizde 2011-2013 döneminde turizm sektöründeki yabancı kadın istihdamının uyuğa göre dağılımını gösteren Tablo 25'e göre, turizmde Avrupa ülkeleri içinde en büyük pay Almanya'nın, BDT ülkeleri içinde en büyük pay ise Ukrayna ve Rusya'nındır.

Tablo 25. Turizm Sektöründe Yabancı Kadınlara Verilen Çalışma İzinlerinin Uyuğa Göre Dağılımı

Uyrak	İzin Onay Yılı*		
	2011	2012	2013
Ukrayna	1.045	1.644	2.166
Rusya	1.262	1.471	1.416
Endonezya	549	664	992
Almanya	206	352	365
Kazakistan	186	249	318
Kırgızistan	90	237	365
Gürcistan	87	241	244
Diğer	1.324	1.933	2.595
Toplam	4.749	6.791	8.461

Kaynak: Çalışma İstatistikleri Bilgi Sistemi, <http://cibs.csqb.gov.tr/RaporOlusturmaSihirbazi.aspx?kullanicisiz=1>.

*Yıllık veriler, 29.01.2014 tarihi itibarıyla hazırlanmıştır.

Tablo 24 ve Tablo 25 verileri bir arada değerlendirildiğinde, ülkemizde turizm sektöründeki yabancı kadın istihdamı üzerinde ülkemize gelen yabancı ziyaretçilerin milliyetlerinin doğrudan etkili olduğu yorumu yapılabilmektedir.

Tablo 25’te Endonezya ve Almanya dışındaki ülkelerin BDT Ülkeleri oldukları göz önüne alındığında ev hizmetlerinde olduğu gibi turizm sektöründe de yabancı kadın istihdamı içindeki en büyük payın BDT ülkelerine ait olduğu söylenebilmektedir.

Turizm sektöründe son yıllarda ön plana çıkan spa merkezlerinde özellikle Güneydoğu Asya ülkelerinden gelen kadınlar, masöz olarak tercih edilmektedirler. Endonezyalı kadınların uyuşuğa göre çalışma izinleri dağılımı içinde üst sıralarda yer almasının sebebi budur. 2011-2013 dönemi içinde “fizyoterapi teknisyenleri ve yardımcıları” meslek grubunda yabancı kadınlar için düzenlenen toplam 2.266 çalışma izninin 1.626 adedi (%71,8) Endonezyalı, 468 adedi (%20,6) ise Taylandlı kadınlara verilmiştir. Bu meslek grubunun Endonezyalı kadınlara verilen 2.509 izin içinde payı %64,8’dir.

1.8.3. Eğitim Düzeyi

Turizm sektöründe çalışan yabancı kadınlar için düzenlenen izinlerin eğitim düzeyi itibariyle dağılımı Tablo 26’da yer almaktadır.

Tablo 26. Turizm Sektöründe Yabancı Kadınlara Verilen İzinlerin Eğitim Düzeyi İtibariyle Yıllara Göre Dağılımı

Eğitim Düzeyi	İzin Onay Yılı*		
	2011	2012	2013
Okuryazar	25	53	22
İlkokul	53	45	57
Ortaokul	309	417	536
Lise	2.129	3.073	3.763
Yüksekokul	694	981	1.286
Üniversite	1.446	2.140	2.709
Y. lisans ve üstü	84	82	87
Bilinmeyen**	9	-	1
Toplam	4.749	6.791	8.461

Kaynak: Çalışma İstatistikleri Bilgi Sistemi, <http://cibs.csqb.gov.tr/RaporOlusturmaSihirbazi.aspx?kullanıcısiz=1>.

*Yıllık veriler, 29.01.2014 tarihi itibariyle hazırlanmıştır.

**“Bilinmeyen” satırındaki veriler, eğitim düzeyi konusunda başvuru formu üzerinde işaretleme yapılmayan başvurulara aittir.

Tabloya göre, 2011-2013 döneminde ülkemizde turizm sektöründe istihdam edilmek üzere çalışma izni verilen yabancı uyruklu kadınların %92,4'ü lise ve üstü eğitim düzeyine sahiptir. Bu oran, ev hizmetleri sektöründe çalışma izni almış lise ve üstü eğitim seviyesine sahip yabancı kadınların oranından (%73,1) daha fazladır. Lise ve üstü eğitim düzeyine sahip kadınların %48,5'i lise mezunudur. Söz konusu dönem içindeki tüm yıllar için de turizm sektöründe istihdam edilen kadınlar içinde en fazla lise mezunları bulunmaktadır.

1.8.4. Meslek Grubu

Turizm alanında çalışan yabancı kadınlara verilen izin sayılarının yıllık dağılımını gösteren Tablo 27, turizm sektöründe yabancı uyruklu kadınların en çok animatör ve dansçı olarak istihdam edildiklerini göstermektedir.

Tablo 27. Turizm Sektöründe Yabancı Kadınlara Verilen İzinlerin Meslek Grupları İtibariyle Yıllara Göre Dağılımı

Meslek Grubu*	İzin Onay Yılı*		
	2011	2012	2013
Animatör	671	1.357	1.430
Bale Dansçısı	898	918	1.063
Dans sanatçısı	992	799	930
Masör	628	682	839
Akrobat	168	575	849
Resepsiyonist	249	404	465
Müşteri Hizmetleri Görevlisi	35	467	467
Halkla İlişkiler Elemanı	9	315	457
Diğer	1.099	1.274	1.961
Toplam	4.749	6.791	8.461

Kaynak: Çalışma İstatistikleri Bilgi Sistemi, <http://cibs.csgb.gov.tr/RaporOluşturmaSihirbazi.aspx?kullanicisiz=1>.

*Yıllık veriler, 29.01.2014 tarihi itibariyle hazırlanmıştır.

**Meslek grupları sütunu, ÇİBS'ten "Başvuru - Meslek Grubu -Altılı Kod" göstergesi seçilerek oluşturulmuştur.

2011-2013 dönemi içinde dansçı (dans sanatçısı ve bale dansçısı) olarak istihdam edilen yabancı uyruklu kadınların turizm sektöründe yabancı kadın istihdamı içindeki oranı %28 iken animatör olarak çalıştırılmak amacıyla çalışma izni alan yabancı uyruklu kadınların oranı ise %17,3'tür.

2011-2013 döneminde dansçı olarak çalışan 5.600 yabancı kadının 5.096'sı (%91) lise ve üstü eğitime sahiptir. Dansçı olarak çalışma izni verilen yabancı kadınların milliyetleri içinde ilk sıra Rusya'nındır (%33,7). Bu sonuç, ülkemizi ziyaret eden BDT ülkelerine mensup yabancılar içinde Rusların ilk sırada olması ve bale ve dans sanatı alanında Rusya'nın dünyada en gelişmiş ülkeler arasında ilk sıralarda yer alması sebepleriyle şaşırtıcı değildir.

Söz konusu dönemde animatör olarak istihdam edilmek amacıyla çalışma izni alan 3.458 yabancı kadının 3.274'ü (%94,7) lise ve üstü eğitime sahiptir. Animatör olarak çalışan yabancı uyruklu kadınlar içinde en fazla Ukrayna uyruklular (%36,3) bulunmaktadır.

2012 yılında Ukrayna'nın kadın işgücü (11.354.404) Türkiye'deki kadın işgücünden (8.192.000) %38,6 oranında fazla; işsiz kadın sayısı (726.675) Türkiye'den (883.000) azdır⁸³. Ukrayna'nın işgücü piyasası verileri ülkemizden nispeten daha olmakla birlikte Ukrayna ekonomisinde halkın fakirlik problemi önemli bir sorun olarak yerini korumaktadır. Ukrayna'da kişi başına GSYİH, 2012 yılında 7.298 Dolar olarak gerçekleşmiş olup bu miktar, Türkiye'deki kişi başına GSYİH'nin %39,8'ine tekabül etmektedir⁸⁴. Ülke genelinde fakirlik seviyesi tüm nüfus içerisinde %35'ler seviyesinde gerçekleşmiştir⁸⁵. Bu veriler, Ukraynalıların ekonomik imkânsızlıklar sebebiyle çalışmak için başka ülkelere yöneldiğini, 1991 yılında SSCB'nin dağılmasının ardından bağımsızlığını ilan eden Ukrayna'yı ilk tanıyan ülkeler arasında yer alan Türkiye'nin,

⁸³ Nüfus, İşgücü ve İşsizlik Göstergeleri, <http://data.worldbank.org/indicator>; TÜİK; Hane Halkı İşgücü Anketi Dönemsel Sonuçları, 2005 ve Sonrasına İlişkin Sonuçlar Kurumsal Olmayan Nüfusun İşgücü Durumu Tabloları, <http://www.tuik.gov.tr/PreTabloArama.do>, erişim tarihi: 19.12.2013.

⁸⁴ GDP Per Capita PPP (Current International \$), <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD/countries?display=default>, erişim tarihi: 10.12.2013.

⁸⁵ Birleşmiş Markalar Derneği; Ukrayna Ülke Raporu, Mart 2012, <http://birlesmismarkalar.org.tr/images/UF/file/hedef-ulke-raporlari/Ukrayna.pdf>, erişim tarihi: 20.12.2013.

ekonomik üstünlüğü ve ülkedeki bilinirliği sebebiyle Ukraynalılar için bir fırsat kapısı olduğunu göstermektedir.

1.8.5. Çalışılan Bölge

Aşağıda yer alan Tablo 28, turizm alanında yabancı kadınlara verilen çalışma izinlerinin bölgeler itibariyle ayrıştırılmış verilerini içermektedir.

Tablo 28. Turizm Sektöründe Yabancı Kadınlara Verilen İzinlerin Çalışılan Bölge İtibariyle Yıllara Göre Dağılımı

Çalışılan Bölge**	İzin Onay Yılı*		
	2011	2012	2013
İstanbul (TR1)	310	329	451
Batı Marmara (TR2)	21	13	15
Ege (TR3)	648	977	1.210
Doğu Marmara (TR4)	218	163	315
Batı Anadolu (TR5)	1.305	1.326	1.409
Akdeniz (TR6)	2.176	3.883	4.965
Orta Anadolu (TR7)	10	27	42
Batı Karadeniz (TR8)	44	52	22
Doğu Karadeniz (TR9)	-	4	6
Kuzeydoğu Anadolu (TRA)	-	3	3
Ortadoğu Anadolu (TRB)	2	4	6
Güneydoğu Anadolu (TRC)	15	10	17
Toplam	4.749	6.791	8.461

Kaynak: Çalışma İstatistikleri Bilgi Sistemi, <http://cibs.csgeb.gov.tr/RaporOlusturmaSihirbazi.aspx?kullanicisiz=1>.

*Yıllık veriler, 29.01.2014 tarihi itibariyle hazırlanmıştır.

** Bölge ayrımında TÜİK İBBS kullanılmıştır.

Tablo 28'e bakıldığında, coğrafi konumu ve iklimsel özellikleri sebebiyle ülkemizin turizm açısından en gelişmiş bölgesi olan Akdeniz'in çalışma izinleri sıralamasında ilk sırada yer aldığı görülmektedir. 2011-2013 döneminde bu bölge için yabancı kadınlara

verilen toplam 11.024 iznin 7.915'i (%71,8) işletme belgeli otellerde çalışılması amacıyla verilmiştir. Akdeniz Bölgesi için izin alan yabancı kadınların 10.914'ünün (%99) çalıştığı il Antalya'dır.

Bölgesel dağılımda ikinci sırayı Batı Anadolu almıştır. 2011-2013 döneminde verilen toplam 4.040 iznin (%99,7) Ankara'da, Ankara için verilen izinlerin 3.934'ü (%97,4) ise turizm işletme belgesi olan müstakil eğlence yerlerinde çalışılması amacıyla düzenlenmiştir. Ege Bölgesi, turizm sektöründe Batı Anadolu'dan sonra en çok yabancı kadın istihdam edilen üçüncü bölgedir. 2011-2013 döneminde turizm sektöründe yabancı kadınlar için düzenlenen 2.835 iznin 1.507'si (%56,2) Muğla'da çalışması amacıyla verilmiştir. İklimsel özellikleri ve yeryüzü şekilleri itibariyle turizme elverişli olmayan Ortadoğu ve Kuzeydoğu Anadolu ile Doğu Karadeniz Bölgeleri ise, yabancı kadın istihdamı sıralamasında son sıraları paylaşmaktadırlar.

1.8.6. Yaş Aralığı

Turizm sektöründe yabancı kadınlara verilen çalışma izinlerinin yaş aralığı itibariyle dağılımını gösteren Tablo 29'a göre, 2011-2013 döneminde yıllar itibariyle en çok 25-29 yaş aralığındaki yabancı uyruklu kadınlara (7.406 izin) çalışma izni verilmiştir.

Tablo 29. Turizm Sektöründe Yabancı Kadınlara Verilen İzinlerin Yaş Aralığı İtibariyle Yıllara Göre Dağılımı

Yaş Aralığı	İzin Onay Yılı*		
	2011	2012	2013
15-19	9	25	78
20-24	829	1.846	2.781
25-29	1.912	2.558	2.936
30-34	1.066	1.276	1.406
35-39	492	545	638
40-44	258	271	335
45-49	87	126	143
50-54	52	85	82
55-59	22	33	38
60-64	10	11	10
65+	4	6	5
Bilinmeyen**	8	9	9
Toplam	4.749	6.791	8.461

Kaynak: Çalışma İstatistikleri Bilgi Sistemi, <http://cibs.csgb.gov.tr/RaporOlusturmaSihirbazi.aspx?kullanicisiz=1>.

*Yıllık veriler, 29.01.2014 tarihi itibariyle hazırlanmıştır.

**“Bilinmeyen” satırındaki veriler, yaş konusunda başvuru formu üzerinde işaretleme yapılmayan başvurulara aittir.

Söz konusu dönemde sektörde kadınlara verilen toplam izin sayısının %37’sini 25-29 yaş aralığındaki yabancı kadınlara verilen izinler oluşturmaktadır. 35 yaşından sonra izin sayılarında azalma yaşanmaktadır. Bu durum, sektörel özellikler sebebiyle genç olmanın istihdamda tercih sebebi olduğunu göstermektedir.

1.8.7. Aylık Veriler

Tablo 30, turizm sektöründe yasal olarak istihdam edilen yabancı kadınların 2011-2013 dönemi aylık verilerini göstermektedir.

Tablo 30. Turizm Sektöründe Yabancı Kadınlara Verilen Çalışma İzinlerinin Aylar İtibariyle Dağılımı

Ay	İzin Onay Yılı*		
	2011	2012	2013
Ocak	266	282	364
Şubat	363	310	460
Mart	479	688	811
Nisan	748	810	964
Mayıs	544	1.250	1.257
Haziran	609	926	1.276
Temmuz	364	798	1.190
Ağustos	289	532	646
Eylül	243	339	382
Ekim	246	223	325
Kasım	312	319	343
Aralık	286	314	443
Toplam	4.749	6.791	8.461

Kaynak: Çalışma İstatistikleri Bilgi Sistemi, <http://cibs.csgb.gov.tr/RaporOlusturmaSihirbazi.aspx?kullanıcısiz=1>.

*Yıllık veriler, 29.01.2014 tarihi itibariyle hazırlanmıştır.

Tablo 30'a göre, Mart-Nisan-Mayıs aylarında bu alanda düzenlenen çalışma izinlerinin maksimum, Eylül-Ekim aylarında ise minimum seviyeye ulaştığı görülmektedir. Söz konusu dönemde ilkbaharda düzenlenen izinlerin sektördeki toplam izin sayısına oranı %37,7'dir. Bu durum, sektörde istihdam edilmek istenen yabancılar için ülkemiz turizm sezonunun başladığı yaz aylarından önce izinlerin alınması ve sezonun kapandığı aylarda yabancı istihdamının azalmasıyla ilgilidir.

1.9. Tekstil Sektörü

1.9.1. Genel Bakış

Tekstil sektörü, ülkemizin geleneksel sanayi kollarından biridir. Hazır giyim sektörü ile bir bütün olarak verdikleri dış ticaret fazlasıyla ihracatta ülkemizin mihenk taşlarından birini oluşturmaktadırlar⁸⁶..

Türkiye, Uluslararası Ticaret Merkezi (ITC) verilerine göre, 2011 yılında dünya tekstil ihracatında %3,7'lik pay ile sekizinci, hazır giyim ihracatında %3,4'lük pay ile yedinci büyük ihracatçı konumundadır⁸⁷.

Avrupa'ya bakıldığında ise Türkiye, kıtanın en büyük tekstil üreticisidir⁸⁸. 2013 yılı son çeyreği itibariyle Avrupa ülkelerinden sonra Türkiye'nin ikinci büyük tekstil pazarı Eski Doğu Bloğu ülkelerinden oluşan BDT ülkeleridir⁸⁹.

Tekstil sektörünün, ülkemize ekonomik katkısına ek olarak oluşturduğu istihdam ile işsizliğin azalmasına ve toplumun refahına da çok ciddi düzeyde katkıları mevcuttur

2012 yılı SGK kayıtlarına göre 11.939.620 sigortalı çalışan arasında 430.213 kişi tekstil imalatında, 454.754 kişi giyim eşyaları imalatında istihdam edilmektedir⁹⁰. Buna karşılık tekstil ve hazır giyim sektörlerinde kayıt dışılık dikkate alındığında bu alanlarda çalışanlarının sayılarının milyonlara ulaştığı düşünülmektedir. Sektörlerin emek yoğun

⁸⁶ Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Sanayi Genel Müdürlüğü; Sektörel Raporlar ve Analizler Serisi, "Tekstil, Hazır Giyim, Deri ve Deri Ürünleri Sektörleri Raporu", 2013, Dönem:1, Ankara, <http://www.sanayi.gov.tr/Files/Documents/tekstil-sektor-raporu-201-16042013165231.pdf>, s.14, erişim tarihi: 24.12.2013.

⁸⁷ Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Sanayi Genel Müdürlüğü, a.g.r., s.7, erişim tarihi: 26.12.2013.

⁸⁸ Uludağ Tekstil İhracatçıları Birliği; <http://www.uib.org.tr/tr/birliklerimiz-uludag-tekstil-ihracatcileri-birligi-utib.html>, erişim tarihi: 22.01.2014.

⁸⁹ İTKİB Genel Sekreterliği; Tekstil ve Hammaddeleri Sektörü Aralık 2013 Aylık İhracat Bilgi Notu, Ocak 2014, http://www.itkib.org.tr/ihracat/disticaretbilgileri/raporlar/dosyalar/2013/12_tekstil_bilgi_notu_aralik_2013.pdf, erişim tarihi: 23.01.2014.

⁹⁰ SGK; İstatistik Yıllığı 2012, İşyeri ve Sigortalılara ait İstatistikler, Tablo 1.14-Zorunlu Sigortalı Sayılarının Faaliyet Gruplarına ve İşyeri Büyüklüğüne Göre Dağılımı, http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/tr/kurumsal/istatistikler/sgk_istatistik_yilliklari/, erişim tarihi: 23.01.2014.

yapısı ve küresel düzeyde işçilik maliyetlerinde yaşanan yoğun rekabet kayıt dışı istihdamın önünü açmaktadır⁹¹.

Rekabet gücü yüksek bir sektör olan tekstilde, maliyet hesaplarında önemli bir paya sahip olan işçilik ücretlerinin azaltılmaya çalışılması, ucuz iş gücüne olan talebi artırmaktadır. Ülkemizde genel olarak tüm sektörlerde kadınlara verilen ücretlerin erkeklerden ve ortalamadan düşük olması tekstil sektöründe de kadınların yoğun olarak tercih edilmesine sebep olmaktadır⁹². Ucuz işgücünün yanı sıra özellikle imalatta kadınların tercih edilme sebeplerinden bir diğeri de özen ve yetenek gerektiren el işlerinde daha başarılı olmalarıdır.

ÇİBS içinde tekstil sektörü, tekstil, iplik, dokuma ve deri sektörlerinin toplamını ifade etmektedir. ÇİBS verilerine göre, 2011-2013 döneminde tekstil sektöründe istihdam edilmek üzere toplam 4.314 yabancıya çalışma izni verilmiştir. Bu kişilerin 2.213'ü (%51,3) kadındır. Yıllar itibariyle bakıldığında sektörde yabancı istihdamı içinde kadınların payı 2011 yılında %55,4, 2012 yılında %50,6, 2013 yılında ise %50,3 olarak gerçekleşmiştir. Sonuç olarak, tekstil sektöründe yabancı istihdamının yarısını kadınlar oluşturmaktadır.

1.9.2. Uyrak

Tekstil sektöründe yabancı kadınlara verilen çalışma izinlerinin uyurğa göre dağılım sonuçlarını yansıtan Tablo 31, yabancı kadın istihdamında ev hizmetleri sektöründe olduğu gibi tekstil sektöründe de BDT ülkelerinin ön plana çıktığını göstermektedir.

⁹¹ Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Sanayi Genel Müdürlüğü, a.g.r., s.9, erişim tarihi: 26.12.2013.

⁹² SGK; İstatistik Yıllığı 2010, İşyeri ve Sigortalılara ait İstatistikler, Tablo 1.17-İşyeri, Zorunlu Sigortalı Sayıları ve Prime Esas Ortalama Günlük Kazançların Faaliyet Gruplarına Göre Dağılımı, http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/tr/kurumsal/istatistikler/sgk_istatistik_yilliklari/, erişim tarihi: 23.01.2014.

Tablo 31. Tekstil Sektöründe Yabancı Kadınlara Verilen Çalışma İzinlerinin Uyuğa Göre Dağılımı

Uyruk	İzin Onay Yılı*		
	2011	2012	2013
Gürcistan	14	42	48
Kazakistan	14	41	87
Kırgızistan	14	34	62
Moldova	118	165	234
Özbekistan	11	27	55
Rusya	38	57	99
Türkmenistan	14	60	86
Ukrayna	59	97	168
Diğer	130	201	238
Toplam	412	724	1.077

Kaynak: Çalışma İstatistikleri Bilgi Sistemi, <http://cibs.csgb.gov.tr/RaporOlusturmaSihirbazi.aspx?kullanicisiz=1>.

*Yıllık veriler, 29.01.2014 tarihi itibarıyla hazırlanmıştır.

Tabloda yer alan sekiz BDT ülkesinin 2011-2013 döneminde tekstil sektöründe toplam yabancı kadın istihdamı içindeki payı %74,3'tür. 2011 yılında %68,4 olan bu pay, artış eğilimi göstererek 2013 yılında %77,9'a ulaşmıştır.

2011-2013 döneminde tekstil sektöründe çalışma izinleri en çok Moldova uyruklu kadınlar için düzenlenmiştir. Söz konusu dönemde yabancı kadınlar için düzenlenen toplam 2.213 iznin %23,4'ü Moldovalı kadınlara verilmiştir. İkinci sırayı ise Ukrayna almaktadır. Ukraynalı kadınlara verilen çalışma izinlerinin tekstil sektöründe yabancı kadınlar için düzenlenen çalışma izinleri içindeki payı %14,6'dır.

Tekstil sektöründe yabancı kadın istihdamı içinde BDT ülkelerinin büyük paya sahip olmasında ev hizmetleri sektöründe olduğu gibi bu ülkelerdeki ekonomik imkânsızlıkların, ülkemizle aralarındaki coğrafi ve kültürel yakınlığın ve ülkemizin bazı BDT ülkelerine uyguladığı vize rejimindeki kolaylıkların etkili olduğu düşünülmektedir.

1.9.3. Eğitim Düzeyi

Tekstil alanında çalışma izni alan yabancı uyruklu kadınların eğitim düzeyi verilerinin yer aldığı Tablo 32'ye göre, bu sektörde de ev hizmetleri ve turizm de olduğu gibi yasal çalışan yabancı kadınlar yüksek eğitim düzeyine sahiptirler.

Tablo 32. Tekstil Sektöründe Yabancı Kadınlara Verilen İzinlerin Eğitim Düzeyi İtibariyle Yıllara Göre Dağılımı

Eğitim Düzeyi	İzin Onay Yılı*		
	2011	2012	2013
Okuryazar	1	1	9
İlkokul	6	5	8
Ortaokul	46	113	174
Lise	173	278	439
Yüksekokul	49	68	117
Üniversite	128	242	310
Y. lisans ve üstü	8	17	20
Bilinmeyen**	1	-	-
Toplam	412	724	1.077

Kaynak: Çalışma İstatistikleri Bilgi Sistemi, <http://cibs.csgb.gov.tr/RaporOlusturmaSihirbazi.aspx?kullanicisiz=1>.

*Yıllık veriler, 29.01.2014 tarihi itibariyle hazırlanmıştır.

**“Bilinmeyen” satırındaki veriler, eğitim düzeyi konusunda başvuru formu üzerinde işaretleme yapılmayan başvurulara aittir.

Tekstil sektöründe yabancı kadınlara verilen çalışma izinlerinin eğitim düzeyi itibariyle dağılımını gösteren Tablo 32 incelendiğinde, 2011-2013 döneminde tekstil sektöründe çalışmak üzere izin alan yabancı kadınların %83,6'sının lise ve üstü eğitim düzeyine sahip olduğu görülmektedir.

Tekstil sektöründe en çok lise mezunu yabancı kadınlar çalışma izni başvurusunda bulunarak izin almışlardır. 2011-2013 döneminde lise mezunu yabancı kadınların, tekstil sektöründe istihdam edilmek amacıyla izin alan toplam 2.213 kadın içindeki payı %40,2'dir. İkinci sırayı üniversite mezunu kadınlar alırken bunların toplam içindeki payı ise %30,7'dir. 2011'den 2012 yılına geçişte %89,1'lik oranla en çok üniversite,

2012'den 2013 yılına geçişte ise %72,1'lik oranla en çok yüksek okul mezunlarının sayısında artış görülmüştür.

1.9.4. Meslek Grubu

Tekstil sektöründe istihdam için izin verilen yabancı kadınların sektörde yaptıkları işlerin anlaşılmasını sağlayan meslek gruplarına göre dağılım sonuçları, Tablo 33 aracılığıyla gösterilmektedir.

Tablo 33. Tekstil Sektöründe Yabancı Kadınlara Verilen İzinlerin Meslek Grupları İtibariyle Yıllara Göre Dağılımı

Meslek Grubu**	İzin Onay Yılı*		
	2011	2012	2013
Satış Elemanı (Toptan)	34	211	303
Satış Elemanı (Perakende)	4	37	130
Giyim ve Giyim Aksesuarları Satış Elemanı	80	112	125
Satış Elemanı (Tanıtım)	86	60	116
Müşteri Temsilcisi	35	53	41
Dış Ticaret/İhracat-İthalat Meslek Elemanı	26	29	41
Diğer	147	222	321
Toplam	412	724	1.077

Kaynak: Çalışma İstatistikleri Bilgi Sistemi, <http://cibs.csgeb.gov.tr/RaporOlusturmaSihirbazi.aspx?kullanicisiz=1>.

*Yıllık veriler, 29.01.2014 tarihi itibariyle hazırlanmıştır.

**Meslek grupları sütunu, ÇİBS'ten "Başvuru - Meslek Grubu -Altılı Kod" göstergesi seçilerek oluşturulmuştur.

Tablo 33'te yer alan 2011-2013 dönemi verilerine göre, yabancı kadınlar tekstil sektöründe daha çok satış ve müşteri ilişkileri alanlarında istihdam edilmektedirler. Tekstilde çeşitli amaçlarla satış elemanı olarak çalışma izni almış yabancı kadınların oranı %58,6'dır. Bu durum, sektöre özgü teknik işlerde ve imalatta yerli personelin daha çok tercih edildiğini göstermektedir. Tekstilde ülkemizin dünyada önemli bir paya sahip

olmasının sektörde satış, tanıtım, müşterilerle ilişkiler konularında yabancıların tercih edilmesine yol açtığı yorumu yapılabilmektedir.

1.9.5. Çalışılan Bölge

2011-2013 dönemi içinde tekstil sektöründe yabancı kadınların çalıştıkları yerleri gösteren Tablo 34 incelendiğinde, İstanbul'un %70,6'lık payla ilk sırada, Akdeniz Bölgesi'nin ise %23,8'lik payla ikinci sırada yer aldığı görülmektedir.

Tablo 34. Tekstil Sektöründe Yabancı Kadınlara Verilen İzinlerin Çalışılan Bölge İtibariyle Yıllara Göre Dağılımı

Çalışılan Bölge**	İzin Onay Yılı*		
	2011	2012	2013*
İstanbul (TR1)	347	526	690
Batı Marmara (TR2)	4	7	6
Ege (TR3)	3	6	12
Doğu Marmara (TR4)	11	15	26
Batı Anadolu (TR5)	1	-	5
Akdeniz (TR6)	38	163	325
- Antalya	37	161	325
- Diğer	1	2	-
Batı Karadeniz (TR8)	-	-	1
Ortadoğu Anadolu (TRB)	1	-	-
Güneydoğu Anadolu (TRC)	7	7	12
Toplam	412	724	1.077

Kaynak: Çalışma İstatistikleri Bilgi Sistemi,

<http://cibs.csgb.gov.tr/RaporOlusturmaSihirbazi.aspx?kullanicisiz=1>.

*Yıllık veriler, 29.01.2014 tarihi itibariyle hazırlanmıştır.

** Bölge ayırımında TÜİK İBBS kullanılmıştır.

Tekstil sektöründe Akdeniz Bölgesi'nde istihdam için yabancı kadınlara düzenlenen çalışma izinlerinin %99,4'ü Antalya'da çalışmak içindir. Sektörde yabancı kadın

istihdamında İstanbul ve Antalya dışında kalan yerlerin toplam payı ancak %6,3'tür. Tekstilde yabancı kadın istihdamının neredeyse hiç gerçekleşmediği bölgeler ise Batı Karadeniz ve Ortadoğu Anadolu'dur.

1.9.6. Yaş Aralığı

Tekstil sektöründe yabancı kadınlara verilen çalışma izinlerinin yaş aralığı itibariyle dağılımını gösteren Tablo 35'e göre, tekstil sektöründe istihdam edilmek amacıyla çalışma izni verilen yabancı kadınların %57,2'si 35 yaş altıdır.

Tablo 35. Turizm Sektöründe Yabancı Kadınlara Verilen İzinlerin Yaş Aralığı İtibariyle Yıllara Göre Dağılımı

Yaş Aralığı	İzin Onay Yılı*		
	2011	2012	2013
15-19	-	-	3
20-24	8	41	85
25-29	100	188	295
30-34	110	185	251
35-39	79	121	181
40-44	50	81	114
45-49	34	54	84
50-54	20	31	36
55-59	6	15	17
60-64	4	7	9
65+	-	-	1
Bilinmeyen**	1	1	1
Toplam	412	724	1.077

Kaynak: Çalışma İstatistikleri Bilgi Sistemi, <http://cibs.csgb.gov.tr/RaporOlusturmaSihirbazi.aspx?kullanicisiz=1>.

*Yıllık veriler, 29.01.2014 tarihi itibariyle hazırlanmıştır.

**"Bilinmeyen" satırındaki veriler, yaş konusunda başvuru formu üzerinde işaretleme yapılmayan başvurulara aittir.

Bunların %46'sı 25-29, %43,1'i ise 30-34 yaş aralığındadır. 35 yaşından sonra, yabancı kadınların tekstil sektöründe yasal yollardan istihdam edilme oranları gittikçe azalmakta

olup 50 yaş üstü yabancı kadınlara verilen çalışma izinlerinin sektörde yabancı kadınlara verilen izin sayısına oranı %6,6'dır.

Sektörde yabancı kadınların daha çok görsellik, ikna kabiliyeti ve dinamizm gerektiren satış ve müşteri ilişkileri alanlarında istihdam edildikleri düşünüldüğünde yabancı kadın istihdamı açısından genç olmanın tekstil sektöründe tercih sebebi olduğu söylenebilmektedir.

1.9.7. Aylık Veriler

Yabancı kadınlara tekstil sektöründe istihdam için düzenlenen çalışma izinlerinin aylık verilerini içeren Tablo 36 aşağıda yer almaktadır.

Tablo 36. Tekstil Sektöründe Yabancı Kadınlara Verilen Çalışma İzinlerinin Aylar İtibariyle Dağılımı

Ay	İzin Onay Yılı*		
	2011	2012	2013
Ocak	31	52	83
Şubat	36	35	59
Mart	42	46	91
Nisan	37	43	59
Mayıs	41	44	124
Haziran	34	91	155
Temmuz	29	94	145
Ağustos	32	71	78
Eylül	22	54	79
Ekim	28	51	38
Kasım	29	80	88
Aralık	51	63	78
Toplam	412	724	1.077

Kaynak: Çalışma İstatistikleri Bilgi Sistemi,
<http://cibs.csgb.gov.tr/RaporOlusturmaSihirbazi.aspx?kullanicisiz=1>.
*Yıllık veriler, 29.01.2014 tarihi itibariyle hazırlanmıştır.

Tablo 36'ya göre, tekstil sektöründe 2011 yılında en çok ilkbaharda (%29,1), 2012 ve 2013 yıllarında ise en çok yaz aylarında (2012 yılında %35,4 ve 2013 yılında %35,1) yabancı kadınlara çalışma izni düzenlenmiştir. Aylık istatistikler, özellikle turizm sezonunun açıldığı döneme denk gelen aylarda sektörde yabancı kadın istihdamının arttığını göstermektedir. Sektörde yapılan iş bakımından satış ve müşteri ilişkilerinin ön plana çıktığı tespitinden yola çıkılırsa, tekstil ürünlerinin ülkemizi ziyaret eden yabancı turistlere yönelik tanıtım, satış ve pazarlanması faaliyetleri amacıyla yabancı kadınların sektörde tercih edildiği yorumu yapılabilmektedir.

SONUÇ

1990'lı yıllarda yaşanan siyasi, ekonomik ve sosyal gelişmeler, göçmen ve siyasi mültecilerin sayısında önemli artışları beraberinde getirmiştir. Söz konusu gelişmeler, Türkiye'yi de yoğun olarak etkilemiş ve 1990'lı yıllardan itibaren ülkemiz, en başta komşularından olmak üzere ciddi sayılabilen bir oranda göçmen işçi almaya başlamıştır.

Son yıllarda hızla büyüyen ekonomisi, dünyadaki önem ve bilinirliğinin artması, coğrafi konumu, belli ülkelere uyguladığı vize kolaylıkları ile yabancıların çalışma izinleri kapsamında yapılan kolaylaştırıcı çalışmalar, ülkemizi yoğun emek göçü veren konumdan çıkararak, göç verme işlevine devam etmekle birlikte göç alan ve transit geçişe elverişli bir ülke haline gelmiştir.

Göç hareketleri, cinsiyet temelinde bakıldığında özellikle kadınları kapsayan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. BM'nin 2013 yılı Uluslararası Göçmen Stoku Eğilimleri Raporu'na göre, 2013 yılı itibariyle ülkemizde toplam nüfus içinde kadın göçmen oranı %48,6'dır. Bu durum, ülkemize yönelen göç stoku içinde kadınların neredeyse yarı yarıya bir paya sahip olduğunu göstermektedir.

İşgücü piyasasında yasa dışı yollarla yer alanlar, kaçak işçi kapsamındadır ve kaçak yabancı çalışanların sayılarına ilişkin net veriler tespit edilememektedir. 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkındaki Kanun, ÇSGB iş müfettişleri, SGK müfettişleri ile genel ve özel bütçeli idarelerin teftiş ve denetim elemanlarına yabancı çalışan ve çalıştıranların kanuni yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğini denetleme yetkisi vermiştir. Bu kapsamda yapılan denetimler sonucunda kaçak çalışmaya ilişkin bir fikir edinilebilmektedir.

Kaçak yabancı işçi çalıştıran işveren ve kaçak çalışan yabancı uyruklu kişilere kesilen cezaların toplamı azımsanmayacak kadar yüksektir. Buna rağmen, kesilen ceza miktarında 2010'dan bu yana yaşanan artış, idari para cezalarının kaçak işçi olma ya da bulundurmaya önlemek için yeterince caydırıcı nitelikte olmadığını göstermektedir. Ceza kesilen yabancı çalışanlara ilişkin cinsiyet temelli herhangi bir veri de bulunmamaktadır.

Yabancı kaçak işçi çalıştırmanın önlenmesi için tekrarını beklemeden işyerine süreli kapama gibi daha ağır yaptırımlar getirilmesi ya da kayıtlılığı özendirici devlet teşviklerin geliştirilmesinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir. Ayrıca denetleme yetkisine sahip kurumlarca tutulan kaçak yabancı işçiliğe dair istatistiklerin kadın-erkek olarak sınıflandırılması, yasa dışı yollardan işgücü piyasasına giriş yapmış yabancı kadınların tespit edilmesi için faydalı olacaktır.

İşgücü piyasalarında yasal olarak yer alan yabancılar, ÇSGB tarafından çalışma izni alarak istihdama katılan kişilerdir. Çalışma izinlerine ilişkin başvuruların, 2010 yılı Ağustos ayı itibariyle sadece internette yer alan başvuru sisteminden yapılması ve ÇSGB tarafından Bakanlık bünyesinde yapılan işlemlere ilişkin istatistiklerin izlendiği Çalışma İstatistikleri Bilgi Sisteminin oluşturulması, yabancı istihdamına ilişkin ülke genelini ve pek çok farklı unsura göre yapılmış sınıflamayı kapsayan ayrıntılı ve sağlıklı sayısal veriler elde edilmesini sağlamıştır.

Yabancı uyruklu kadınların yasal istihdamını esas alan bu tez çalışmasında incelenen ÇİBS verilerine göre, yasal olarak çalışma hayatımızda yer alan yabancıların %59'unu kadınlar oluşturmaktadır. Bu yabancı kadınların %41,5'i ev hizmetleri, %36,3'ü turizm ve %3,9'u tekstilde istihdam edilmekte olup söz konusu çalışma alanları, sektörel sıralamada ilk üçte yer almaktadır.

Ev hizmetleri sektörüne ilişkin istatistikler bir arada değerlendirildiğinde, ülkemizde nüfus ve ekonomik durum bakımından büyük bölge ve illerde özellikle ev işleri ve çocuk bakımı alanında, eğitim düzeyi lise ve üstü olan, ülkelerindeki işsizlik ve ekonomik sıkıntılar sebebiyle çoğunlukla BDT ülkelerinden gelen 35 yaş üzeri kadınların tercih edildikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum, büyük illerimizde ev içi işler ve çocuk bakımının artık anne/kadın işi olmaktan çıktığı, maddi durumu iyi olan ailelerin eve ve çocuğa ilişkin yükümlülüklerini geleneksel tarzda gerçekleştirme fikrinden uzaklaştıkları, bu işler için de özellikle yatılı kalma konusunda sıkıntı yaratmayan eğitilmiş yabancı kadınları tercih ettikleri şeklinde yorumlanmaktadır. Ev içi hizmetlerde istihdam edilmek üzere özellikle 35 yaş üzeri yabancı kadınları tercih edilmeleri, ev işleri, çocuk bakımı konularında tecrübeye verilen önemi göstermektedir.

Turizm sektöründe yabancı kadın istihdamı verileri, 2011-2013 döneminde ülkemizde bu alanda istihdam edilmek üzere çalışma izni verilen yabancı uyruklu kadınların tamamına yakınının lise ve üstü eğitim düzeyine sahip olduğunu, yoğun olarak dansçı ve animatör gibi beceri gerektiren ama bilgi gerektirmeyen işlerde çalıştıklarını, sektörel özellikler sebebiyle genç olmanın istihdamda tercih sebebi olduğunu, bu sektörde de yabancı kadın istihdamı içindeki en büyük payın BDT ülkelerine ait olduğunu göstermiştir.

Tekstil sektöründe de turizm sektörüne benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır. Tekstilde yerli kadın işgücü yoğun olarak imalat alanında çalışıyor iken, yabancı kadın işgücünün daha çok tanıtım, pazarlama, satış ve müşteri ilişkileri alanında istihdam edildiği, bu sebeple görselliğin ve genç olmanın bir avantaj olduğu ve 35 yaşından sonra yabancı kadınların istihdamda tercih edilme olasılıklarının azaldığı, eğitim düzeyi itibarıyla bakıldığında diğer iki sektörle benzer şekilde yabancı kadınların çoğunluğunun lise ve üstü eğitim düzeyine sahip olduğu ve en çok BDT ülkelerinden gelenlerin istihdam edildiği görülmüştür.

Yabancı kadın istihdamının yoğun olarak gerçekleştiği sektörlerde yapılan işler ve çalışma koşulları, Türk kültür, gelenek ve görenekleri, aile ve düşünce yapısı itibarıyla yerli kadın işgücü tarafından tercih edilmemektedir. Bu alanlarda yabancı istihdamını yerli istihdam ile ikame etmek söz konusu değildir. Bu sebeple, var olan ve olmaya devam edecek olan bu istihdam türünün kayıtlı hale getirilmesi ve yasal olarak sürdürülmesinin sağlanması önemlidir.

Ülkemizde kadın istihdamının artırılması amacıyla son yıllarda daha da büyük bir önem kazanarak yürütülen çalışmalar, kadınların çalışma hayatına katılmasıyla çocuk ve yaşlı bakımı ve ev içi işleri kapsayan ev hizmetleri sektörünün istihdam yaratma özelliğinin artarak devam edeceğine dair bir işarettir. Bu sebeple sektörde ihtiyaç duyulan nitelikler (yatılı kalma, dil bilme vb.) itibarıyla özellikle yabancı kadınların çalıştırıldığı bu sektörün yatkın olduğu kayıt dışılığın azaltılması, çalışma koşulları konusunda karşılaşılan sorunların çözümlenmesi, çalışanların korunması ve çalışan-işveren diyalogunun güçlendirilmesi önem taşımaktadır.

2011 yılının Haziran ayında düzenlenen Uluslararası Çalışma Konferansı'nın yüzüncü toplantısında, ev işçilerine insana yakışır iş olanaklarının sağlanması ve çalışma haklarının korunması için kabul edilen 189 sayılı Ev İşçileri Sözleşmesi ve 201 sayılı Tavsiye Kararı, henüz Türkiye tarafından onaylanmamıştır. Sayıları gün geçtikçe artan ev işçilerinin korunması için uluslararası bir taahhüdün varlığının faydalı olacağı düşünüldüğünden bu sözleşmenin ivedilikle kabulü önem arz etmektedir.

Ev hizmetleri, özel mülk içi çalışmayı kapsadığı için müfettişlerin denetim yapamadığı, kişilerin çalışma koşullarının esnetilebildiği ve bu sebeplerle çalışanların işyerlerinde cinsel ve psikolojik tacize uğrama risklerinin olduğu bir sektördür. İstanbul ilinde ev hizmetleri alanında çalışan belli sayıdaki yabancı kadınla yapılan anketin sonuçlarına göre ülkemizde ev hizmetlerinde çalışanların %90,6'lık kısmı, Türkiye'ye gelmeden önce veya geldikten sonra Türkçe ile ilgili bir eğitim ya da kurs almamıştır. Sadece ev hizmetleri alanında değil pek çok farklı sektördeki yabancı kadın çalışanların benzer durumda oldukları tahmin edilmektedir. Bu durum, çalışanları olduğu kadar işverenleri de ilgilendirmektedir. Çünkü çalışan ile işverenin şikâyet, talep ve görüşlerini doğru şekilde birbirleriyle paylaşabilmeleri karşılıklı memnuniyet ve sağlıklı iş ilişkisi açısından gereklidir.

Başta ev hizmetleri çalışanları olmak üzere, ülkemize yoğun olarak işgücü göçü veren ülkelerden gelen yabancı kadın çalışanlara ülkemize gelmeden önce veya sonra Türkçe öğretilmesini sağlamak için ülke içinde ve/veya ülkelerarası kamu ve özel sektör işbirliği ile çalışmalar yapılmasının kadınların haklarını arayabilmeleri, insan ticaretinden pek çok farklı alana kadar açık oldukları tehlikelere karşı kendilerini koruyabilmeleri gibi nedenlerle faydalı olacağı düşünülmektedir.

Dil bilmenin yanı sıra, işverenlerin ve yabancı kadın çalışanların istihdam edilenin sosyal güvencesi ile ilgili bilinç düzeylerinin artırılması gerektiği düşünülmektedir. Ülkemizde yabancı olmanın sigortalı olmaya engel olmadığı, sigortalı sayılan bir yabancıнын iş kazası ve meslek hastalığı, analık, hastalık, malullük, yaşlılık ve ölüm risklerine karşı aynen Türk vatandaşları gibi devletçe korunduğu vb. yasal düzenlemeler konusunda farkındalık artırıcı çalışmalar yapılmasının yasal çalışmayı destekleyici olması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

2011 yılında 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanununa eklenen geçici 10 uncu maddenin (a) fıkrasının üçüncü bendine göre, 31.12.2015 tarihine kadar işe alınan ve Türkiye İş Kurumu (İŞKUR)'ndan alınan mesleki yeterlilik belgesi veya İŞKUR'ca düzenlenen işgücü yetiştirme kurslarını bitirenler haricindeki 18 ila 29 yaşlar arasındaki gençlerle 18 yaşını doldurmuş her yaştaki kadınlar için belirlenen prime esas kazançları üzerinden hesaplanan sigorta primlerinin işveren hisselerine ait tutarı, işe alındıkları tarihten itibaren yirmi dört ay süreyle İşsizlik Sigortası Fonundan karşılanmaktadır. Söz konusu madde, uyruk, sektör ve iş ayrımı yapmaksızın 18 yaş üstü ve sigortalı çalışan tüm kadınları kapsamaktadır. 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununa göre yabancı olmak, sigortalı sayılmanın önünde bir engel teşkil etmediği için 18 yaş üstü tüm yabancı uyruklu kadın çalışanlar, sektörel ayrım gözetilmeksizin bu teşvik kapsamına girmektedir.

Teşvik maddesinin amacının kadın istihdamının artırılması ve kayıtlı hale getirilmesi için aslen Türk vatandaşı kadın çalıştıran işverenleri desteklemek olduğu düşünülmekte olup Türk vatandaşı kadınlarla yabancı kadınların istihdamını teşvik etmek için aynı desteğin sağlanmasının maddenin ruhuna uygun olmadığı değerlendirilmektedir. Yabancı kadınların yoğun olarak çalıştıkları alanların kayıt dışılığa yatkın olması sebebiyle ilgili alanlarda yabancı kadın çalıştıranların istihdam teşviklerinden yararlandırılmalarının kayıtlı ekonomi açısından faydalı olacağı, ancak ülkemiz istihdam ve işgücü piyasası politikaları önceliklerine uygun olarak Türk vatandaşı kadın istihdamının teşvik edilmesi hususunun teşvik maddesinde öncelikli olması ve bu sebeple teşvik maddesinde uyruğa göre ayrıma gidilmesi gerektiği, Türk vatandaşı kadın çalıştıran işyerlerine sağlanacak teşviktan az olmak suretiyle kayıt dışılığın yoğun olduğu alanlarda uygulanabilecek yabancı kadın istihdamı teşviklerinin de maddede yer alabileceği düşünülmektedir.

Son olarak ÇİBS'e ilişkin kısa bir değerlendirme yapılması gerekirse, sistemde yıllık ve aylık olarak yer alan izin türü, başvuru sonucu, uyruk, meslek grubu, çalışılan bölge ve yaş aralığı gibi detaylı sınıflamaların yabancı kadın istihdamının ülkemizdeki yapısının anlaşılmasına yardımcı olduğu, bu konuda yapılabilecek proje, çalışma ve politikalara yol gösterici nitelik taşıdığı söylenmelidir.

Ek olarak, çalışma izni başvuru formunda işverenin Türk istihdamı yerine neden yabancı istihdamını tercih ettiğine dair manuel olarak doldurulan kısmın, öne çıkan ya da olası sebeplerin sıralanması yoluyla seçilebilir maddeler haline getirilmesi ve ÇİBS'e aktarılması; yabancı kadının medeni durumun ve formda bulunmayan çocuk sayısının da forma eklenerek gösterge olarak sistemde yer alması, yabancı kadın çalışanların kişisel durumları ile ülkemize gelme ve istihdamda tercih edilme nedenlerinin daha ayrıntılı incelenmesine olanak sağlayarak bu konuda yürütülecek her türlü çalışmanın etkinliğini artıracakları düşünülmektedir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Makale ve Tezler:

AYDINOĞLU, Renan; **1990 Sonrası Türkiye’de Yabancı Kaçak İşçilik Olgusu ve Çözüm Yolları**, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Ana Bilim Dalı, Ankara, 2006.

CİĞERCİ ULUKAN, Nihan; ULUKAN, Umut; “Kriz ve Göç: Türkiye Gürcistan Nüfus Hareketleri Üzerine Bir Tartışma”, **Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni**, 2012/97, Ekim 2012.

Kitaplar:

AYBAY, Rona; **Yabancılar Hukuku**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005.

ÇİÇEKLİ, Bülent; **Yabancılar Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2007.

ÇİÇEKLİ, Bülent; **6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’yla Güncellenmiş Yabancılar Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013.

DEDEOĞLU, Saniye; EKİZ GÖKMEN, Çisel; “**Göç ve Sosyal Dışlanma Türkiye’de Yabancı Göçmen Kadınlar**”, Efil Yayınevi, Ankara, 2011.

ERDER, Sema; “Düzensiz Göç, Göçmen Korkusu ve Çelişen Tepkiler”, **Türkiye’ye Uluslararası Göç Toplumsal Koşullar-Bireysel Yaşamlar**, Çeviren: Mutlu Çomak-Özbatur, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2010.

İÇDUYGU, Ahmet; **Türkiye’de Kaçak Göç**, İstanbul Ticaret Odası Yayını, İstanbul, 2004.

KAŞKA, Selmin; “Ev İçi Hizmetlerin Küreselleşmesi ve Türkiye’deki Göçmen Kadınlar”, **Türkiye’de Yabancı İşçiler**, Derleyen: F. Aylan Arı, Derin Yayınları, İstanbul, 2007.

KARADENİZ, Oğuz; “Türkiye’de Yabancı Kaçak İşçilik”, **Türk-İş’99 Yıllığı 1. Cilt: 1997’den 1999’a Değişimin Dinamikleri**, Türk-İş Yayınları, Ankara, 1999.

KOÇ, Yıldırım; **Türkiye’de Yabancı Kaçak İşçilik**, Türk-İş Eğitim Yayınları, Ankara, No.26, 1999.

LORDOĞLU, Kuvvet; “Çalışma Hayatımızda Yeni Yabancılar: Bir Araştırmanın Bazı Sonuçları ve Değerlendirmeler”, **Türkiye’de Yabancı İşçiler**, Derleyen F. Aylan Arı, Derin Yayınları, İstanbul, 2007.

TOKSÖZ, Gülay; “Küreselleşme ve Kadın Emeğinin Göçü”, **Cahit Talas Anısına Güncel Sosyal Politika Tartışmaları**, Sosyal Politika Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara, 2007.

TOKSÖZ, Gülay; ERDOĞDU, Seyhan; KAŞKA, Selmin, “Türkiye’ye Düzensiz Emek Göçü ve Göçmenlerin İşgücü Piyasasındaki Durumları”, **IOM**, Ekim 2012.

Sürelî Yayınlar:

AKPINAR, Taner; “Türkiye’ye Yönelik Kaçak İşgücü Göçü”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Ankara, Cilt:65, Sayı:3, 2010.

ALPAR, M. Bülent; “Göçmen İşçilere İlişkin 97 Sayılı ve 143 Sayılı ILO Sözleşmeleri İle İlgili Çalışma Mevzuatı”, **Kamu-İş Dergisi**, Cilt:6, Sayı:1, 2000.

CIVAN, Orhan Ersun; GÖKALP, Arzu; “Göçmen İşçi Kavramı ve Göçmen İşçilerin İş Sağlığı ve Güvenliği”, **Çalışma ve Toplum Dergisi**, Ankara, Sayı:1, 2011.

DEMİRDİZEN, Derya; “Türkiye’de Ev Hizmetlerinde Çalışan Göçmen Kadınlar: Yeni Düzenlemelerle Yarı Köle Emeğine Doğru mu?”, **Çalışma ve Toplum Dergisi**, Ankara, Sayı:3, 2013.

ERDEM, Ziya; ŞAHİN, Levent; “Ev Hizmetlerinde Yabancı İşgücü İstihdamı” **Kamu-İş Dergisi**, Ankara, Cilt:10, Sayı:2, 2008.

ERDEM, Ziya; ŞAHİN, Levent; “Ülkemizde Ev Hizmetlerinde İstihdam Edilen Yabancı Uyraklı İşgücünün Çalışma Koşulları: İstanbul İli Üzerine Bir Alan Araştırması”, **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, Ankara, Sayı:57, 2009.

ERDOĞDU, Seyhan; TOKSÖZ, Gülay; “Kadınların Görünmeyen Emeğinin Görünen Yüzü, Türkiye’de Ev İşçileri”, **Çalışma Koşulları ve İstihdam Serisi**, ILO Yayını, Ankara, No:42, 2013.

GÖKBAYRAK, Şenay; “Refah Devletinin Dönüşümü ve Bakım Hizmetlerinin Görünmez Emekçileri Göçmen Kadınlar”, **Çalışma ve Toplum Dergisi**, Ankara, Sayı:2, 2009.

NARLI, Nilüfer; “Transit Migration and Human Smuggling in Turkey: Preliminary Findings from the Field Work”, **Turkish Review of Middle East Studies**, Sayı:13, Ankara, 2002.

SÜDAŞ, İlkay; MUTLUER, Mustafa; “Ekonomik Etkileri Açısından Türkiye’nin Turizm Merkezlerine Yönelik Avrupalı Göçleri”, **Ege Coğrafya Dergisi**, İzmir, Ssyı:17/1-2, 2008.

URHANOĞLU, İftar Cengiz; “Türk Hukukunda Yabancıların İş Sözleşmesi Ehliyeti”, **Çalışma ve Toplum Dergisi**, Ankara, Sayı:4, 2008, s.2.

ÜNSAL, L. Işıl; “Eğitim-Gelir İlişkisi”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Ankara, Cilt:25, Sayı:1, 1992.

İnternet Siteleri:

Başbakanlık; **Mevzuat Bilgi Sistemi**, <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/>.

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Sanayi Genel Müdürlüğü; Sektörel Raporlar ve Analizler Serisi, “**Tekstil, Hazır Giyim, Deri ve Deri Ürünleri Sektörleri Raporu**”, 2013, Dönem:1, <http://www.sanayi.gov.tr/Files/Documents/tekstil-sektor-raporu-201-16042013165231.pdf>, Ankara, erişim tarihi: 24/26.12.2013.

Birleşmiş Markalar Derneği; **Türkmenistan Ülke Raporu**, Mart 2012 <http://birlesmismarkalar.org.tr/images/UF/file/hedef-ulke-raporlari/Turkmenistan.pdf>, erişim tarihi: 16.12.2013.

Birleşmiş Markalar Derneği; **Ukrayna Ülke Raporu**, Mart 2012, <http://birlesmismarkalar.org.tr/images/UF/file/hedef-ulke-raporlari/Ukrayna.pdf>, erişim tarihi: 20.12.2013.

Country Report Uzbekistan, http://www.titudorancea.com/z/uzbekistan_report.htm, erişim tarihi: 16.12.2013.

Çalışma İstatistikleri Bilgi Sistemi, <http://cibs.csgeb.gov.tr/>.

ÇSGB, **Çalışma Genel Müdürlüğü, Yabancıların Çalışma İzinleri Daire Başkanlığı**, <http://www.csgeb.gov.tr/csgebPortal/yabancilar.portal>.

ÇSGB, Dış İlişkiler ve Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, **DIYİH-Güncel Bülteni**, Sayı:27, Mayıs 2013, <http://www.csgeb.gov.tr/csgebPortal/ShowDoc/WLP+Repository/diyih/doc/yayinlar/27>, erişim tarihi: 09.12.2013.

Dünya Bankası İşgücü İstatistikleri, <http://data.worldbank.org/indicator/>, erişim tarihi: 15.12.2013.

Dünya Bankası Kalkınma Göstergeleri, http://www.google.com/publicdata/explore?ds=wbwdi&met=ny_gnp_pcip_pp_cd&idim=country:AUS&dl=tr&hl=tr&q=avustralya#!ctype=l&strail=false&bcs=d&nselm=h&met_y=sp_dyn_tfrt_in&scale_y=lin&ind_y=false&rdim=country&idim=country:AUS:TUR&ifdim=country&tdim=true&hl=tr&dl=tr&ind=false, erişim tarihi: 13.02.2014.

Eleonore Kofman ve Diğerleri; **Gender and International Migration in Europe: Employment, Welfare and Politics**, Routledge, London and New York, 2000, http://www.amazon.com/Gender-International-Migration-Europe-Employment/dp/0415167302#reader_0415167302, erişim tarihi: 16.12.2014.

Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar Hudut İltica Dairesi Başkanlığı; **Yasa Dışı Göç ve Göçmen Kaçakçılığı İstatistikleri**, <http://www.egm.gov.tr/Sayfalar/yasadisi-goc-ve-gocmek-kacakligi.aspx>, erişim tarihi: 09.12.2013.

Eurostat; **Activity Rates by Sex, Age and Nationality (%)**, <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>, erişim tarihi: 29.12.2013.

Hürriyet Gazetesi, “**Türkiye’de yaşlı hizmetinde çalışacak personele ihtiyaç duyuluyor**”, 1.10.2012, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/21595071.asp>, erişim tarihi: 15.02.2014.

IOM; **Migration in Turkey: Country Profile**, 2008, http://www.turkey.iom.int/documents/migration_profile_turkey.pdf?entryId=10260, erişim tarihi: 6.12.2013.

İNCİROĞLU, Lütfi; “**Ülkemizde Ev Hizmetlerinde Çalışan Yabancılar**”, 14.09.2012, <http://www.sgkrehberi.com/makale/101/>, erişim tarihi: 10.12.2013.

İTKİB Genel Sekreterliği; **Tekstil ve Hammaddeleri Sektörü Aralık 2013 Aylık İhracat Bilgi Notu**, Ocak 2014, http://www.itkib.org.tr/ihracat/disticaretbilgileri/raporlar/dosyalar/2013/12_tekstil_bilgi_notu_aralik_2013.pdf, erişim tarihi: 23.01.2014.

LORDOĞLU, Kuvvet; “**Türkiye’deki Çalışma Hayatının Bir Parçası Olarak Yabancı Çalışanlar**”, **Türkiye’ye olan Uluslararası Göçün Yönleri: Toplumsal Şartlar ve Kişisel Şartlar Sempozyumuna Yapılan Sunum**, İstanbul, 2007(b), <http://mimoza.marmara.edu.tr/~klordoglu/bildiriler.html>, erişim tarihi: 14.02.2014.

LORDOĞLU, Kuvvet; “**Türkiye’de Turizmde Çalışan Göçmenler ve İşgücü Piyasasında Oluşan Yeni Sorunlar**”, 2009, http://www.kuvvetlordoglu.com/yazilar/bildiriler/Anvers_Kongre_metni1.pdf, erişim tarihi: 11.12.2013.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü; **Turizm Gelir, Gider ve Ortalama Harcama İstatistikleri**, Turizm Gelirlerinin Yıllara göre Dağılımı (2003-2013), <http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/TR,72942/turizm-gelir-gider-ve-ortalama-harcama.html>, erişim tarihi: 10.12.2013.

Kültür ve Turizm Bakanlığı; **Türkiye’de Kültür ve Turizm Verileri 2002-2011 Kitapçığı**, Turizm Verileri, 2012, <http://www.kultur.gov.tr/Eklenti/2140,turizmverileripdf.pdf?0>, erişim tarihi: 15.12.2013

Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü; **2011 ve 2012 yılları ile 2013 yılı Aralık Ayı Sınır Giriş - Çıkış İstatistikleri**, http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/TR,9854/sinir-giris-cikis_istatistikleri.html, erişim tarihi: 15/25.12.2013.

“Küreselleşme Nedir?”, http://www.felsefe.gen.tr/sosyoloji/kuresellesme_nedir_ne_demektir.asp, erişim tarihi: 5.12.2013.

National Statistics Office of Georgia; **Distribution of Population Age of 15 and Older By Economic Status and Gender, 1998-2012**, http://www.geostat.ge/index.php?action=page&p_id=146&lang=eng, erişim tarihi: 24.12.2013.

SGK; **Uluslararası Sözleşmeler**, http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/tr/mevzuat/yururlukteki_mevzuat/uluslararasi_sozlesmeler/, erişim tarihi: 10.02.2014.

SGK; **2010 ve 2012 İstatistik Yıllıkları**, http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/tr/kurumsal/istatistikler/sgk_istatistik_yilliklari/, erişim tarihi: 23.01.2014.

TÜİK; **Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları**, 2012, Sayı:13425, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13425>, erişim tarihi: 28.01.2014.

TÜİK; **Doğum İstatistikleri Haber Bülteni**, 2012, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13618>, erişim tarihi: 29.12.2013.

TÜİK; **Hane Halkı İşgücü Anketi Bölgesel Sonuçları**, <http://www.tuik.gov.tr/PreTabloArama.do>, erişim tarihi: 28.01.2014/16.02.2014.

TÜİK; **Hane Halkı İşgücü Anketi Dönemsel Sonuçları**, <http://www.tuik.gov.tr/PreTabloArama.do>, erişim tarihi: Aralık 2013

Türkiye’de İkamet İzni Verilen Yabancıların Yıllara Göre Dağılımı, http://trg.docdat.com/tw_files2/urls_4/12/d-11306/7z-docs/8.pdf, erişim tarihi: 09.12.2013.

Türkiye Seyahat Acentaları Birliği; **Milliyetlerine Göre Gelen Turistler 2010-2012**, <http://www.tursab.org.tr/tr/istatistikler/milliyetlerine-gore-gelen-yabanci-ziyaretci>, erişim tarihi: 15.12.2013.

Uludağ Tekstil İhracatçıları Birliği; <http://www.uib.org.tr/tr/birliklerimiz-uludag-tekstil-ihracatcilar-birligi-utib.html>, erişim tarihi: 22.01.2014.

United Nations Department of Economic and Social Affairs; **“Trends in International Migrant Stock: Migrants by Age and Sex, The 2013 Revision”**, <http://esa.un.org/unmigration/TIMSA2013/migrantstocks2013.htm?msax>, erişim tarihi: 02.12.2013.

UNWTO; **Tourism Highlights 2013 Edition**,
http://dtxtq4w60xqpw.cloudfront.net/sites/all/files/pdf/unwto_highlights13_en_lr_0.pdf,
erişim tarihi: 18.12.2013.

World Bank, **GDP Per Capita PPP (Current International \$)**
<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD/countries?display=default>,
erişim tarihi: 10/24.12.2013.

ÖZGEÇMİŞ

24 Ocak 1983 tarihinde Osmaniye’de dünyaya geldim. İlk ve orta öğrenimimi Bursa’da tamamladım. 2005 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İktisat Bölümünden mezun oldum. 2011 yılında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Çalışma Genel Müdürlüğü’nde Çalışma Uzman Yardımcısı olarak çalışmaya başladım. Halen Çalışma Genel Müdürlüğü’nde aynı görevde çalışmakta ve Gazi Üniversitesi İşletme Ana Bilim Dalı İnsan Kaynakları Yönetimi’nde yüksek lisans yapmaktayım.